

Gárdonyi Géza

**Április
Fűzfalevél nyárfalevél...
December**

Költemények

DANTE KIADÁS, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

TARTALOM

ÁPRILIS

TÉL ÉS TAVASZ.
TAVASZI EMLÉK.
A HÓVIRÁG.
ANNUSKA LELKEM.
TIZENHATÉVES VOLTAM.
FELJÖTTEK MÁR.
ÁLOM.
MIKOR A NAGYMAMA...
BÚCSU.
MARISKÁVAL.
MIKOR TÉGED LÁTLAG...
LEPKESZÁRNYON.
A LEÁNY TAVASZA.
SZÉP MA AZ ÉJ...
HÁZASSÁGI AJÁNLAT.
EMELETI SZÉP KISASSZONY.
ESKÜVŐ UTÁN.
TALÁLKOZÁS.
BÁLBAN.
VILMA KÖNYVÉBŐL.
A CICA
HÁROMSZOR FÜTTYENTETT...
BAKALEVÉL.
KÉT LEÁNY.
MIKOR A GYERMEK...
A LENGYEL HATÁRON.
KOSSUTH LAJOS NEVE.
A VÁSÁRI MÚZEUMBAN.
MIKOR A FÖLDÖN...
A KUPÉBAN.
LEVÉL A TANYÁRÓL.
A FALU VISSZHANGJA.
BETYÁR-ÁTOK.
A LEÁNY BUJA.
A MAMA ELALUDT.
AZ ÉGBŐL.
HEJ, BÁRÓKISASSZONY!
MI A BOLDOGSÁG?
LEVÉL BRASSAI SÁMUEL ÚRNAK.
BÖLCSESÉG A HULLÁMOKON.
TÖRTÉNETEM
HÁNY ÉVIG TART...
KAMUTI BALÁZS.
HUSZÁR A MENNYORSZÁGBAN.
ROHICS.
I. A JANINÁN.
II. VASÁRNASZOR A ROHICSI ERDŐBEN.
III. A SÉTAÚTON.
IV. TE KIS HEGYI RÓZSA.
V. EGY VÉN KOLDUS.
GÖRE GÁBOR NÓTÁI.
I. KANÁSZNÓTA.
II. PINTZEI NÓTA.
III. JUHÁSZ NÓTA.
IV. ŐSZI NÓTA

V. TÉLI NÓTA.
VI. TZIMBALMOS-NÓTA.
VII. SZOMORÚ NÓTA.
VIII. VIDA ESTVÁN SÓHAJTOZÁSA.
IX. A KÁTSA NÓTÁJA.
X. TSUTORA-NÓTA.
XI. KOKAS-NÓTA.
A BOR LEGENDÁJA.
A BALATON.
KRISZTUS ÁLMA.
LEVELEK A TENGERRŐL.
I. A kisfiamhoz.
II. A kisleányomhoz.
III. A találkozás.
IV. Csöndes estén...
V. Pályaválasztás.
AZ UTOLSÓ EMBER.
ÁPRILIS VÉGÉN.

FÜZFALEVÉL, NYÁRFALEVÉL...

A MAGYAROK ŐSANYJA.
A BEJÖVETEL.
MAGYAR HEGEDÜS.
A BUDVÁRI GYŰLÉS.
A HÉT VEZÉR.
A BÁNHIDAI VECSENYE.
KINIZSI PÁL
KORVIN JÁNOS.
ÉJJEL A TISZÁN.
AZ ÖREGHONVÉD.
MÁRCIUS.
ÉJJEL A MEZŐN.
PAIZS ANNA.
FALUSI NÓTÁK.
NOVEMBER.
A FALU REGGEL.
A FALU ESTE.
VILMA.
KARÁCSON ÉJJELÉN.
LEGSZEBB VERSEM.
MIT HOZOTT?
A HARMONIKA.
MIKOR ITT VAGY.
MIKOR FELJÖTT A FIASTYÚK.
SZEMEMET LEHÚNYOM.
AMINT ITT ÜLÖK.
BALOG FÁNI.
FEJÉT A SZÉK KARJÁRA HAJTVÁ.
A FASORBAN.
A FÉNYKÉP.
ESTE.
ÜLTÜNK EGYÜTT.
TIZ ÉV MULTÁN.
A KARÁDI FASORBAN.
A ZUGLIGETBEN.
VILLAMOS KOCSIN.

TOLSZTOJNAK.
A SZIV.
HARANGSZÓ AZ ÉJBEN.
BOTANIKA.
SZŐKE KISLÁNY
LEVÉL SZABOLCSKA MIHÁLYNAK.
LEVÉL A FIAMNAK.
FIAMNAK
A BOGÁR.
SZEPTEMBER.
EGY ESTE.
KEZDŐ TANÍTÓNAK.
GYÁSZOLÓ ANYÁNAK.
ESTI HARANGSZÓ.
UTRA-KÉSZÜLÉS.
HA MEGHALOK.
KÖD ÉS FÉNY.
NE FÉLJ!

DECEMBER

DECEMBER.
TÉL FARKA A PUSZTÁN.
ÉNEK A HOLDHOZ.
ERDŐS TÁJON.
EGGYEZÉS.
A MARGIT-SZIGETEN.
ORGONAFÁ.

HOGY CSÓKOT KÉRTEM.
AZ UTOLSÓ ÁLOM.
ŐSZ VAN.
GÖRE NÓTÁK.
MEGBOTRÁNKOZÁS.
UTCÁN...
BELGRÁD ALATT.
HÁBORU ÁRVÁJA.
AZ ÖTÖDIK KARD.
IRÁS A BIBLIÁBA.
EGY KATEKÉTÁNAK.
ZSOLTÁROK.
FELJEBB!
RÓZSA, EGY SÍRRA.
AZ AGG NORVÉG.
PRO REGE...
A NAGY VILÁG
BORDALOK
APRÓ VERSEK
EMLÉKKÖNYVBÉ.
JUNIUS.
SORS.
NAPNYUGVÁSKOR.
E FÖLD.
SIRNÁL.
GYÖNGY VOLNA.
YGAZSÁG A FÖLDÖN

ÁPRILIS

TÉL ÉS TAVASZ.

Künn hóvihar csatáz;
szél rázza ablakom;
s én a kályha mellett
májusról álmodom.
Gyöngyvirágot szedünk
a Zugliget ölén.
„Uram” - így szólít ő;
„Kisasszony” - mondom én.

Furulyáz a rigó;
méhek hegedülnek;
kék plüs-kalapjára
pillangók repülnek.
Gyöngyvirág, ibolya, -
szédít az illata.
Én mondom: „Iréнке”.
Ő azt mondja: „Maga”.

Szállton száll a nap is.
Aludni menőbe’
aranyfátyolt terít
a lombos erdőre.
A rét sóhajtása
halk esti fuvalom...
Ő mondja: „Kedvesem”.
Én mondom: „Angyalom”.

TAVASZI EMLÉK.

Tavaszi délután jókedvű társaság
ibolyát szed lenn a Szépasszony-völgyében.
Juliska nem talál: Kevés még a virág.
- Aki engem szeret, ibolyát ad nékem.

Lódul, siet hozzá úrfi és öreg úr:
ez a vallomásnak legkönnyebb formája.
Csak egy sápadt fiú nem szalad, nem mozdul,
pedig neki is van egy-két ibolyája.

Mikor aztán hátramaradtak kettősben,
Juliska mosolygón a szót így folytatta:
- S akit én szeretek, ibolyát kap tőlem.

A fiú erre a kalapját tartotta.

A HÓVIRÁG.

A misén ott volt Ida is,
a szép halvány jegyzőleány,
s álmodozó éjszemével
édesdeden nézett reám.
Körültünk az ének zengett
s beáradt a pünkösdi fény.
Az orvos hozzám hajolt. Szólt:
„Egy évig sem él ez szegény”.

Az erdön át el is kísértem.
Oly halvány volt, olyan fehér,
mint a gyöngye kis hóvirág,
mely nyarat, őszt soha nem ér.
És vidám volt, és oly boldog,
mint maga a szép kikelet,
mely friss lombok koszorúit
bontogatta fejünk felett.

Valami erdei madár
csicseregve dalolgatott.
- Hallgassunk csak, - szólt. S a szemén
mint a harmat: könny csillogott.
- Iduska mért sír? mondja csak!
- Egy mese jut az eszembe,
egy mese, - s búsan mosolygott, -
hogyan a madár leány lelke.

Bimbózik már a vadrózsa.
Szólt: - Hajamba tűzők egyet.
És két bimbót leszakított
s kalapomhoz tűzött egyet.
És mikor elváltam tőle,
megszorította a kezem.
Utána néztem hosszasan,
s nem láttam többé sohasem.

ANNUSKA LELKEM.

Annuska lelkem!
Szeretsz-e engem?
Szeretsz-e engem, szép kökényvirág?
Ne nézz se jobbra,
ne nézz se balra, -
ne nézd, mit mond az irigy világ!

Annuska lelkem,
csókolj meg engem!
Csókolj meg, ha a szivecskéd szeret!
Ne nézz se jobbra,
ne nézz se balra,
csak hunyd le, hunyd le szép kökényszemed!

Annuska lelkem!
Ölelj meg engem!
Ha észre vesz is az édesanyád:
Ne nézz se jobbra,
ne nézz se balra,
mintha a nyakkendőm igazítanád.

(1891)

TIZENHATÉVES VOLTAM.

I.

Tizenhatéves voltam; ő mégfiatalabb.
- Kisasszony - susogtam az ablaka alatt, -
kisasszony, egy csókot, az Isten megáldja.
- Nem, nem... - és elpirult, mint a piros mályva.
Erre én szomorún lecsüggesztém fejem.
- Mit keressek, - mondtam - tovább itt e helyen?
S el akartam menni. Megfogta kezemet.
- Várjon hát még... várjon, - halkán így rebegett.

II.

Tizenhatéves voltam. Ő mégfiatalabb.
„Örzsikém, - susogtam az ablaka alatt,
én édes Örzsikém, megkérem kezedet,
feleségem léssz-e?” Igent integetett.
Másnap felöltöztem komoly feketébe,
úgy mentem szorongva az apja elébe.
„Odadnám lányomat, - szólt ő szívesen, -
de még fiatalok vagytok mindaketten.”
Váratlan csapás volt rám ez a felelet.
Szívem vad fájdalmak körme közt remegett.
Este a kertjükbe ballagtam csendesen
és ott Örzsikével sírtunk keservesen.

FELJÖTTEK MÁR.

Feljöttek már a csillagok:
nyisd ki rózsám az ablakot.
Nyisd ki rózsám az ablakot:
Nézzük együtt a csillagot.
Óh be szép is nyári éjen
a sok csillag fenn az égen.
Hajtsd vállamra a fejedet:
így nézzük a fényes eget.

A faluban csöndesség van.
Fénybogár ég a bokorban.
Oly édesen sóhajtottál -
kis galambom, mit gondoltál?

ÁLOM.

Az utolsó kocsis is eldübörgött
lenni az aszfaltos köruton.
A gázláng vörös pilleként lebeg.
Szemem fáradtan lehunyom.
S a karosszékekben hátradőlve
érezem, az álom száz karral fon át...
Tollam lehull. Rétekről álmodom...
és hallom is a pásztorfurulyát.

Mi szép is volt: tizennyolcéves szívvel
a szomszéd kertben lopni a napot.
Magunk voltunk csak Örsikével.
És dicsértük a széna-illatot.
Majd elmerengve álltunk: kéz a kézben.
Így hajlik össze minden kis virág...
A nyáj kolompja kong az erdőszélen.
És hallgatjuk a pásztorfurulyát.

És este, mikor szétszáll a homály
s az égen égnek apró csillagok,
megbújva várjuk a kiskapunál,
amíg az öreg bakter elkopog.
S aztán, ha olykor össze is sűgünk,
- Te édes, kedves... - ennél nincs tovább.
Egymást ölelve ébren álmodunk
és hallgatjuk a pásztorfurulyát.

Elnótázza az mélán, meghatón
a rejtett távol valamely zugán,
amit csak érez Karádon s Fonyón
minden szerelmes ifjú és leány.
A falu csendes. Kutya sem ugat.
- „Te édes, kedves...” - sűgod Örsikém,
s arcomra simul lágy selyemhajad.
S - „Te édes, kedves...” - sűgom vissza én.

(1893)

MIKOR A NAGYMAMA...

Mikor a nagymama kiment a konyhába,
magunkra maradtunk egy pillanatkára.
Mefogtam a kezét. Égett, mint a szívem.
S azt kérdezgettem: „Igen? Mondja édes: Igen?”

Csend volt. Az óra is megállott a falon.
Elpirult, s mosolygott az én kis angyalom.
Mosolygott, s könnyezett. Szép szemét lehúnyta.
A nagymama bejött. Nem hagyott magunkra.

(1893)

BÚCSU.

(1882. augusztus 13.)

Isten veled! Szép Vilmám Isten áldjon!
Isten veled! kis harmatos virágom.
Szívemre hajtsd le mégegyszer fejed.
Nem lesz többé szív, amely így szeret!

Isten veled! S amíg én messze járok,
Isten veled! feledj el, mint egy álmot!
Én - mint a rózsát látod a tavon, -
a könnyeimben arcod ringatom.

Isten veled! örökre! Isten áldjon!
Isten veled! kis harmatos virágom!
Két gerlét szétvert a vihar kegyetlen:
Boldogtalan nincs más, csupán mi ketten!

(1899)

MARISKÁVAL.

Leszállt a nap. Itt-ott még a felhők hamvadoznak.
A toronyban giling-galang, ávét harangoznak.
Nő a homály. S a homályban árnyék minden alak.
Sétálgatunk Mariskával az ákácfa alatt.

Sűrű fátyolt bontogat az éj hosszan, mélyen.
Felragyog rajt gyémánt gyanánt egy csillag az égen.
S kél a hold is, és merengve föllebb-föllebb halad...
Sétálgatunk Mariskával az ákácfa alatt.

Távol mezőn a bogárkák hárfáznak az éjben.
Megcsattan a fülemüle a kert sűrűjében,
s dalol, dalol oly boldogan, szíve majd megszakad...
Sétálgatunk Mariskával az ákácfa alatt.

MIKOR TÉGED LÁTLAG...

Mikor téged látlag, mindig azt gondolom;
nem vagyok én ébren, csak szépet álmodom.
És hogy el ne röpülj, itt ne hagyj engemet,
azért fogom mindig gyöngyöztet kis kezdet.

LEPKESZÁRNYON.

Lepkeszárnyon szálló órák,
boldog percek voltak,
mikor együtt álmodztunk
a virágzó hárs alatt.
Fenn az égen holdvilág volt,
lenn a földön némaság;
az almafán a csalogány
dalolta bús bánatát.

Gyöngé karja úgy körülfont,
mint fát a folyóvirág,
s bor nélkül is ittasultan
álmodtuk az éjet át.
Álom volt mindez valóban:
elrepült a csalogány!
Azóta nincs szép holdas éj,
és nincs szerelmes szép leány.

(1888)

A LEÁNY TAVASZA.

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
csak a kertbe mentem még délután...
A kert alján kinyílt a tulipán;
a szilvafák is most virágznak;
lehajló füvet ringat a patak.
A fülemüle tudod-e hogy szólt...
A kert ma este oly ünnepi volt,
vélttem, hogy álom, bájos valami!
...Hallottad? megjött a szomszéd Pali...

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj!
Csupán köszönt, s kérdezte: hogy vagyok?
S én azt feleltem, hogy csak megvagyok.
Látnád, hogy megnőtt, megemberedett!
Bajusza van, s visel szemüveget.
A vasútnál ám igen szeretik!
Ha állomás lesz, ki is nevezik.
Képzeld: azt mondta, tündérlány vagyok,
és átugrotta, át a patakot.

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
Az est szép volt; a felhő bíboros;
aztán az ég mesésen csillagos.
Tudod, a holdat hogyan szeretem!
S elvégre ott volt Pali is velem.
Oly régen nem járt Pali mifelénk,
hát ültünk szépen, s elbeszélgeténk,
de olyan szépen, olyan kedvesen,
ahogy még nem mulattam sohasem!

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
hisz csupa illem s műveltség Pali;
a tudományát öröm hallani!
Azt mondta, hogy a csillagok zenélnek,
s a némaság is voltaképpen ének;
és hogy a szívünk néha hegedül...
Az idő eltelt észrevétlenül.

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
hisz nem beszéltünk semmi egyebet,
csak azt, hogy mi az emberszeretet.
Mindenki Isten lánya vagy fia:
Pali a bátyám, s én neki huga.
Hát testvérekként ültünk a padon,
s nekem tetszett ez, nem tagadom.
De nem csináltunk semmi egyebet...
csupán hogy megfogta a kezemet.

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
Hogy megölelt, véletlenül esett:
egy pillanatra megfeledkezett.
De térdenállva kért bocsánatot,
hogy bocsássak meg, hisz angyal vagyok.

Ne szidj anyácskám, édes, óh ne szidj:
igaz, hogy megcsókolt, de gyöngédeden.
Nem is gondoltam, hogy ez árt nekem.
Hiszen csak meglehelte homlokom,
mint mikor én a rózsát csókolom.

SZÉP MA AZ ÉJ...

„Szép ma az éj!” - „Szép”, - felelte ő.
És elfogyott a szó az ajkamon.
Pedig belől a forró reszkető
gyerekszív zúgott, mint a cimbalom.
Zúgott és zengett. Kábultam belé!
De nyelvem ezt a pár szót nem lelé:
„Szeretlek édes lányka égetőn!”
A hold mosolygott fenn a hegytetőn.

Csak hallgattunk. Az éj is hallgatott.
A holdnak fényes csillag-karavánja
a kék mezőkön némán ballagott.
Ő arra nézett, én meg az arcára.
„Szóljon, - mondá, - melyik a csillaga?”
S én így akartam szólni: „Kis-maga”.
De reszkettem: nem volt hozzá erőm.
A hold mosolygott fenn a hegytetőn.

„Megyek már, - szólt, - mert megszid a mama.”
„Én nem bánom, ha megver is apám.”
„Öt percig még...” - „Mily rövid éjszaka!”
S a kezét akkor félve megfogám.
„Mariska!” - sugtam forrón, elhalón.
Ő hozzám hajolt lágyan, biztatón,
S én átöleltem akkor vakmerőn...
A hold mosolygott fenn a hegytetőn.
(1889)

HÁZASSÁGI AJÁNLAT.

Monológ.

(Egy hirlap hátulsó oldaláról olvasva.)

»Egy 28 éves fiatalember, aki kétezer korona tiszta évi jövedelemmel rendelkezik, ismeretség hiányában ezen az uton óhajt valakivel megismerkedni, akit nőül is venne. Levelek és arcképek „Éljen a házasság” címmel „poste restante” kéretnek«.

(A lapot összehajtja és zsebreteszi.)

Ez a fiatal ember én vagyok.
Szabad-e előszóval is
elmondani itt tisztelt angyalok,
hogymint hirdetésem nem hamis.
Komoly szándékkal léptem én e térre,
szavankint öt fillért fizettem érte,
csak hogy a férji címre szert tegyek.
Megúntam már a nőtlen életet,
a kis szobát, amelyben úgy lakom,
hogymint mással este nem beszélhetek,
csak árnyékommal a kopár falon.

Megúntam mindent nap és hold alatt,
és legjobban megúntam magamat.
A földnek annyi szép leánya van;
közülük egy jut nékem is talán:
megnősülök és élek boldogan,
s lesz sógorom, ipam, napam, komám;
de leginkább egy bájos feleségem,
akivel síromig elcicázok szépen.
Mindegy nekem, ha lány, vagy özvegy.
A lányok mégis jobban tetszenek!
Az utcán mindig nézem őket
s a szívem gyakran utánok remeg,
és míg a bajszom pödröm epedőn,
sóhajtok: bár az, bár ez lenne nőm.

Így választok én némely délután
a szépnemből kettőt-hármat-hatot.
De sajnos, egy szultán lehet csupán...
s még sajnósabb, hogy az nem én vagyok.
Ám most komolyan hozzálátok én!
Ördög maradjon holtáig legény.
Mindegy nekem, ha szőke, barna,
karcsu, magas vagy alacsony,
ha Isten és ő úgy akarja,
lehet a házi-angyalom.

A szőke haj mindig tündéri,
kiváltha selymes, s fénytelen,
s lebontva karcsu derekát eléri...
Hej, tetszik nekem végtelen!
De a gesztenyeszín-haj hulláma,
lehullva csipkés pongyolára,
tán még inkább szívemre hat.
Az emeletről kandikálva
egy csinos boldog kis szobába,
láttam már olyan szép haját.
A vörös hajnak ellenállni
meg éppenséggel nem tudok.
Tűz! Gyujt! Valami boszorkányi
varázsolás alá jutok.
S épp így vagyok a feketével,
a havon ülő örök éjjel,
amelyben két szép csillag ég.
Segíts hozzá jóságos Ég!

Szeretnék nőül egy pár kék szemet,
mosolygó két szép buzavirágot,
amely szelíden rám nevet,
s halvány rózsák közt integet.
A barna szempárt is imádom.
Beh régi vágyam, régi álmom.

(Merengve.)

Egy kedvesem volt, a neve René...
Szeme mint a nyugovó tengeré:
kékeszöld és mély, mély és végtelen.
Szerelmes szívemnek tekintete
hévvel vitorlázott e tengeren.
De házasságra nem léptem vele.
Letettem róla... mert muszáj vala:
máshoz ment nőül szívem angyala.

Ám volt szerencsém szürke szemhez is.
A szürke szem mind kedves és hamis.
Hová jártam e kedves szürke szemmel?
Az állomásra. (Megvallom ezennel.)
A találkánk künn volt az állomás,

s a perronon, - míg jött-ment a vonat, -
mint búcsuzók váltottunk csókokat,
s ölelkeztünk, mint ottan ez szokás.
Azóta minden bájos szürke szemre
paktáska, plaid s az apja jut eszembe.

Nőmtől különben semmitse kívánok.
Ámbár zenéhez jó lesz, hogyha ért.
Magam művészileg okarinázok,
ő verhetné tán ehhez a klavért.
Vagy cimbalmozna. Ez tetszik nekem.
A hangját mindenek közt kedvelem, -
bár drága hangszer! Néha, - elsején
tíz, száz forintom tisztán erre mén.

(A füle mellett mozgatott kézzel hejehujázást jelezi.)

Ha énekelni tudna, azt szeretném:
Csillagvilágos nyári éjeken,
mikor a hold az égen megjelen,
az erkélyen, míg egymást átölelnénk,
a „Sárga cserebogár”-t énekelnénk,
s minden dalt, bár új, bárha vén,
- a prímet ő és a szekundot én.
Ha még ezentúl himzést értene,
hogy névnapomra meglepjen vele,
s befőttjeit egy hosszú télen át
bámulhatnám, miként maradt ily frissen;
sonkával adná mindig a teát,
s a nyakkendőm megkötné gigerlisen,
óh mily boldogság lenne ez nekem!
Óh add meg ezt, óh add meg Istenem!

A háztartás legyen egy szép idill,
amilyent csak az erszényünk kibír;
három szobácska, pompás, kárpitos;
az ablakban egypár vidám kanári;
a padlón szőnyeg, királyszín piros;
meleg lágy divány, s a konyhán egy Sári,
ki gyakran mondja: „Csókolom kezét”,
s nem engedjük, mert ő kedvelt cseléd.

De jó is lesz: szemem ha fölnyitom,
ő szól: „Jó reggelt édes kispapa!”
s én felelem rá: „Szervusz kismama!
a kávé kész-e édes angyalom?”
- „Kész, kész, - felel, - csak tessék früstökölni
Az ágyban issza? vagy ki tetszik jönni?”
- „Az ágyban kedves, bájos feleségem.
Az ágy oly lágy, s feküdni oly öröm!
Egyet-kettőt nyújtózni jót tesz nékem,
s aztán talán én is felöltözöm.”

De jönnek majd az izgalmas napok,
midőn a nőm súg, s boldogan pirul;
szakértő gólyát lázzal kutatok,
s eszmét cserélünk apró holmirul.
- „Fiú, vagy lány? Avagy mi a siker?” -
- „Szerencsés ember! Két bájos iker!”
Egyik fiú, mint én: szép gömbölyű!
A másik lány, s mint anyja: gyönyörű!
És csöndes, boldog, téli éjeken,
míg forraljuk az illatos teát,
az egyik bölcsőt majd én rengetem,
dalolva ő, a kedves másikat.

S ha nőnek, majd a térdeimre mászva,
a fiú mondja: „Tatona leték”
- „Ész én szatácné” - affektál a lányka.
Hah, mily kedves, két szép remek gyerek!
Hol a mesés kincs szultán birodalmán,
amelyért én őket cserébe adnám!
Hohó! hová ragadt a szárnyas képzelet!
Legények álma mindig ily virágos.
Ki mondja azt: „Valósítom veled!”
Hiszen csak nő kell, ez az egy világos, -
miként leírtam, egyszerű, de bájos.

De hopp! még egyet majd elfeledek:
A hozomány! Itt hajlékony vagyok.
Mamára bízom ezt, mint jó gyerek,
s ha kérdez is, majdcsaknem hallgatok.
Nekem mindegy a női hozományban,
akár ötven-, nyolcvan- vagy százezer;
kétszázezer is a mai világban
rám nézve épp nem lenne nagy teher.
Szóval: nem bánom, ha a kis hamis
akármilyen rettentő gazdag is,
csak szeressen - még engedek is belőle,

(súgva:)

nyolcvan percentet engedek belőle!

(rendes hangon:)

s hogy dúsgazdag, azt gondolom felőle.

(Előveszi a lapot.)

Kishirdetésem, földi angyalok,
fontolják hát meg, míg legény vagyok.
Magában férfi s nő boldogtalan,
de együtt - boldog. Ez a szép való.
Szívemhez ennek íme útja van.
Ne késsünk. Mert a rózsa hervadó.
Virág virággal, madár madárral,
a szerelmes legény, szerelmes leánynyal.

S ha otthon másképp szólna a mama,
vagy ellenem dörögne a papa,
s árgus szemekkel vigyázna a tante,
kérem a választ akkor

(*súgva*)

„post restante”.

(1892)

EMELETI SZÉP KISASSZONY.

Emeleti szép kisasszony
kikönyököl az ablakon.
Ő a kéklő eget nézi.
Kis darab jut innen néki.
Én meg azt a kék csillagot,
amely a szemében ragyog.

Ő talán az égbe vágyik,
Én csak az ő ablakáig.
Ő ha vágyát elérhetné,
megbánná és visszaszállna.
Én ha vágyam elérhetném,
ott maradnék mindig nála.

(1893)

ESKÜVŐ UTÁN.

(*Egy verses színműből.*)

Borulj szívemre te, fényes egeknek
földre leszállott angyala!
Olyan vagy így e menyasszonyruhában,
mint a virágzó almafa.

S mint tavasszal az almafa körül
zeng a méheknek mézittas kis népe,
így zeng szívemben százezer húron
a boldogságnak szép álmzenéje.

Borulj szívemre, kedves feleségem,
mert mától fogva ez a te neved.
Legyen e név angyalhívó szóm nékem,
s legyen e föld is mennyország neked.
Szeressen minket a jó Isten is,
amint mi egymást szeretjük, virágom!
Óh csókolj, csókolj édes gyönyörűm,
hadd tudjam, hogy ez nem mulandó álom!

TALÁLKOZÁS.

Aszondom: Jóestét virágom!

Aszongya: Én is azt kívánom.

Aszondom: Mi neved babám?

Aszongya: Mért kíváncsi rám?

Aszondom: Szomjazom, galambom.

Aszongya: Korsóm tele van.

Aszondom: Szomjam így nem oltom.

Aszongya: Sajnálom uram.

És mégis, hogy így tovafutott
a korsóval a szép leány,
a dombra mikor följutott,
megállott, s visszanéze rám.

Megállott, s visszanéze rám.

BÁLBAN.

Azt mondom:

- Kisasszony, kérhetem egy táncra?

S gondolom:

- Ejnye beh csinos ez a lányka!

Azt mondom:

- Kisasszony, hogyan érzi magát?

S gondolom:

- Te kedves, unalmas a mamád!

Azt mondom:

- Jóccakát, magamat ajánlom!

S gondolom:

- Pá, puszi, gyönyörű virágom!

VILMA KÖNYVÉBŐL.

Kedves kisasszony, mondok valamit:
e szó: *kisasszony*, szinte haragít.

Olyan hideg, olyan örömtelen.

Valami vén pap csinálta nyilván.

Engedje meg, hogy én rövideden
így mondjam:

- Vilma, szép kicsi Vilmám!

Kedves kis Vilma, mily szép a neve!

Az operában sincs ennyi zene.

És mégis, ha így énelöttem áll,

nem a neve lebeg az ajkamon,

hanem mert olyan, mint a rózsaszál,

hadd mondjam olykor:

- Rózsám, angyalom.

A CICA

A cica szép kis fehér állat,
de boszant engem szüntelen.
Én csupa illem vagyok nálad:
ő rád ugrik, a szemtelen.

Én a kezed se merem fogni,
fülét ő kebledhez feni,
s amire nem mernék gondolni:
bajszát orcádhoz dörzsöli.

Én szólok mint az Illem-könyve;
ő meg szép nyakadhoz dőlve
mormolgat, mint egy vén szerelmes.
S amíg a méreg engem csikland,
szemed reám édesen pillant,
és mondod: „A Micó... úgy-e kedves?”

HÁROMSZOR FÜTTYENTETT...

Háromszor fütytentyett az aradi vonat.
Elviszik, elviszik már a huszárokat!

Miért sírsz kis violám?

- Egy kis légy, édesanyám
eléjbém került,
- szemembe repült.

Leányom, kisleányom, gyöngye violám!
Ne búsulj, ne búsulj a huszárok után!

Lám én is lánykoromban
nagysírva azt gondoltam:
utánok halok...
mégis itt vagyok!

BAKALEVÉL.

Küldöm e levelet Balogh Máriának,
Csongorád gyönyörű gyöngyvirágszálának.
Ki vagyon fizetve billogja, pöcsétje.
Adják tisztelettel a saját kezébe.

*

Kedves gyöngyvirágom, szivemből kívánom,
hogy ez a pár sorom virulva találjon.
Ez egypár soromban elküldöm lelkömet,
minden bötűjében dobogó szívemet.
Hej kedves galambom, mit is kezdjek írni,
mikor rád gondolok, jobb szeretnék sírni.
Szélös az kaszárnya, száz szoba van benne,
de az én bánatom mégse fér el benne!

Kikönyökölök a szobám ablakába:
nézöm a fölkhöket falum erányába.
Mikorr aarul jönnek, mintha terád várnék.
Mikor aara mönnek, mintha vélök szállnék.
Mikor aarul jönnek, ögyre kérdözgetöm:
az én kis galambom szeret-e még engöm?
Mikor aara mönnek, ögyre azt izenöm:
beh nehéz galambom az igaz szerelöm.

Tennap a káplárom aszonygya: Barátom,
erigy a doktorhoz, mer bajodat látom.
Mondok, hej káplár úr, bizony azt jól látja,
de kevés erre a doktor tudománya.
Eresszenek haza csak egy fordulóra:
ott lakik a bajom mögorvosolója.
Ha ögyször mögcsókol, piros leszek tüle.
Ha kétszer mögcsókol, erős löszök tüle.
Kendnek meg, káplár úr, az édösanyámtul
hozok egy kulacscsal a mi patikánkbul.

Jó embör a káplár, sokat is mögtöhet,
de eere azt mondta: Barátom, nem löhet.
Ha csak rajtam állna, én eresztenélek, -
Ferenc Józsep császár, an nem ereszt téged.

Hej, - majdnem kicsordult a két szömöm könnye.
Ha vélem a császár szóba ereszködne,
azt mondanám neki: Fölséges Királyom,
az Isten éltesse, szívemből kívánom.

Nézhetne oszt énrám akármi keményen,
mög nem ijednék én, Isten ügysegéljen.
Azt mondanám tovább: Fölséges Királyom,
hej, hogyha ösmerné az én tulipánom!
Nincs olyan leány több három vármegyébe,
de még tán angyal se odafönn az égbe.

Azt mondja a káplár: Barátom, hiába:
a császár teveled ugyan szóba állna,
de az se mondana mást, csak így beszélne:
- Fiam, még három év nem a világ vége.
Mér éppen te hagynád el a regimentöt?
Téged az Isten is bakának teremtt.
Ne egy aranyforint egy kis vidulásra.
Inkább mönjön haza az egész kaszárnya!

Azér hát barátom, írd mög a rózsádnak:
dücsösége nincs, csak szentnek mög bakának.
Az a lány búsuljon, kinek nincs bakája:
kösse föl magát a szomorúfüzfára.
Annak a rózsza is nagyhiába nyílik,
merthát a rózsza csak a csákóra illik.

Az édesanyád mög köszöntetöm én is,
küldjön vigasztalást egy kulacscsal mégis.
Hiszen azér van a posta kitalálva,
hogy a kulacsokat hozzánk liförálja.
De hogy el ne törjön, szógálok tanácscsal:
támogassák jól mög sunkával, kalácscsal.

Így osztán, ha a bú a szüvednek lódul,
iszunk öggyet pajtás a vigasztalóbul.
Öggyet a rózsádér, öggyet az anyádér,
a többit pediglen az magyar hazáér.

(1896)

KÉT LEÁNY.

A virágos tabi réten
Két leány megy az ösvényen.
Fönn az égen pacsirta szól;
harmatos még a mező;
a nap úgy kél, mint egy széttárt
szép nagy arany-legyező.

S amint mennek, mendegélnek,
beszélgetnek, nevetgélnek.
Az egyik szól: - Van-e neked?
Másik felel: - Nincs még, nincsen.
S mosolyogva, elpirulva
mondja még: - Majd ad az Isten.
- Hát teneked? - Nekem sincsen.
- Megmondhatod... - Bizonyisten?
- Isten engem: köztünk marad.
- Hát az Ádi. - Dömjén Ádám?
- Búcsú óta minden este
a diófa alatt vár rám.

S hogy ezt mondta dalra gyujta.
Ringatózva vígan fújta.
A másik meg fölsóhajtott:
- Klári, ne eztet a vígat;
inkább valami szép csendest,
valami szép szomorúat.

MIKOR A GYERMEK...

Mikor a gyermek gögicsél,
az Isten-tudja, mit beszél!
Csak mosolyog és integet...
Mit gondol? Mit mond? Mit nevet?

S mint virággal az esti szél,
az anyja vissza úgy beszél,
oly lágyan és oly édesen...
De őt sem érti senkisé.

Hogy mit beszélnek oly sokat,
apának tudni nem szabad:
Az égi nyelv ez. Mély titok.
Nem értik, csak az angyalok.

A LENGYEL HATÁRON.

(1903)

- Kik vagytok, ti halvány, rongyos emberek?
- Magyarok vagyunk.
- Édes vérim honnan, merről jöttetek?
- Hazánkból futunk.
- Hazátokból? Ki üldöz el belőle?
- Az átkozott német.
- Lipót király? az ország megmentője?
- Rablója a népek.
- Rabol? Tán tinektek nincsen kardotok?
- Zászlónk nincs hozzája.
- Hová mentek hát, ti szegény magyarok?
- Bujdosunk világba.
- Vissza! Vissza! Én is megyek honomba!
Pusztuljon onnan a német a pokolba!
Dobjátok a koldusbotot szemétre!
Kard való a magyar ember kezébe!
Vissza! Velem! Fegyvert fogjunk magyarok!
- Ki vagy mondd, te Isten legszebb vitéze?
- Én Rákóczi vagyok!

KOSSUTH LAJOS NEVE.

Tudjátok-e, mi a Kossuth Lajos neve?
Istenszó. A magyar nemzethez szólt vele.
Annyit tesz: szabadság! - S láttad a szent vihart,
amelyben villámlott százezer hősi kard,
s ágyúkkal mennydörgött az Isten haragja,
úgy hogy a földgolyó reszketett alatta.

Tudjátok-e, mi a Kossuth Lajos neve?
Fényes, drága zászló, örökszent ereklje.
Pirosra van festve apáink vérével,
zöldre meghímezve reményünk selymével,
s ami rajta fehér, az a becsületünk,
és a becsületünk, az a mi életünk.

S tudjátok-e, mi a Kossuth Lajos neve?
A magyar nemzetnek szabadságlevele.
A saját kezével írta Isten abba,
hogy még sokezer év szálljon a magyarra,
s láncot ne merjenek tenni a nyakára.
Mert a mi hazánk a szabadság hazája.

(1891)

A VÁSÁRI MÚZEUMBAN.

Éjfélkor a vásári múzeumban
a holdfénynél a csontváz szétekint.

- Hé, ki van itt akivel beszélhetek?
És egyet ásít. És egyet legyint.

- Én. Felel egy mély hang a szekrényből,
a serleggé megtalpalt koponya.

- Én. Felel az asztal tetején rá
a foszlott, vén, penészes múmia.

- Kik és mik vagytok? Én nagy úr vagyok:
Enyém volt a föld minden fegyvere.

A koponya szól fölnevetve rá:

- Százegy palotám volt kincscsel tele:
Ott volt a világ minden drágasága.

A múmiának mozdul kebele:

- Rajtam volt - mond - az ég s föld minden bája.

A koponya szól:

- Én perzsa vagyok.

A csontváz szól:

- Én pedig makedon.

A múmia szól:

- E fajt ismerem.

S én messze Egyiptomból származom.

A csontváz szól:

- Én Nagy Sándor vagyok.

A koponya:

- Én Dárius vagyok,

és nem törődöm többé az arannyal.

S te múmia? csupán te vagy még hátra...

A múmia szól mély nehéz sóhajjal:

- A nevem Kleopátra.

MIKOR A FÖLDÖN...

Mikor a földön leány születik,
egy fiucska álmában mosolyog.
Egymástól bármily messze vannak is,
de ez a kettő találkozni fog.

S akkor egymáson megáll a szemök,
S bár ajkuk hallgat, kiált a szívök:
- Ki ez? - kérdi a lány.
- Ez az! - szól a legény.
S kezdődik a földön új szerelmi regény.

*

A parton álltam. Hajóra vártam
a májusi napnak enyhe sugarában.
S ahogy ott jött-ment a parton fönt, lent
a város népe, - mélázva csodáltam.
És a Dunaparton ekkor jött egy leány.
Rövidszoknyás lány volt, de már felvirágzó,
valami rejtelmes szépséget sugárzó;
haja gesztenyeszín, szeme szelíd s barna,
mondhatatlan kedves, gyöngé, fehér arca.

Jött.

Oly ismerős, mintha volna csak egyetlen,
s csodálatos: mégis-mégis ismeretlen.
Festmény tán, amely a keretből kilépett?
Álomkép, amely a valóságba tévedt?

S jött.

Könnyen és lengén, mint a virág-pehely,
melyet a tavaszi szellő karja emel.
Kék ernyőjét a nap fénye általjárta;
karcsu derekán is kék volt a kabátja;
a szoknyája fehér, kesztyűje is fehér;
szépmetszetű ajka piros rózsalevél.

S ő jött. Rámpillantott szelíden, nyugodtan.

Hallottam mesélni még gyermekkoromban,
hogy a mező fölött augusztusi éjen
hirtelen kétfelé szakad a sötét menny
s fény árad belőle. És egy pillanatra
a virrasztó pásztort csoda kápráztatja.
Ily látomány volt ez. Fény áradt énreám,
mikor rámpillantott a kedves szép leány.

Nem tudtam mi neve, s majdnem megszólaltam.
Nem tudtam hova megy, s majdnem megragadtam.
S ő is rámnézett, mint az erdővágásból
a kilépő őz, ha a tájakra bámul...

Óh ha akkor szívem szólhat nyelvem helyett,
Te kedves! - ezt mondom s nyujtom a kezemet, -
óh mily régen várlak, mióta csak élek!
Hova mégy? hol lakol? minek hívnak téged?

De a hajó akkor beszállót csengetett.
A leány továbbment. Ment, szinte sietett.
Én még a hajón is utána bámultam.
Oly szomorú voltam, csaknem elájultam.

A KUPÉBAN.

A vonat mormolva fut az éjszakában.
Zuzmarás az ablak és havas a határ.
A meleg kupénak puha bársonyában
csupán ketten ülünk: két bús vándormadár.

- Unatkozik nagysád?

- Bizony.

- Hát szólhatok?

Sorsunk egy uton visz egydarab időre:
Nem kérdezem, ki ön? kegyed se ki vagyok?
Ne is nézzünk multra, se pedig jövőre:
A jelent tekintsük, mint egy bájos álmot,
amelyen a szívünk holnap is kacagjon.
Mondok én például egy jó mulatságot:
Mintha volnánk ketten: vőlegény, menyasszony.
Én mindig ily vidám s képzelődő vagyok!
De lássa, szép arcát minél tovább nézem,
szemeiből a fény ismerősen ragyog,
és én megújulni gyermekkorom érzem.
Egy bájos szőke lány, a tisztartó lánya
volt az én tavaszom legszebbik virága.
Juliska vagy Vilma... bizony elfeledtem,
ő volt az én első s egyetlen szerelmem.
Egy pici lencse volt nyaka gödröcskéjén,
s édes angyalarca, mintha nagysád volna.
Sok emlék felrajzik most a szívem mélyén,
mint a zengő méhkas. Nem tehetek róla.
Azóta nem láttam én a mennyországot,
pedig lány és lencse van télen, tavaszon.
Mondanék nagysádnak egy jó mulatságot:
Mintha volnánk ketten: vőlegény, menyasszony
Hátha már is álom ringat össze minket.
Volt már ideálja? Higgye, hogy én vagyok.
S lelkünk a multaknak rózsákkal behintett
tavaszi ösvényén édesen andalog.

*

A vonat mormolva fut a sötét éjben.
A nő elpirultan lesüti szemét,
de a gondolata hozzám lángol, érzem,
s ajkamon elapad a bolondos beszéd.
S hallgatunk egy percig.

Aztán mosolyogva
kendőjét a nyakán kissé félrevonja...
Hát uram Teremtőm, kire találék én:
ott van a kis lencse nyaka gödröcskéjén.
(1893)

LEVÉL A TANYÁRÓL.

- Bótos úr, bótos úr,
van-e itten papiros?
- Milyen kell violám?
- Rózsaszínű szép piros.
Akin van egy galamb,
meg egy halvány virág is,
s közvitézhez való
egy-két sor írás is.
- Mi legyen az írás?
- Csak annyi hogy: „Pista
tisztel édesapád,
tisztel édesanyád,
és tisztel Boriska...
És tisztel Boriska...”
(1893)

A FALU VISSZHANGJA.

I.

Azt gondoltam, virág van,
virág van az ablakban,
pedighát egy leány ül,
leány ül az ablakban.
Virág volna, kalapomhoz szeretném,
de ha leány, a szívemre ölelném.
Szőke kis lány mit forgat,
mit forgat az eszébe?
Fehérvári tükröt tart,
tükröt tart a kezébe.
Szőke kis lány, sose nézz a tükörbe:
Inkább nézzél szerelmes két szemembe!

II.

Nem nézett rám ez a kislány csak egyszer,
mégis mindig eszembe van ezerszer.
Gondolatom, ha virággá válhatna,
rá örökön rózsasző szállhatna.

Csipkerózsa magától kél, nem vetik.
A szerelmet leányszemek ültetik.
Barna kislány mit ültettél szívembe?
A szerelem szép virágát ne törd le!

III.

Nézz föl kedves a szemembe,
hadd pillantsak a lelkedbe.
Hadd pillantsak a lelkedbe:
mint a megnyílt kék egekbe!

Nézz fel kedves a szemembe.
Add a kezéd a kezembe!
Add a kezéd a kezembe:
A szívedet gondold benne.

IV.

Tátika, Somló, Badacsony,
hej, az én rózsám alacsony.
Azt szeretem, ha alacsony,
a szűröm alá takarom.

Kéklik a csöndes Balaton,
mint a te szemed, angyalom.
Fűzfa levele hajolj rám,
kékszemű rózsám, pillants rám!

V.

Sűrű sötét erdő,
vékony holdvilág.
Járom az erdőnek
gyöngyös harmatát.
Zsivány-módon járok
bokros utakon,
pedig csak szerelmes
szívem hordozom.

Harmatos a szűröm, -
nem sajnálom én;
harmatos a csizmám, -
azt se bánom én;
rövid az éjszaka,
azt sajnálom én;
el kell válnunk rózsám,
csak azt bánom én!

VI.

Fehér az én rózsám háza,
Rásüt a hold éjfél tájba'.
Alszik itten a virág is.
Alszik az én violám is.

Nézek-nézek ablakára;
ablakában a világra.
Szomorú az árnyékom is,
szomorú vagyok magam is...

VII.

Meg kell válni a falutól.
Faluban egy kis kaputól.
Kiskapuban rózsafától:
falu legszebb leányától.

Felhős az ég, csillag sincsen.
Isten veled, édes kincsem!
Nincsen esső, mégis ázok.
Jaj de nehéz szívvel válok!

VIII.

Magános fa a pusztában álldogál.
Leveléről sűrű harmat hulldogál.
Bánatommal úgy állok a világba,
mint az a fa a kietlen pusztába.

- Magános fa, mondd mi történt teveled:
miért olyan harmatos a leveled?
- Azért olyan harmatos a levelem:
nem tudom én, mi a boldog szerelem!

BETYÁR-ÁTOK.

Kinek láncon keze-lába,
szomorú az éjszakája.
Kezem-lábam nehéz láncon:
nagy is a szomorúságom.

Gondolkodom, de nem másról:
rác kocsmáros leányáról.
Csókot nyomott a szememre:
láncot vertek a kezemre.

Ha ez álom, hadd virradjak!
Ha valóság, hadd álmodjak!
Akár álom, akár való,
verje meg a Mindenható!

A LEÁNY BUJA.

Elszállott a madár
fekete felhőbe.
Messze jár a rózsám,
hír se jön felőle.

Mester uram kérem,
tanítson meg írni,
legalább a nevem
hadd tudjam leírni.

Leírnám a nevem
aranyos levélbe.
Egy szál gyöngyvirágot
betennék melléje.

Nevemet a rózsám
egyszer elolvasná,
azt a gyöngyvirágot
százszor megcsókolná.

A MAMA ELALUDT.

Essőre hajló nyári délután.
A mama köt. Juliska gombolyít.
Az írnok úr ül némán és bután,
karján tartva a pamut szálait.
A mama bólint. Lágyan hátradül.
Kezéből a kötés lehull.
- „Kisasszony, végre, végre egyedül...”

- Halkabban, írnok úr!

- „Mikéntha lelkem volna e fonál,
és szíve, melyre innen gombolyít:
a szálon hozzám forrósága száll,
és néma boldogságba mámorít.
S ha a végső szál is átrepül,
a lelkem átszáll véle, érzem,
s mint bálvány ülök itt lelketlenül...”

- Halkabban édesem.

(1893)

AZ ÉGBŐL.

Az égből egy angyal, egy öklömnyi szőke,
Éjjelenként mindig leszökdös a földre.
„Ejnye fékomadta apró kisasszonyka,
hát angyal létére a földet tapodja?”

„Jó Szent Péter bácsi, ha látná anyámat:
reggeltől napestig szeme föl nem szárad;
ám éjjel, mikor én lemegyek hozzája,
boldogan mosolyog halovány orcája.”

(1894)

HEJ, BÁRÓKISASSZONY!

Zöld bársony most a rét, virággal tarkázott.
A bárókisasszony csak egyedül járkál ott.
Leveti cipőjét magamulattára:
mezítláb sétálgat a rét bársonyába.

Egy vakondtúráson, - puha, morzsás agyag, -
egyik lábanyoma gyönyörűn ott marad.
Botjára könyököl árva juhászlegény,
s tűnődik, mint száraz kút kávján a gém.

Hej, - aszongya, - ez a szép bárókisasszony
löhetne mellettem szögény juhászasszony;
de sohase lösz ő szegény juhászasszony,
mert bárókisasszony. Hej, bárókisasszony...

MI A BOLDOGSÁG?

Mi a boldogság, mondd meg nagy király!
Az élet néked csak rózsát kínál.
A földgolyóból tiéd egy darab.
A koronát viseled egymagad.
A gyönyör szolgád és vágyad lesi.
Füled a *nem* szót nem is ösmeri.
Mi hát a boldogság: a hatalom?
a dicsőség? vagy csak a nyugalom?
Melyik a jó, és melyik az igaz?

- Egyik sem az.

Hanem ha a szomszéd népek
a koronám alá lépnek,
s hatalmam, mint óriás kart
átnyujthatom a világon,
az lesz az én boldogságom.

- Mi a boldogság, szép leányka,
ki teremtve vagy a boldogságra?

- Ha koszorúsan, hófehérben
oltár elé hajlik a térdem,
semmit többé nem kívánok:
elértem a boldogságot.

- Virágbokor mézeshétben,
boldogságról beszélj nekem.

- Várjon uram még egy évet,
akkor szólhat csak az ének:
virágbokor, ingó-ringó, -
akkor jön a rózsabimbó.

- Mi a boldogság, jó anya?
- Csitt! Felébred a kisbaba!
Ő lesz, ő a boldogságom:
ha majd jönni-menni látom;
ha majd nagy lesz, mint az apja;
ha a sors el nem ragadja.

- Mi a boldogság, török szultán?
- Ha az Anteusz titkát tudnám.
- Mi a boldogság, szent apáca?
- Lelkemnek mennybe feljutása.

- Mi a boldogság, te agg?
- Ha lehetnék fiatalabb.
- Ingetlen koldus, szólj ugyan...
- Ha ingem volna, jó uram.

- Mi hát a boldogság, jóságos Úristen?
- Fiam, mindenkinek az, amije nincsen.

(1894)

LEVÉL BRASSAI SÁMUEL ÚRNAK.¹

Tisztelt és szeretett bölcs tanító-mester
kinek tanítványa szép Székelyországon
s ideát is majdnem minden művelt ember, -
levelem jókedvben, erőben találjon.

Valahányszor képed felötlik énnékem,
a fölmagasodó havasra gondolok,
mely áll mozdulatlan, nyugodtan, fehéren,
míg lábánál jönnek-mennek az évszakok,
s lombot hoz, lombot visz az idő folyása, -
csak a vén hegy, az áll, s nincsen változása.

Te születni láttad ezt az agg századot,
s térdeden ringattad öregapáinkat.
A halál azóta négy termést aratott,
s az első termésből fűszál sem maradt.
Te meg ringatod most az unokáinkat.

Egy század! Micsoda irdatlan nagy pálya!
A gondolatnak is megfárad a szárnya,
amíg átrepül rajt, s lankadtan száll hozzád,
hogy bámulja a te agg, eleven orcád.

¹ A mester épp százesztendőös volt, mikor e levél íródott. Azt mondják, felelt is rá valamelyik kolozsvári lapban.

Egy század! Mennyi víz folyt a Tiszán, Dunán,
s mennyi vér a földön!

Te láttad, amikor Napoleon után
a hollók ezre szállt át a Székely-földön.
Láttad nemzeteknek színe-változását,
fölemelkedését, térdre bukását.

Mikor te születted, még e földön lépdelt
Byron, Schiller, Goethe s a mi Csokonaink;
a vidám Gvadányi verseket pöfékelt
s a *nagy testőr* búsan kószált jószágain;
Dugonics még akkor mondásokat gyűjtött,
s Révai éhezve írta nagy nyelvtanát;
Kölcsy gyermek volt, pillangókat űzött,
s Berzsenyi még zárva tartotta asztalát.
Erdélyben azidétt dörgött Wesselényi:
„Nem taníthatott meg József császár félni!”

Hallottad ébresztő szavát Széchenyinek,
s láttad a legelső gőzhajót a Dunán;
láttad Magyarország mi *volt* s aztán mi *lett*,
mint virágzott a föld az ő lépte nyomán.
(Pozsonynál végződött akkor Európa.
Oláhországig nyúlt határa azóta.)

Te láttad halovány arcát Kazinczynak
s olvastad az ő szent-lángú leveleit;
tapsoltál te is a két Kisfaludynak,
s új könyvül lapoztad Himfi Szerelmeit;
a Szózat költője bátyámnak nevezett.
Úr korában láttad a magyar nemzetet.

Egy göndörhajú és nagyfejű legényke
járogatott hozzád akkortájt ebédre;
hóna alatt mindig egy göngyöleg kóta:
maga-csinálgatta mindenféle nóta.

Ottan próbálgatta a te zongorádon,
s te rá-rábólintál: Ez jó itt, barátom!
Már akkor ott volt az ifjú írásában
az a tiszaparti szép furulya-nóta,
amit elbájolva hallgattunk Bánk bánban.
Erkel Ferenc... - ő is érccé vált azóta.

S érc immár Kazinczy, Kölcsey, Berzsenyi...
Szobrok itt e földön, csillagok az égen.
S akit üstökösként láttál megjelenni,
s a Küküllő mellett lehullni, eltűnni,
káprázatba ejtő fényes csodaképpen, -
Petőfi is immár ércszoborrá váltott.
S az idő új század küszöbére hágott.

Óh mondd te, százéves időnek tanuja,
ki emberkorában láttál egy réteg port,
vak véletlen-e a sors vagy Isten ujja?
jobb-e így, ahogyan *van*? vagy jobb ahogyan *volt*
Merre megy e nemzet százesztendő óta?
Fakul-e vagy virul hármás lobogója?
S ahogy egy hosszú út Nébó-hegyén állasz,
mi az, amit láthatsz?

S óh mondd, te mindenben-tudós bölcs aggastyán
aki száz esztendőn át folyton tanultál,
s ki a földet, eget egyaránt vizsgálván,
mélyben és magasban legtovább jutottál,
érdemes-e élni?

Ha visszasiklana az időnek lába,
s Isten megkérdezne születésed előtt:
igent-e vagy nemet válaszolnál rája?
végigélnéd-e még egyszer a jövődöt?
mit felelnél neki?

Mennyi egy század, ha magad mögé nézel?
hosszú zürzavar-e? vagy csak rövid álom?
S megmondhatod-e már százesztendő's észszel,
miért él az ember ezen a világon?
S melyik él hát bölcsen itt: a hangya-lelkű?
vagy pedig a másik: a pillangó-lelkű?
a szent vagy az állat? a bűvő? a bátor?
a gaz? vagy a jámbor?

Melyik ér többet: az arany, vagy a rózsa?
a paloták terme? - vagy a füves róna?
a mosolygó lány? - vagy a mosolygó király?
dicsőség? - vagy a tavaszi napsugár?
Melyiknek jobb itt: a bölcsnek? vagy butának
Kinek higyjünk jobban: Jézusnak? - Buddhának?
Mózes mond-e valót vagy Darwin tanai?
Állatok vagyunk-e, vagy Isten fiai?

Mi jobb: tudni mindent és nem hinni semmit?
avagy: hinni mindent, és nem tudni semmit?
S megtudjuk-e vajjon, ha vénségbe estünk:
testünké-e lelkünk, vagy lelkünké testünk?

Mi a legszebb, amit életedben láttál:
a csillagos ég? - a nap kelte és szállta? -
a szerelmesére mélázó virágszál? -
a megbocsátó arc? - a boldog kis árva? -
vagy az anya képe,
mikor rámosolyog a csecsemőjére?

S mondd: mindétig nyíló virág-e a remény,
ez az örökké zöld, ritkán termő növény?
vagy ez is a korral - gondolom szomorú, -
emlékké szárad, mint a nászi koszorú?

De te még máig se tetted le a könyvet.
Mi az, mit még nem tudsz? Mit tanulhatsz többet?
Mit kutatsz-keresel? Tudni mit kívánsz még?
Micsoda homályok oszlására vársz még?

Óh mondd: ki megéri a századik évet,
hajnalt érez-e vagy közeledő éjet?
S ahogy útja végén lassabbodik lépte,
hová néz az ember: a földre? - az égre?

Óh mondd: úgy vagyunk-e, mint az erdő fája,
mely aggon visszából a földnek porába;
vagy úgy, mint ama nagy égitestnek fénye:
remegve szállongók, minden sötétségbe';
s nem tudva: mi élet, mi halál, mi álom,
csak csüggünk a hiten, mint a pók a szálon.

(1897)

BÖLCSESEG A HULLÁMOKON.

Egy vén révésznek ócska csónakán
ült hat tudós. És azt beszélgeték,
hogy nincs Isten, s mily bárgyú a nép!

A csónak roppant. Szólt a vén:
- No lám!... Ha tudnak úszni, hát most ússzanak!
- Jaj Istenem! - kiáltott mind a hat.

(1894)

TÖRTÉNETEM

Az Úr bement a gyúróműhelyébe.
- Ma csinálók - mond - egypár állatot:
Kell egy bagoly, egy tigris és egy bárány,
meg egy tücsök.

És hozzá is fogott.

De mert kevés volt éppen az agyag,
apró lett némely nagynak szánt alak.
- Ej, - szólt boszúsan, - máma rossz napom van,
nem is vagyok a jóhangulatomban.

És összegyúrva a négy alakot,
belőlük gyorsan engem alkotott.

HÁNY ÉVIG TART...

Öregapám, mondd meg nekem:
Hány évig tart a szerelem?
- Harminc évig, negyven évig...

Öreganyám szól: - Mindéig.

(1894)

KAMUTI BALÁZS.

Hodolinba szorult Nigro generális,
s a nyavalyás német répával élt máris.
Mi lesz még a télen?
Tábort vert a magyar Hodolin tövében.

Tátong a sok ágyú, de csak egy se lobban;
puskalövés sincsen a magyar táborban.
Nem lőnek. Dehát mért? - Láttál-e valahol
ágyúzni ott, ahol nincs egy szem puskaapor?

Elfogyott; nem jött új. Hát csak mulatoznak.
A négy cigánybandán meg-megosztakoznak.
Reggel még ásítva nézik a nagy várat.
Ürgeöntéssé vált a komoly hadjárat.

Bethlen Gábor egyszer tarka ingben kelt fel,
és szólt a tanácsban komoly-színű kedvvel:
- „Urak, én valami jeleset álmodtam:
Zrinyi Miklós járt itt ebben a táborban”.

S mintha összeszedné a szép álmoképet,
a nagy fejedelem maga elé nézett;
széles homlokára tenyerét simítá,
bokros ősz üstökét hátraigazítá.

Lesik a sátorban szavát a főurak:
Kornis, Horváth, Kemény, meg a Kamutiak.
Álom nem bolondság - ezt is tartja Bethlen.
Megjátsszat valakit? - az se lehetetlen.

A ragyás Kamuti, vén tapasztalt róka,
mintha sejtené, hogy néki szól a nóta,
tapogató kérdést somfordít eléje:
- Hozott-e puskaport Szigetvár vezére?

- Én is azt kérdeztem - felel Bethlen Gábor.
- Minek? - mondta Zrinyi - úgyis győz a tábor.
Verébre, németre ne lövöldezzetek;
különb puskaapor a ti tüzes eszetek.

„S itt főképpen értett Kamuti Balázusra.”
Fejét rázza Balázs: - Bizonyosan másra.
- Rád - feleli Bethlen. Itt szólt e szent helyen,
még két falut is kért, hogy jutalmad legyen.

Kap már a szón Balázs: piros az orcája,
Mint a tavasz kövér pünkösdi rózsája.

- Nagyságos jó uram, - szól, - ne tréfálj velem,
Zrinyit én alva is becsülöm, tisztelem!

- Én is, - felel Bethlen. Nem is mondtam nemet,
Holnapra ígértem az öröklevelet.

- No, - kiált Kamuti felragyogó képpel, -
akkor enyim is lesz Mihálytelke, Kéthely!

- Lehet: bár említém, hogy öcsédnek szántam:
a nyáron megharcolt érette szép bátran.

- És mit felelt Zrinyi? - Hát a fejét rázta.
Azt mondta: - Balázs is érdemes lesz rája.

Azzal leült mellém, és ahogyan szokta,
süvegét a fején hátrataszította.
Itt ült, ahol Kornis, keresztbetett lábbal,
s míg beszélt, csak játszott szép török kardjával.

- Hát azt mondja - látod azt a sziklahátat?
Azon lehet csupán meghágni a várat,
Nem kell itt puskapor, csak egy elszánt csapat,
s vajjá válik a vár a kardotok alatt!

- Nehéz - felelem - a lovast lábra tenni,
A kutya jár gyalog - ezt szokták felelni.
- Ej - szól böszén Zrinyi - csípje meg a darázs,
hát mire való a bátorság meg Balázs?

Balázst a katonák legjobban szeretik:
ha ő gyalog indul, hát gyalog követik.
Hiszen éppen az kell, hogy ő menjen elől!
S holnap azok lesznek kívül, ti meg belől.

- Nem is bolond tanács - mondja Kornis vezér,
Isten engem, hogy ez két jó falut megér,
S ha már Zrinyi lelke Kamutival vagyon,
mind megyünk utána, árkon, sziklán, falon.

Vakar a vén Balázs ott is, hol nem viszket.
- Köszönöm - azt mondja - a vezéri tisztet.
Isten látja lelkem, rajtam nem is múlna,
csak az az átkozott fogadás ne volna.

- Micsoda fogadás?- Hát Egren laktomban
fogadtam én még ezt kapitány koromban.
Oda a két falu, akár mint szeretném,
Megütne a menykő, ha eskümet szegném!

Mert azt fogadtam, hogy harcolok vitézül,
csak hídon ha járunk, sohse megyek szélről,
futamodó hadban nem maradok hátra,
sem elsőnek soha nem mászok én várra!

HUSZÁR A MENNYORSZÁGBAN.

Népi mese.

Meghalt a huszár. Hát megy a mennyországba.

Oldalán a kardja, hátán az iszákja.

Zörget a kapun, az aranyos kilincsen:

- Bácsi! Itthon van-e az öreg Úristen?

Elhőköl Szent Péter. Ajtót nyitni nem mer.

Honnan jött e fene kifent bajszerű ember?

- Eredj innen fiam, - így szól ki a rácson, -

eredj a Pokolba, az Isten megáldjon.

- Pokolba? Ezt nekem férfi még nem mondta!

Ballag a huszár a fekete Pokolba.

- Nyiss ajtót, te girhes! - kurjant a sátánra! -

hogy az ördög bújjék az oldalbordádba!

- Ki vagy? - bámul az ördög szeme-szája.

- Réz József közhuszár, mi közöd hozzája?

- Huszár? - remegett az ördög bakszakála, -

nem jó helyen jársz te, menj a Mennyországba.

- Hiszen onnan jövök! Nincs ott hely huszárnak!

Azt a hétcsillagát Lucifer császárnak!

- Hivasd Szent Józsefet, sz' patrónusod néked,

S vigyorog az ördög, - mondd, hogy jussod kéred.

Megint fenn a huszár. Dörgeti a kaput.

Szent Péter a kulccsal nagy ijedten kifut.

De a huszár vele már szóba se áll ám;

- Szent József! - így rikolt, - kedves urambátyám!

Meghallja Szent József. Ott üldögélt éppen

az öreg szentekkel egy felhő ölében,

s beszélte az essőt, hova mennyi kéne:

falura, városra, vetésre és rétre.

Felnéz és szól: - Szent Péter barátom,

ereszd be, mert hívem ahogy látom.

Mit tegyen Szent Péter: ajtót nyit morcosan.

Bedöndül a huszár csákósan, kardosan.

Hegyesen lépdegél az aggak során át.

Megáll, összeüti sarkantyús bokáját.

Szent József mosolyog, kezet nyújt elébe.

A huszár belecsap az öreg tenyérbe.

- Köszönöm, - azt mondja - szíves barátságát;

no majd megszolgálom, azt a Háromságát!

De hol itt a kápolna? Szomszédok pogányul,

étlen, itlan jövök Pokol országából.

Bezzeg fő a feje szegény Szent Péternek.
Ráküld a huszárra egy püspöki szentet:
jámborítsa szépen, vezesse, szoktassa,
legalább a szentek nevét ne forgassa.

A huszár szívesen hallgatta a szentet,
kivált mikor déli álomban szendergett,
de ha égi szűzek sétáltak a tájon,
kötél is hiába lett vón a huszáron.

Egyszer ahogy ott ül nagybúsan Szent Péter,
kopogtat egy zsidó. S hajlong és köhécsel:
- Nagyságos kapos ór, jóreggelt khivánok!
Ránéz Szent Péter s szól: - Ide nem jössz, Jákob!

S folytatja:

Hamis volt rőföd, fontod, iccéd,
hát csak kotródj fiam a Pokolba innét!

- Én? Hát az a hoszár jobban idevaló?
Felsóhajt Péter: - Bár vinné a manó!

- Nagyságos ór, - szól a zsidó hunyorítva,
s hosszú rőt szakálát markával simítva, -
ha én azt a hoszárt kiograsztok ide,
beereszt-e engem annak a helyibe?

- Be, - felel Szent Péter, - Isten úgy segéljen!

A huszár Noéval ott mulatott éppen.
Kancsó volt előttük s a huszár beszélte,
hány vasasnémetnek nézett a szemébe.

- Nű, hoszár ór! - szól be a zsidó a rácson, -
maga mért nem tháncol, insthálom alásan?

- Kivel, vén Ábrahám? - A többi hoszárral:
ideki járják a verbongost százával.

- Tyhű! - rikkant a huszár, - nyisson kaput bátya!
A csákóját nyalkán félfülére vágja,
s még a szent küszöbön ki se tette lábát,
már is táncra veri sarkantyús bokáját.

Persze, hogy odaki egy szál huszár sincsen,
visszatér dohogva: Zörget a kilincsen.

- Fiam, - szól Szent Péter, - nem jöhetsz be többé,
aki innen kimegy, kint marad örökké.

Hej, mondja a huszár a szent litániát,
cifrázza nevekben az egész bibliát.
Rázza az öklén a sok jó kívánságot...
No ilyen csodát a szent ország sem látott!

Ahogy aztán ott künn kóvályog, ácsorog,
lát a szemét alján egy ócska, rossz dobót.
(Honnan került oda, a jó Isten tudja.)
Mérgében a huszár csak oldalba rúgja.

De lám, visszafordul. Mi jut az eszébe:
Megnézi a dobót; veszi a kezébe.
Pörgeti keményen a szent kapu mellett,
s kiáltja: - Először!... Ki ad érte többet?

Bent a zsidó immár, hogy megmelegedett,
kendőt terített le, s mellé telepedett.
Gyűrű, szatying, kláris, tű s mi más volt nála.
S árult, Szent Péternek nagy boszuságára.

Felfülem a zsidó, hogy a dobszót hallja,
portékáját rögtön batyujába rakja.
Siet Szent Péterhez, mint a bomlott óra:
- Eresszen kérem a licethációra!

Szent Péter a zörgést jól hallja, jól érti,
de azért szó nélkül nyit most kaput néki.
Nyílik a nagy kapu, gyorsan be is zárul.
Így csöppent ki ez is a szép Mennyszárból.

ROHICS.

I. A JANINÁN.

(1893. júl. 16.)

A hegyre mászni nem nekem való,
mert sem angol, sem kecske nem vagyok.
Ha mégis csárda volna a tetőn,
vagy kalapos, napernyős angyalok,
- de semmi sincs, csak festetlen padok.

Amint itt ülök, hosszan eltűnődöm:
miért e sok hegy-völgy a stájer földön?
Isten játszott-e itt gyermekkorában,
csibéket rakva a földnek porában?
Vagy óriások temetője ez?

???

Csend van. Körültem szellő lengedez;
a völgyben hosszú, mély sóhaj fakad,
s az erdőn át a szél hajt árnyakat.

II.

VASÁRNAP A ROHICSI ERDŐBEN.

Nem is erdő ez tán, hanem egy nagy templom
Mintha gyertya égne itt-ott a falombon.

Ünnepies mély csend; tán sanctusra várnak..
Tömjén gyanánt szétleng illata a hársnak.

Az odvas fa mintha gyóntatószék volna,
csipkés galagonya ottan remeg gyónva.

Lányarcú virágok az égbe merengnek.
A vén kucsmás gombák könnyezve térdelnek.

Egy fekete csiga, mint valami barát,
tán páter nostert mond, meg-meghajtvá magát.

A levegő áll itt. Falevél se lebben.
Mély tompa áhítat van a siket csendben.

Nagykomoly darazsak jobbra-balra szállnak
és religioso buzgón orgonálnak...

III.

A SÉTAÚTON.

Fuvoláz a rigó. Az erdő hallgatja.
A virágzó bokor álmélkodik rajta.
A kerek kis tóba magas fenyők néznek,
mint valami gyászos ős stájer vitézek.

A cserfák hús útján két fiatalat látok.
Andalogva jönnek. Szedik a virágot.
Összemosolyognak, körülnéznek félve:
a fiú valamit vés a fa kérgébe.

IV.

TE KIS HEGYI RÓZSA.

- Te kis hegyi rózsza, egyem a zuzádat,
megcsókolnám azt a szép piros orcádat.
- Nem lehet, nem szabad, még meglátnak, menjen!
- Az úton senki sincs, ki látna itt lelkem?
- Az, aki mindent lát, mikor nem is véli!
Szerelmes úrfi, attól kell ám félni!
- Mit keresne az itt Rohácson, te édes,
hiszen a jó Isten mindig egészséges.

V.

EGY VÉN KOLDUS.

Egy vén koldus a hegyi úton
hajadonfővel kéreget.

- Hány éves apó? - kérdezem.

- Vagyok én száz is, úgy lehet.

- Van gyermeke? - Van egy fiam.

De már az is nagyon öreg;
nyáron én koldulok neki,
télen ő tart el engemet.

Hogy jött az est, a tó körül
kószáltam egyes-egyedül.

Hát hallom túl a fenyvesen
valaki dalol s hegedül.

A dal vidám volt, s persze német,

s „juhhé, juhhé!” volt benn elég.

A fák között egy ház fehérlett.

Megnézem, hogy mulat e nép?

A holdfényes kis udvaron
körtáncot járt vagy hat gyerek.

S ott ült, s dalolt a koldusom,
és hegedült egy más öreg.

A rongyos aprónép között
a nagyapó így vigada!

„Juhhé, juhhé!” - tapsolt nekik,
és lengett a hófehér haja.

(1893)

GÖRE GÁBOR NÓTÁI.

I.

KANÁSZNÓTA.

Haragszik a feleségöm,
azér támatt kedvem níkőm.

Ha haragszik, majd mögbíki.

Ha nem bíki, majd mögkíki.

Ihajla! Itt a régi kedvem!

Csuhajla! Ujra legény löttem!

Félrevágom a kalapom:

a bánatom kimulatom!

Ihaj, csuhaj, csuhajla!

Máma vöttem a bocskorom,
de még máma széttáncolom.

Azér hogy én kanász vagyok,
mint egy geróf úgy mulatok.

Ihajla! Itt a régi kedvem!

Csuhajla! Ujra legény löttem!

Ha elszakad a bocskorom,
tovább járom a talpamon,
Ihaj, csuhaj, csuhajla!

Hallod-e te füstös cigány,
húzzad, húzzad az én nótám!
Húzzad, húzzad virradattig,
míg a kezed el nem kopik!
Ihajla! Itt a régi kedvem!
Csuhaajla! Ujra legény löttem!
Tudod azt, ha én mulatok,
neked rínak a malacok!
Ihaj, csuhaj, csuhajla!

Addig igyunk, amíg állunk,
míg az ajtón kitalálunk.
Ha egyszer ki nem találunk,
vagy kidobnak, vagy itt hálunk.
Ihajla! itt a régi kedvem!
Csuhaajla! újra legény löttem!
Ha látna a feleségöm,
tudom isten: adna nüköm!
Csak azér is: csuhajla!

(1889)

II. PINTZEI NÓTA.

Ez a világ mi vóna,
ha egykis bor nem vóna!
A szép asszony mög a bor,
sej! mögvígasztal mindönkor.

Szapúlnak a zasszonyok,
hogy én mindönnap iszok.
Honne innék mindönnap,
sej! vígasztalom magamat.

Nints is szomorúbb nóta,
mint az az osztrák kóta.
A lovát mink ötettyük,
sej! a hasznát mög üthettyük.

Mentül jobban víg vagyok,
antul inkább bús vagyok.
Durbints sógor, embör kend?
sej! Ha embör, hát igyék kend.

De hogy itt ne virraggyunk,
hazafelé ballaggyunk.
Bilöggyünk és ballaggyunk,
sej! mög-mögájjunk, itassunk!

III. JUHÁSZ NÓTA.

Papnak szánt a zapám,
én mög juhász löttem.
Kedves kis galambom,
érted cseleköttem.

Nem bánja az Isten,
a papja akárki,
de neköd a párod
nem löhet akárki.

Nints a zén fejemön
fekete szőrkalap,
de ez a kis pörge
virágos mindönnap.

Hosszú reberenda,
tsak a pap van benne;
rúzsás a zén szűröm,
te is itt vagy benne.

Ha én most pap vónék,
gyiákul is tudnék,
de nélküled élni
gyiákul se tudnék.

IV. ŐSZI NÓTA

Gyöngyélete van a szőlősgazdának,
gyöngyebb, mint a püspöknél a huszárnak;
szüret után, ha beül az pintzébe,
hej aszondom
magával a püspökkel se tserélne.

A nímötnek azér vékony a lába,
kávét iszik örömébe bujába;
de a magyar földre önti az kávét:
hej aszondi
hej aszondi nem iszok én pomádét!

Szép tanálmány a sok gőzös, masina,
de a legszöbb tanálmány az tsutora:
igasságot szöd a zembör belőle,
hej aszondom
lyobban vüszí ez az embört előre.

Ha bevöszöm magamat az pintzébe,
piros újbort tsordítok a zitzébe:
fülem mellé igazítom a Kátsát:
hej aszondom
húzd el Kátsa a Rákótzí nótáját!

Durbints sógor, talán lú kend!
Ha nem lú, hát mit búsul kend!
Ameddig tart ez a jó bor,
sajahaj!
ne búsujjunk addig sógor!
Este van-e vagy hajnal van?
A jó Isten tuggya jobban!
Bánom is hány a zóra:
sajahaj!
Nem vagyok én toronyóra!

V. TÉLI NÓTA.

Esik a hó! Nincs mán virág!
Temető az egész világ.
Én is a föld alatt vagyok:
a pintzébe búslakodok.

Sárga levél az faágon.
Elmúlik az ifjúságom!
Sárga levél földre le hull.
Az én kedvem de beborul!

Mikor én még legény vótam,
hermanyikás tsizmát hordtam;
hét tulipány a szűrömön;
Fodor Ilka a szivemön!

Ha beléptem a kotsmába,
hej kotsmáros, ami drága!
Tsókot adtam a Martsának,
ötforintost a Kátsának.

Vén asszony mán az én Ilkám.
Botskor a szép legény-tsizmám.
Vájogvető lött a Kátsa.
Hej! ez a világ fojása!

VI. TZIMBALMOS-NÓTA.

Hét országba nintsen ojan tzimbalmos,
mint a pesti Lányi Géza tzimbalmos:
Tzedrusfából van a húros ládája,
gyöngyvirág a nótaverő szerszáma.
Húzd rá Lányi Géza a nótámat!
Üssük össze rózsám a bokánkat!
Fordujj öggyet lelköm pillangója!
Röpüjj a karomba angyal módra!

A vállamon gyöngé piros mönyetske,
oian mint a friss ropogós tserösnye.
Van-e rózsám ég ögy lány az fajtádból?
Möggkéröm az édös-kedvös anyádtól!
Húzd rá Lányi Géza a nótámat!
Üssük össze rózsám a bokánkat!
Fordujj öggyet lelköm pillangója!
Röpüjj a karomba angymódra!

VII. SZOMORÚ NÓTA.

Bús az gója: le van a tó tsapóva.
Nintsen pízöm: elfizettem adóba.
A zsebömbe tsak egy pöngő kutzorog.
Bánatomban azon is bort hozatok.

Nincs az bornál bizonyosabb orvosság.
Jobban használ, mint az barát-imádság.
Mert az beteg, ha ebbül önt magába,
benne érzi magát az mennyországba.

VIII. VIDA ESTVÁN SÓHAJTOZÁSA.

Hej!
Kitelt az és bötsületöm a zsidónál.
Még aszongya: - Hajja-e kend, ne igyék már!
Hej!
Mögfogadtam: nem járok a kotsmába,
tsak még máma iszok öggyet utoljára!

Hej!
Valamikor nem kináltak engöm vízzel;
tele vót a lajbizseböm ezüst pízzel.
Hej!
Ha azt mondtam: eggy itze bort! kettőt hoztak.
Nem kendeztek, hanem szépön uramoztak.

Hej!
Tíz forintot koporsómra tartogattam.
Most bánom tsak, hogy még azt is mind elittam.
Hej!
Tsak legalább egy pöngőm is maradt vóna:
máma azon utoljára ittam vóna!

IX.

A KÁTSA NÓTÁJA.

Nagyságos és tekintetes salgabíró úr,
resket bennem a lélek is, mint a bégé-húr:
tsókolom a kezsit-lábát,
nem loptam a paptul kátsát,
bekisért a samár bakter nagy ártatlanul.

Tsak azs igazs, hogy megfagtam s megemelgettem:
hány itcse zsír lehet rajta, azt méregettem;
Istenem, ha enyim volna,
így ábrándostam az ólba,
lakadalmam meglehetne húshagyó kedden.

Isten látja a lelkemet, ártatlan vagyok,
tsak épp hogy a súp madárért élek és halok.
Megtistelem a főurat,
ha már érte be is tsukat,
hadd forgassam a nyársat, ha kisabadulok.

X.

TSUTORA-NÓTA.

Begyön a pap a kösség-szobába.
„Bíró uram mit tsinál magába?”
- Nem vagyok én sohase magamba,
mikor tsutura lóg az nyakamba.

Mikor tsutura lóg az nyakamba,
a jó Istent áldom én magamba.
Mer az a jó Isten ha nem vóna,
akkor bizony tsutura se vóna.

XI.

KOKAS-NÓTA.

Szólnak az kokasok,
haza kõne mönni,
tsak a lábam tunnám
igényösen szõnni.

Számojjunk kotsmáros,
hol az körétája?
Irjon föl mindõnt a
zajtója hátára.

Látom mán az hajnal
piros hasadását:
igyuk mög sógor a
Szent János áldását.

Gondolom a zannyuk
morog is mán otthon,
node majd mögállunk
mink is a sarkunkon.

Mondja kend: nálam vót.
Én mög: kendnél jártam.
„Kedves szép rubintom,
Tsakhogy rád tanáltam!”

A BOR LEGENDÁJA.

Szólt az Isten: „Kedves fiam Nőé:
Itt a szőlő, kóstold meg, hogy jó-é?”
Felelt Nőé: „No megöregedtem,
de ilyen jó bogyót még nem ettem”.

Szólt az Isten: „Kedves fiam Nőé:
A csípős must, hadd lássuk, hogy jó-é?”
Felelt Nőé: „Ihaj, csuhaj! Sári!
Három Istent kezdek immár látni!”

Szólt az Isten: „Kedves fiam Nőé:
Hát az ó-bor, hadd lássuk, hogy jó-é?”
Felelt Nőé: „Iszom reggel óta:
Gyere pajtás, van még a hordóba!”

(1890)

A BALATON.

Csakhogy újra látlak, égnek ezüst tükre,
égnek ezüst tükre, szép csöndes Balaton!
Arcát a hold benned elmélázva nézi,
s csillagos fátyolát átvonja Tihanyon.

Leülök egy kőre s elmerengek hosszan
az éjjeli csendben az alvó fa alatt.
Nem is vagyok tán itt, csupán csak álmodom:
Balatont álmodom s melléje magamat.

(1894)

KRISZTUS ÁLMA.

(Legenda Virágvasárnapra.)

A Pálmafák alá vonult
a Mester és a kis csapat,
- hol hús árnyat ereszt a lomb, -
pihenni fáradoalmukat.
S míg őket álom ringatá,
susogni kezd a kis liget:

mozdul a fa, virág, fűszál,
vonaglanak a tövisek.

A Pálma kezdi:

- Én vagyok
a fák között, kit ő szeret.
Ha fáradt volt, levélernyőm
föléje hús árnyat vetett.

S midőn hozsannát zeng neki
a szent-városban ifjú, agg,
útjára lombom ezrei
s legszebb virágim hullanak.

Sápadtan az olajfa mond:
a nap leszáll, s eljő az éj;
s lappangva lombjaim alatt
az áruló már lesre kél.

És jó az Úr, s én hallgatom
gyötrődő lelke mit sóhajt.
Két karja az éghez remeg...
És rája villan dárda, kard.

A tó színén rezdül a Nád,
Fürtös feje búsan zizeg;
- Királyi pálca én leszek.
Miért is szültek a vizek?

A Tüske szúrós ágait
magához nyomva így zokog:
- Átok reám e törökért:
én vérzem a szent homlokot.

A Tölgy megborzong, s felsóhajt:
- Holnap kívágnak engemet,
holnapután a Golgotán
a hóhér rajtam öli meg.

A zöld Borostyán így rebeg:
- Sírjához innen kúszom én,
s ezer karommal ölelem
ki legjobb volt a földszínén.

A kis liget virágai
susognak erre sírva mind:
- Óh elmegyünk ráomlani,
sírján kiadni lelkeink.

Fölkél az Úr. S a kis csapat
indul a szent-város felé.
Az Úr előbb mindkét kezét
áldásadón fölemelé:
- Nézzétek - szól - a harmatot:
Mint könnyek ezre, úgy ragyog.

(1888)

LEVELEK A TENGERRŐL.

I.

A kisfiamhoz.

Én édes kis másom, életfám bimbója,
szívemnek álmából megmaradt kis angyal,
kitől elragadott a sorsom hajója,
s kihez gondolatim szállanak sóhajjal,
piciny bölcsődben, ha mosolyogva ébredsz,
boldog arc nem hajlik föléd gyöngé csókkal;
hiába tanultad kimondani: „apa!”
hisz csak nekem mondtál örömet e szóval.

Kire nevet most már angyalarcod, ajkad?
Ragyogó szemednek beszédét ki érti?
Kövér kis kacsóid ki csókolja össze,
ha pá-intéssel a távozót kíséri.
Hasztalan keresel magad körül lelkem,
mint az álmaidat, úgy elfeledsz engem.
S ha majd visszatérek, rám nézel hidegen,
s magadban kérdezed: - Ki ez az idegen?
(1889)

II.

A kisleányomhoz.

Én szép aranyhajú porcellán-babám,
ott a messzeségben gondolsz-e reám?
Óh tudom, ha álmodsz, s ajkad fölnevet,
„Apám” - így rebegsz föl, látva engemet.
S én is álmaimban, hogyha nevetek,
látom azt a rózsás angyalképedet.
És mikor imetten könnyezik szemem,
akkor is téged látlak kedvesem.
(1898)

III.

A találkozás.

Az éj sötét és nesztelen.
Alusztok már ti csendesen,
s az álom elhoz lágy ölen,
itt vagytok, itten, érzem én.
Az árny, mely mellettem remeg,
szerelmes édes lelketek.
Egy szellő lebben olykoron:
ti csókoljátok homlokom.

IV.

Csendes estén...

(1873)

1.

Csendes estén a szobába'
az asztalon ég a lámpa:
apám ottan pipázgatott,
az anyám meg varrogatott.
Tik-tak-tik-tak... szólt az óra.
Tízre járt a mutatója.
A tetején egy kis madár
Kakuk! Kakuk! - így kiabál.
Fölébredtem a kis ágyban,
és hozzájuk kukucskáltam.
- Mit csinálsz, mondd, édesanyám?
- Aludj, aludj, kis violám,
Neked varrok egy ingecskét.

2.

Csendes estén a szobába'
az asztalon ég a lámpa:
én pipázok, - (este szabad), -
édesanyám varr, varrogat.
Ókularé van az orrán.
Tik-tak-tik-tak szól az órám:
Kibillen a vén fakakuk,
némán tátog s hamar befut.
A fiam rég ágyban van már,
de nem alszik a kis betyár
- Mit csinálsz, mondd, öreganyám?
- Aludj, aludj kis violám,
Neked varrok egy ingecskét.

V.

Pályaválasztás.

- Mi leszel kis fiam?

- Huszár leszek apám.

Végy kardot és csákót meg egy lovat alám.

Vennék is fiam, mert nincs szebb a világon,
mint a magyar huszár: kardosan, lóháton.
De nehéz sor ám ez, s nem is egészséges,
kivált ha közel mégy a vad ellenséghez:
kard villan, kard csattan, mint az ég villáma!
Mit csinálsz, ha egy a fejedet levágja,
mit csinálsz majd akkor kis huszárbarátom?

- Hát akkor... én is az ő fejét levágom.

- Jobb lenne valami nyugalmasabb pálya:
teszem azt légy püspök, az Isten huszára;
vagy könyvkereskedő, ez jó neked éppen;
vagy cukrász; az nyakig jár a süteményben;
vagy légy fűszerboltos: lesz mazsolád zsákkal,
egésznap számolhatsz cukros mandulával.
Vagy légy író, mint én. Ez se rossz pálya ám...
Hát mi leszel fiam?

- Huszár leszek apám.

(1891)

AZ UTOLSÓ EMBER.

A föld kihűlt rég. És én Afrikában
nagy jéghegyek közt élek egyedül.
Egész világ már csendes temető.
Rá szemfedőül örök hó terül.
A jegesmedve is rég megfagyott,
csak én fűtök még, ameddig lehet.
Hómér, Sekszpir, Petőfi, Rafael,
már mind hamu. Száz éve tüzelek.
Legutoljára mégis azt hagyom,
ami a nyárról s tavaszcélról beszél.
Mi szép volt! - írják, festik ők.
Igaz volt? Nem volt mindig tél?
A virág és fa, pillangó s madár
nem álomszülte bájos tarkaság?
Minő mennyország lehetett akkor
az őskorban e nagy fehér világ!

Mi volt a nap? e nagy koromgolyó,
amely pontként függ a világ felett.
Úgy olvasom, hogy tűz volt, lángoló.
Én már a füstjét sem érhettem meg.

Mi volt a lány? és mi a szerelem?
e máig is oldatlan rejtelem.
Mi volt a csók? amelyről hogyha kérdém,
könnyekbe lábadt jó apám szeme.
- Az volt fiam, - így mondá elborongva, -
a föld hátán az utolsó zene.

Ha erről költők könyvét olvasom
szívemre ül a nehéz fájdalom.
Mért is tanítál olvasni apám:
kegyetlen hozzám minden tudomány!
Minek tudnom, hogy enyém e világ,
ha minden veszteség enyém vele,
ha nékem nem jutott már egy virág,

egy kis fűszál, mint újjomnak fele;
egy lányka, egy mosoly...
Csak e fehér pokol!

Mit ér nekem a korona-halom?
Az sem öröm, ha széjjelrúghatom.
Az öt világrész minden koronáját
egy rózsaszálért, örömmel adnám át.
Egy rózsaszálért, nem is rózsaszálért,
csak hogyha látnám, gyöngé bimbajáért!

Miért is nem jöttem én a legelsőnek?
S miért hogy nem Ádám lett a legutolsó?
Az emberiségnek virágos bölcsője,
miért hogy énnekem fagyos jégkoporsó!

Miért nem ringattak engem oly bölcsőben,
mért nem játszhattam én pázsitos mezőben,
Mérthogy anyai dalt a zord szél sírt nekem,
és hogy egy romvilág mohája életem!
Mért épp előttem élt mindenki, mindenki!
Miért, hogy utánam nem jön senki, senki!
Mért hogy minden arany, gyémánt megmaradott
s csupán a boldogság az, ami elfogyott!

Igy tünődöm naphosszatt egyedül!
A szél is künn oly búsan hegedül!
Ajtóm előtt az elaggott Halál
a kaszájára támaszkodva áll.

ÁPRILIS VÉGÉN.

A nap letette arany-koronáját,
s tüzet rakott a Mátra tetején.
Ott piheni ki égi fáradalmát
az erdős Mátra kéklő közepén.

A lomb nem mozdul. A fűszál is áll.
Kertemben ér az estéli homály.
Alant a völgyben csöndbe halt a lárma.
Érzem az álmot, mint száll füre fára.

S tengerként árad, nő a lágy homály.
Fölötte csak az Esti-csillag áll.
Az tartja az ég barna fátyolát,
a földnek éji árnyéksátorát.

Álmodom-e, hogy itt van a tavasz?
A kályha mellett róla álmodunk,
pedig a tél künn csendesén havaz,
s pelyhes a hótól minden ablakunk.

De nem, én mostan mégsem álmodom:
ibolya van a kerti asztalon;
enyhe az est; illatos a virág;
virágzó fák közt kél a holdvilág.

A földön az éj sötét fátyola,
s a fák az éjben mind fehérlenek:
ruhájuk talpig csipke-pongyola,
s a csipkék közt ezer gyémánt remeg.

Fehér erdőn fehérlő holdvilág,
fehéren égő örök csillagok,
mi szép vagy te fehér álmvilág!
Öledben én is csak árnyék vagyok.

(1898)

FÜZFALEVÉL, NYÁRFALEVÉL...

A MAGYAROK ŐSANYJA.

Ázsiában, ciprusfából nagyerdő,
Teremtéskor ültette a Teremtő.
Nagyerdőben kerek kis tó, - nem látszik.
Dula király két leánya ott játszik.

Egyik leány barna mint a széntőke;
másik mint a buza-szalma oly szőke.
Mind a kettő szép, mint Jákob szent álma,
mind a kettőt száz kisasszony szolgálja.

Két fia volt az óriás Nimródnek.
Ezek egyszer aranyszarvast hajsztak.
Aranyszarvas elveszett az erdőbe:
beugrott a kerektoi fürdőbe.

Danólgatnak a fürdőző leányok.
A holdvilág épp odasüt reájok.
Nagybámulva hőkölnek a legények.
Magyar súgja: „istenuccse tündérek!”

Szétint Hunyor: „Csöndes szájjal legyetek!
a tó körül lassan körbe menjetek!
te meg öcsém nézz szét a sok menyecskén!”
Felel Magyar: „Azt a szőkét szeretném!”

A legénység körülkerül titokban,
s mint a macska az egérre kirobban.
Sikoltoznak a leányok s futnának;
szárnyok volna, bizony el is szállnának.

Csak egy leány áll nyugodtan magába:
haja szőke, mint a buza szalmája;
gyöngé testét selyemfátyol takarja.
Magyar gyorsan a nyeregbe ragadja.

Piros hajnal föltetszik a pusztába.
A paripa habot hány már futtába.
Magyar a mént ballagóra engedi,
s a királylány gyöngé arcát fölfedi.

- Élsz-e rózsám, foglyul esett kis tündér!
Haragszol-e, hogy ölembe kerültél?
Ha haragszol, a paripám megfordul,
de utánad, hej, a könnyem kicsordul.

Felelt a lány: - Én mindezt megálmodtam:
Egy hatalmas sas rabolt el álmomban.
Ringatózva vitt a magas egekbe,
s gyönyörködve nézett az én szemembe.

S így szólt tovább: Olyan vagy, mint az a sas:
orrod sasorr, karod erős, mint a vas!
a nézésed mély, mint a sas nézése...
...S gyönyörködve nézett föl a szemébe.

(1902)

A BEJÖVETEL.

Honnan jöttek a magyarok tiz és félszáz éve?
Honnan jön a nagy üstökös csillag fel az égre?
S honnan jön a földrengető, villámszóró vihar?

Európa kapujánál áll millió magyar.
Európa kapujánál fegyver-erdő fénylik.
- Kik vagytok és mit akartok? - ott a muszkák kérdik.

- Atillának unokái: örökünkbe szállunk.
Adtok nekünk szabad utat, vagy magunknak vágjunk?

Összepillant nagysápadtan a muszkák sok vénje.
- Adunk nektek szabad utat Isten legszebb népe.
Adunk nektek szabad utat Kiev városáig, -
tovább aztán hogy' mehettek, majd ottan megválnak!

Megindul be a magyar nép tengernyi nagy árja:
mint valami ezüst-nádas csillog a sok dárda;
közepén meg mintha rengő rózsza-sziget volna,
a szép magyar asszonyokat ökrös szekér vonja.
Lódübörgés, fegyvercsörgés, dal és zenelárma,
csengő-csengés, kacaj, beszéd, kürtök harsogása,
egy zsvajjá elegyíti a sereg két szárnyát.

Elöl megyen fehér lovon a hatalmas Árpád.

*

Hányaveti gőgös ember a kievi herceg:
alánéz a bástyájáról, és imígyen henceg:
- Lóduljatok vissza innen, kutya meg a mája!
Az én földem nem országút, hogy mindenki járja!

Megáll Árpád a fal előtt aranyos ruhában.
Reszket a nagy gyémánt-forgó ezüst-sisakjában.
Int. S elnémul mögötte a hadak minden sora.
- Ez a nép csak előre megy, visszafelé soha!
s ahol országút még nincsen, majd tapos magának!
Így szól Árpád. S mennydörgés a visszhangja szavának.
Kardja villan, s a seregnek ezt kiáltja: Rajta!
Fölviharzik a fürgeteg: száll ezernyi rajba.
A hágcsókon, mint a méhek gomolygó tömege
ellepik a vár falait: nyüzsögnek fölfele.
Ember embernek a hátán, a téglá se látszik;
Ijedtében a sok muszka a pincébe mászik.

- Rajta! - kiált a herceg is, de a katonái
alig bírnak félelmükben a lábukon állni.
Döng a kapu, omlik a fal, remeg még a föld is!
A kievi herceg arca sárga is meg zöld is:
Kapkod ide, kapkod oda, rikkant a hadának:
- Előre hát! - Bizony azok inkább hátra látnak.
Ki is merne szembeszállni ilyen fene néppel,
mely vezére egy szavára zivatarképp kél fel.
S mintha szárnyas tigris volna, úgy repül a falra,
s mintha villám volna kardja, úgy vág jobbra, balra.
Kőből legyen, aki őket egyhelyen bevárja,
vagy legalább vasbádogból a harci-nadrágja.
Nem volt kőből a sok muszka, bádog se volt rajta:
ráklélekkel ottan hagyta vezérét a baj'ba.
És a magyar úr lett volna egy kardcsapás nélkül,
ha a zsoldos kún hadsereg elő nem áll végül.

A világot kúnok tarták akkor bátorságban.
Szanaszéjjel élt a kún-nép, szomorún, hazátlan.
Elszegődtek ide-oda zsoldos védelemnek.
Kúnok aztán a magyarral szembenézni mertek.

Mint mikor a tölgyerdőre zúgó orkán támad,
s gyökerestől kifordítja a nagy erős fákat,
s hull a mennykő, leszakított sziklák dübörögnek,
és portenger borítja e harcát mennynek földnek, -
ilyen orkán volt a magyar, hogy a kúnra támadt.
Vérszemet kapott a többi népe is a várnak:
a kúnoknak háta mögül nyilaztak pogányul,
s égő szurkot sütögettek le a vár faláról.

Vitéz volt a kún egyszálig, jól állta a harcot,
mégis ez a nagy csatázás csupán délig tartott:
mikor a nap délelőre megállott az égen,
ott könyörgött már a herceg Árpád előtt térdén.
Ott könyörgött, mint a koldus, kezét összetéve:
- Ne vedd el az életemet, magyarok vezére!

Árpád komoly pillantással mérte őtet végig:
- Lovam elé! Csatlósom lesz Atilla földéig!

Ott egy kicsit megpihentek, lovat abrakoltak;
maguk is a bogrács mellett vígan falatoztak.

Ami adót hamarjában Kievre vetének,
három arany verte markát minden közvitéznek.
Három arany meg egy kulacs tüzes, nemes ó-bor.
Bizony föl is kortyantottak némelyek a jóból.

Amikor a kиеiek visszatakarodtak,
előálltak vezérei a szétvert kúnoknak:
- Dicső Árpád, Isten tartson, - imígyen szólának, -
láttuk nem fajult el vére a nagy Atillának.
Hazátlanok vagyunk mink is, világbolygó népek,
csatlakoznánk zászlód alá, ha meg nem vetnétek.

Felelt Árpád:

- Derék kúnok, világ katonái,
vitézségték nem fog többé idegent szolgálni:
lobogótok illik a mi lobogóink mellé,
hős kardotok illik a mi fegyvereink mellé;
testvérekként jöttök velünk Atilla földjére,
s testvér-osztály lesz kardotok megérdemelt bére.
Itt a kezem: amint a föld birtokába léptek,
az Alföldön örök hazát kerekítek néktek.

Tas vezér a kürtjébe fújt: indulót jeleztek.
Árpád lovát vezette az alázatos herceg.

MAGYAR HEGEDÜS.

Kizöldült a mező. Megindult az erdő.
Elmosta az út a tavaszi esső.
Elmosta a nyomát az én kedvesemnek:
ifjú legények közt a legkedvesebbnek.

Beh nehezen várom tavasz elmúlását!
Tavasz elmúlását, búza aratását.
Napraforgó-virág teljes kinyílását;
legény-vitézeknek hazafordulását.

Elhervadt a mező. Hullong a falevél.
Messze idegenből a had is visszatér.
Csak egy legényt várok. Csak egy legény nem jön.
Elmaradt, ott maradt az idegen földön.

Tarna vitéz hol vagy: földben-e vagy égben?
Akár ég, akár föld, gyere rózsám értem!
Vigy el engem akár az égi hazába,
akár pedig fektess síri nyoszolyádba.

Holdvilágos éjjel ki kopog, mi kopog?
- Gyere ki galambom: itt vagyok, itt vagyok!
Fehér a paripám, csendes a járása,
mint az őszi szellő esti susogása.

Felöltözik a lány ünnepi fehérbe.
Rozmaring-koszorút illeszt a fejére.
Igy találták reggel holtan az útfélen:
piros csizmában és ünnepi fehérben.

A BUDVÁRI GYŰLÉS.

(Ezelőtt ezer esztendővel.)

Erdély hegyormain máglyatüzek égnek.
Láttokra megsápad orcája a népnek.
Lóra székely, lóra! Szaporán Budvárra!
Hívja az országot Erdély rabonbánja!

- Háborut hírelve? - Nem hordatott kardot.
- Házasítja talán a fiát, Apoltot?
- Tűzlánggal nem hívnak menyegzőre népet.
- Háttha a várára gyászkópját tűzének?
- A jóslat azt tartja nem fog ő elmúlni,
míg két hajnalt nem lát egyszerre pirúlni.
- No már akármi, de nagy hír ül Budváron!

Gyűlnek, gyülekeznek fegyverben, lóháton:
a hosszú-szakálú méltóságos bánok,
nagysüvegű gyulák, bírók és horkászok,
nyalka fiatalok, vaskezű leventék,
(vállukon röpködnek farkasbőrös menték;)
aggok is eljöttek díszben és kardosan.
(Úlnek a lóháton nagyfiatalosan.)
Zászlók a tornyokon. Hát lenn a vártéren,
Zandirhám sátorán mi leng oly fehéren?
Atilla zászlója! a szent ősi zászló!
kiterjesztett szárnyú aranysassal játszó!
Vagy leszünk, vagy veszünk: itt a napok napja!
Aggodalmas kérdés susog jobbra-balra.
Mert mikor Atilla zászlaját kibontják,
Isten tenyerében érzi a nép sorsát.

Gyűlnek, gyülekeznek. Megtelik a térség.
Ablakon, erkélyen, tarka asszonynépség.
A fák ágait meg, mint csertes verebek,
lepik a gyerekek.

Amikor Zandirhám a trónjára lépett,
elcsittúlt a zajgás: néztek a vitézek:
két idegen ifjú (követ vagy jövevény?)
állt az emelvényen, Zandirhám jobbfelén.
Süvegükön forgó, párducbőr vállukon,
aranycsattos sárga csizma a lábukon;
karcsú derekukon napkeleti kardok.
Az egyik egy összegöngyölt zászlót tartott.
- Kik ezek? Mik ezek? Honnan pottyánának?
- Mintha fonómesék hősei volnának!
- Mégiscsak követek! De honnan jövének?
Kérdésre kérdéssel így felelgetének.

Eközben a téren föllángol a máglya.
Előlép a táltos: karjait széttárja:

Isten! Isten! Isten!
fenn a napos égben!
áldd meg nemzetünket
a jövődjében!

A szent fapoharat kezébe emelte:
imádságot vagy mit bőrbírt felette;
loccsantott belőle a tűzre, a földre.
Tokaj színborával volt az teletöltve.

(Hej, nagy története van e fapohárnak!)
Ami benne maradt, nyujtá Zandirhámnak.
Zandirhám a bajsztát kétfelé törülte,
poharat a népre fölemelintette:
„Iszom mindnyájunknak az egészségére!”
Az istentisztelet ezzel véget ére.
Most Zandirhám lép a trónpad elejére.
Kardra támaszkodva áll és néz a népre.
(Mintha volna mesék fehér Tél királya!)
Fojtott csend vár az agg rabonbán szavára.
Végre szól:

- Fiaim, vitézlő székelyek!
most az egyszer nem bajt, örömet hirdetek!
Kicsiny országunkra piros hajnal támad:
első követei, nézzétek, itt állnak!

Mint mikor szellő leng, zöld buzatáblára,
s hamvas kalászkokat borzol a szél szárnya,
így fut át egy édes borzongás a népen,
Oh, mert a szerencsét feledték ők régen!

Zandirhám folytatja:

- Messze Ázsiába’
új gyümölcsöt érlelt Bendegúznak fája:
új nemzet sarjadott, velünk egyvér nemzet,
milyen a jó Isten többet nem teremtett!
Annyian vannak, mint a csillag az égen!
Útra keltek most a tavasz kezdetében:
jön-jön a csillagraj! Atila földjére!
ennek a nemzetnek igaz örökébe!

Égett már minden arc, lángolt minden ember;
a nép öröme most fölviharzott tenger.
Süvegek röpdösnek, kardok kivillannak:
„Éljenek! éljenek! Csakhogy itten vannak!”
Szemek könnyben úsznak, szívek égi lángban.
Sohse volt ily öröm szép Erdélyországban!

A két ifjú követ süvegét levéve,
mosolyogva hajlong az örömszengésre.
De int az örebbik, hogy kíván szólani.
Légydongást is mostan lehetne hallani.

„Jó atyámfiai!”

Többet nem mondhatott.
E szókra az öröm új lángokba csapott.
A kő is kiáltott, föld is lelkendezett:
- Atila nyelvén szól! Testvérnép érkezett!

S percekig tartott, míg elcsittúlt az éljen,
és csak belül zajgott mindenek szívében.
Az ifjú folytatta:

- Amint hallottátok:
Keletről követül érkeztünk hozzátok.

Nemzetünk megindult messze Ázsiából,
Atilla fészkeből: Nagy-Magyarországból.
Jöttünk, mint a vízár, minden tért elöntve,
jöttünk, mint a tüzes vihar, mennydörögve;
jöttünk, mint sebesen iramló hullámok,
jöttünk, mint paripán nyargaló villámok.
S miképpen a vihart futó szél előzi,
hírünk a népeket alázatra győzi:
hajlanak, mint fűszál; ki nem hajlik, roppan!
Igy büszke Kiev is meghevert a porban.
Már Lodomér híres fennelgő vezére,
hajadon fővel jött Árpád úr elébe;
Galícia önként kapuját kitárta,
s mezítláb, térdelve várt ránk a királyra.
Árpád jobbot nyújtott:

- Szívem a kezemben!

Ne múlják melege a lengyel kezekben!
Arany ezüst marhád én el nem kívánom,
csupán utat engedj át a két határon.

...Mert nem indultunk ám rongykoldus-turbával
Gulyát se cserélnénk fél Európával!
Mégis a barátság szívességen épül:
három ezer fejszést elfogadtunk végül.
Három ezer fejszés, mintha menny dörögne,
Kárpát őserdejét irtja dübörögve.
(Széles országút kell Árpád nemzetének!)
Ott hallottuk meg, hogy testvéreink élnek.
S ideküldött Árpád üdvözlő jelszóval,
S ezzel a zászlóval.
Itt a selyemzászlót széjjellebbentette.
A ráhimzett turult szellő lebegtette.
Rokonságot vallott a turul a sasra,
mint acél a vasra.

De már a két magyart a trónról lekapták:
összeölelgették, összecsókolgatták.
Kérdezték: - Hogy hínak? Van-e feleséged?
Hány éves vagy öcsém? Isten tartson téged!

S míg a két kezöket százan szorongatták,
más százan meg őket kulacscsal kínálták.

A HÉT VEZÉR.

Kékfekete bársony az ég teteje, -
abba ragyog a nagy Göncöl-szekere.
Nótát mondok a nagy Göncöl-szekerről,
vagyis inkább a hét magyar vezérről.

Árpád volt az első vezér, a legfő;
szeme mint az oroszláné rettentő;
kardja, mint az istennyila úgy vágott!
Ki is vágott minekünk egy országot.

Árpádnak az öregapja *Előd* volt,
de biz abban sámsoni nagy erő volt:
rezes kópja száz esztendősen kezébe:
unokáját üstökösként kísérte.

Kendé-nek is fehér volt már a feje,
mint ősszel a vén havasok teteje:
de nagyokat rikoltott a csatában:
„Fiatalság, ezt csináld meg utánam!”

Ónod vezér akkor sem állt leghátul,
ha ész kellett, még pedig a javábul;
Ónod vezér süvegében elég volt,
mikor az a süveg *Ónod* fején volt.

Tas vezér is gyöngy hirt hagyott magául:
Marót királyt nadrágolta pogányul,
Ő volt apja a dicső nagy Lehelnek,
kinek kürtjét Jászberényben emeld meg!

Várok ellen *Huba* vezér járt hadat,
vas-kosokkal döntögette a falat.
A cseheket kidobálta Nyitrából:
„Coki bratye, az Atilla várából!”

Vezérek közt *Tétény* volt a hetedik,
Aranynyal kék felirni a tetteit!
Mint Erdélyért nem harcolt úgy sehelse,
Azóta se veszett abból egy hold se!

Kékfekete bársony az ég teteje.
Hét fényes kard a nagy Göncöl-szekere:
a hét vezér, mikor oda feltérült,
beleszurta a bársonyba emlékül.

A BÁNHIDAI VECSEERNYE.

Napnyugtakor végeszakadt a nagy harcnak.
Úgy hevert a tót, mint a széjjelszórt asztag,
úgy hevert a mezőn halmokban, százával.
Köztük Szvatopluk is, véres koronával.

A magyar megtörli homlokát és kardját.
Táltosok a sziklán a szent-tüzet rakják.
A nap helyett mostan az világít széjjel:
sebesültet gyűjt az asszony nép ez éjjel.

S míg a csendes és bús munka tart a téren,
máglyánál a táltos-főpap áll fehérben.
És így imádkozik:

„Mennyben lakó Urunk!
Győzelmes zászlónkkal elibéd borulunk.
Te vezéreltél ki messze Napkeletről,
mint ahogy a darvak szállnak a hegyekből,
s hogy leereszkedtünk Atilla földjére,
te voltál mindig a hét vezér vezére.
Óh, kérünk, vess véget vándorlásainknak!
Hadd tűzzük le végképp sátor-rudainkat!
S ha törnek is reánk olykor erős vészek,
csak legyünk, mint fán a szél-ingatott fészek,
de ne hányódjunk el, ne szóródjunk sárba,
maradjon a miénk e föld rónasága!”

Vezérek, főurak mind ott körül állva
ügyelnek. A főpap felhág a nyírfára:
és beburkolódzva a lombok zöldjébe,
hallgató orcával mereng fel az égre.

Percekig tartó mély csendben áll a főpap.
Istennel beszél most, Istentől ígét kap,
s bár húnyva a szeme, lát a jövőbe,
mint ahogy a nap lát, felhőn át a földre.

De ím hárul a lomb: kifordúl belőle.
A tűznek világa befényli agg arcát.
Kiált: „E föld neve mától: Magyarország!”

Örvendő morajlás száll át a táboron,
s ezer tekintet áll az öreg főpapon.
Folytatja ez lassan, húnyt szemmel beszélve,
mintha a messzeség mély kódéba nézne:
„Látom az időnek végtelen ölében
népünket virúlni árnyékban és fényben...
Látok a bölcsőktől a halál partjáig...
Látom: a gyermekből férfi s agg mint válik,
s roskadó agg körül új nemzedék mint kél:
gyors nyomon követi egymást tavasz és tél...
Sátorból a nemzet költözik kőházba...
Nyugoti módival ruháját tarkázza...
Vezére fején ím arany fénye reszket...
Jobbjában tart kardot, baljában keresztet...”

Itt elállt egy percre, elakadt a szóba,
mint az éji szekér, ha jut zakkanóba.
Seregnek hallatszik halk megmordulása.
Táltosok halványan bámulnak egymásra.
A főpap folytatja jövő-nézését:

„Látom városoknak fölfehéredését:
folyók oldalán, mint egy-egy csoport gomba,
házak sokasodnak! népünk nyüzsgő hangya...
S mintha az országot nagy zöld szőnyegekkel
terítgetné be a földművelő ember:

érik a gabona; hegyek oldalába
szőlőt pirosít az őszi nap sugára.

Látom: királyoknak gyakor változását...
Nyugaton a magyar sírját hogyan ássák!
Látok egy nagy királyt: feje fényes, holdas...
Látok egy más királyt: mindig könyvet olvas...
Látok egy vak királyt: vezetője asszony...
S mindig vér... mindig vér... rút testvéri harcon...
Óh, de mi sötétlik reánk napkeletről?!
szörnyű sáskatábor száll-e a hegyekből?!
Nem sáska: tatárhad dúl e szép hazában...

Földet szánt egy király, sarkig sötét gyászban”.

Itt az öreg táltos ismét elhallgatott:
orcáján egy könnycsepp legurult, csillogott.
Azután folytatta fátyolozott hangon:

„Újra élet zöldül a vérázott hanton...
Jönnek más királyok: barnák, idegenek...
Duna táján erős várak kereklenek...
Most Dél felől támad időnkint zivatar:
lófarkas zászlókkal, földön járó vihar...
Hosszú nagy időn át magyar áll a gáton...
Senki nem segíti ezen a világon!

De a magyar él! él! Mint az irtott erdő:
levágott fatörzsből új sarjadék felnő...
Századokon által mindig verekedve,
nem megy fehér hajjal férfi az egekbe”.

Elhallgat a főpap s néz soká sötéten.
Vajjon mit néz, mit lát az idő mélyében?
Hol piros, hol sápadt vén komor orcája.
Végre szól keserűn, a fejét megrázva:

„Isten urunk ott fenn, a csillagos égben,
könyörülj e népen!
Viseljünk kardot, ha ez sorsunk e földön,
de a szolgaságtól ments meg mindörökkön!”

KINIZSI PÁL

Kaszás csillag messze-ragyog, messze-néz,
Kinizsi Pál, az volt ám csak a vitéz!
Dicső nevét kilenc ország ismerte.
Mátyás király csak fiamnak nevezte.

A töröknek ma is reszket a térde,
ha Kinizsi neve száll a fülébe;
hát még mikor színről-színre láthatta,
eget-rázó ordítását hallotta!

Acélból volt az ő harci dolmánya;
sárgarézéből a sarkantyús csizmája;
buzogányán csak az ólom félmázsa.
Dőlt is attól a sok török rakásra!

Két nagy kardot szokott fogni kezébe,
így rontott a pogány török fejére;
a lábával egyet-egyet toppantott;
haragjában egyet-egyet kurjantott.

Nem nevelték őt selyembe, bársonyba;
legény vót csak a kinizsi malomba.
Fegyver helyett emelgetett zsákokat.
Csókolgatta a kinizsi lányokat.

Arra marsol Mátyás király serege.
A seregnek vagyon cudar melege.
Magyar Balázs megállítja a lovát:
- Mónár-legény, vizet adj, az angyalát!

Szól a molnár: „Tedd a kupát tányérra,
s tisztelettel nézz a tiszti galléra!”
Pali legény fordul egyet csáléra;
másfél-mázsás malomkő a tányéra.

- Tyű, a lelkét a vasgyuró apádnak,
Pali fiam, állj be közénk huszárnak!
- Kapitány úr, mindig errül álmodtam:
törökverő huszár voltam álomban!

Ettől fogvást török, lengyel, cseh, morva,
mindig avval esett be a pokolba:
„Nem jöttem én a magam jószántából:
Kinizsi Pál küld ide a csatából!”

Kenyérmező, Erdély legszebb mezeje,
törökvérrel pirosra van befestve.
Ott Báthory lefordul a lováról:
gondolkodik immár a mennyországról.

Kinizsi Pál hangja dördül a réten:
- „Hol vagy István? hol vagy kedves vezérem?”
Holtak közül felmozdul egy félhalott;
- „Kinizsi Pál, jóbarátom, itt vagyok!”

Dolog után jól esik a vacsora.
Vacsoránál vigan sipol a duda.
Kinizsi Pál félrevágja süvegét:
- Táncolhatnám: hozzatok egy menyecskét!
- Aranyért sincs menyecske e vidéken:
elbujt a nép a töröktől féltében.
Táncolj magad, vitézeknek virága!
- Táncoljon a táncos kecske magába!

„Ide azt a szoknyás basát, ha nincs más!
Ugratósat fujj a sipon furuglyás!
Hadd mondja el ez a török az égben:
hogymulattott Kinizsi Pál Erdélyben!”

Ötven csata, ötven dicső győzelem,
gróf Kinizsi főispán lett Temesen.
De nem olyan téntanyaló főispán,
hanem mint a fennvirrasztó oroszlán!

KORVIN JÁNOS.

Futott a csatából Mátyás király fia:
Kinizsivel nem is lehetett vívnia.
Fejét csak éjfélkor mosta ki a vértől.
S akkor keserű könny csordult a szeméből:

Óh elvakult nemzet! Kígyószívű papok!
Apám emlékére de rátapodtatok!
Legyen hát az áldás, amint imádkoztok:
idegen a király, ha idegent hoztok!
idegen! idegen! ki magának kapar!
aki sohse mondja: Nemzetem a magyar!
Panaszodra siket, vigaszodra néma,
lelkében is balog, nagy lépésre béna!
Ha édesnek mondod, érezd keserűnek,
ha apádnak mondod, mostoha-kezűnek,
s ha mondod: a király a leghívebb barát,
ellenséges fogát viczorítsa reád!
Bánatot szántsatok! Könnyeket vessetek!
Mátyásról sóhajtvá így emlékezzetek!
S ha kínja nőttével sörényét borzolván
megrázná a láncát a fölkelte oroszlán,
sápadtan írja le az idők írója:
„A magyar szabadság fája a bitófa”.

ÉJJEL A TISZÁN.

Feljött a hold a Tiszára.
Csend borult a fűre, fára,
Szeged alatt a szigetnél
áll egy ócska halász-bárka.

Holdvilágnál fenn a bárkán
halászlegény ül magában:
ül magában, s furulyál;
furulyál az éjszakában.

A Tiszára a sötétség
gyászfátyolként terül hosszan;
gyászfátyolon a csillagok
csillogdálnak gyémántosan.

Talán épp a bárka alatt
lenn a vízben, lenn a mélyben,
fekszik egy nagy halott király,
halott király réges-régen.

Koporsója arany, ezüst,
s vasból van a burkolatja.
És a hármaskoporsóban
a király a dalt hallgatja.

AZ ÖREGHONVÉD.

Öreghonvéd, fakó panyókás sipkában
ballagdál az utcán csöndes egymagában.
A szakála fehér; a keze remegő.
Meg-megáll s kitér, hol sok a járókelő;
botra támaszkodik, és néz szomorúan.
Oly idegen köztünk, oly fáradt, bágyadott!
...Ha öreghonvéddel találkozol fiam,
térj ki, és emeld meg szépen a kalapod!

Lásd ez az öreg is gyermek volt hajdanán,
eleven, mint te vagy, s tekintete vidám;
orcáin a tavasz rózsái virútlak;
szólíták öcsémnek, fiamnak, ifjúnak.
Haj, de zivatar jött az ő tavaszára:
megrendült az ország s ő kardot ragadott...
...Ha öreghonvédnek pillantasz arcára,
emeld meg fiacskám szépen a kalapod!

Ez öreg bácsinak fiatal korába
gyulladt ki nagy lánggal az ország határa,
s dőlt ránk a sok gyilkos rabló vad haramja; -
fejünkre megkondult a halál harangja.
A hazát menteni előállt a bátor,
s, hej, sok mező ivott piros vérharमतot...
...Ha öreg-honvéddel találkozol bárhol,
emeld meg fiacskám szépen a kalapod!

Bizonynyal volt egy ház, ahol az ő nevét,
esténként térdelve, könnyezve rebegék.
„Őrizd meg jó Isten a harcban apánkat!”
S ő is imádkozott: „Őrizd meg hazánkat!”
Ki tudja, hogy fakó régi atillája
hány mély sebet takar, mit a honért kapott...
...Kegyelettel nézz a vén honvéd arcára
s emeld meg fiacskám szépen a kalapod!

Tudod-e mit jelent: Isaszeg, Branyiszkó,
Kápolna, Segesvár, Budavár, Nagy-Salló?
Ez az öreghonvéd beszélhetne róla!
De hallgat ő. S hallgat a zöldelő róna.
S tudod-e mit jelent Nájgebájde s Arad,
Kufstein és Josefstadt? - Jobb is ha nem tudod...
...Mikor eléd kerül egy ily rokkant alak,
emeld meg fiacskám szépen a kalapod.

Lásd, az öreg ember olyan, mint az árnyék,
melynek napja lement, de valamit vár még:
nem tőlünk, nem is a nemzet királyától,
csak a halált várja Istentől magától.
...Ha nem is ismered, sohasem is láttad,
köszönj neki fiam, mint öregapádnak,
akár jó ruhát hord, akár koldusbotot...
emeld meg fiacskám szépen a kalapod!

MÁRCIUS.

A tél elhúzódott. Ami kis hó maradt,
felszívta a nap, meg beitta a föld.
Csak itt-ott az árok mélyén rongydarab,
mely a fehér király palástjából szakadt.
A partokon immár kizsendül a zöld.

Egy-egy kerek barna föld a szántóföldön:
ez az elment télnek nedves lábnyoma.
S egy-egy kerek kis zöld, réten, legelőkön:
a megjött kékszemű tavasz lábnyoma.

Óh ibolyaszemű, mosolygó kikelet,
Mennyire vártam már megjöveteledet!
Vártam már a télen, kályhám előtt ülve,
belemélázva a parázsló tűzbe.

Vártam reggelenkint, mikor ablakomról
leolvasztotta a nap a jégvirágot,
és a házeresről lecsüggő jégrojtból
egy-egy nagy kristálycsap könnyezve leválott.
Csakhogy itt vagy te szép, te kedves kikelet!
Terítsd ki, terítsd ki, zöld bársony szőnyeged!
Ékesítsd ezüsttel a fűzfa-galyakat!
Áraszsz ránk napsugárt! Hozd meg a madarat!

Dél van. Fenn a kéklő égi magasságon
sárgán ragyog a nap melegöntő képe.
Megébred az élet az egész határon.
Még a macskánk is felhunyorog az égre,
és a tölgyfa-kapu kis deszkás tetején
elnyujtózik, s alszik a napnak melegén.
S előkiváncozik, ki a napsütésbe
minden ami csak él, - báró, avagy bárány.

A báró csak mászva vasrácsos kertjébe,
a hodály előtt meg táncolva a bárány.
A tyúkom is máma vezette ki népét.
Mintha vagy húsz citrom gurulna mellette.
El-elnézem gondos, jó anyai képét,
amint hívja őket kottyogva, pittyegve.
Meg-megáll és kapar. Belevág a földbe.
Tyhű, micsoda öröm az ő vertyogása!

Fut a sok apróság, magát gyúrve, törve,
lebukva, felbukva, tolongva egymásra.
De ime felrikolt: - Hátam mögé népem,
ihol az én régi, gonosz ellenségem!
...S ádáz tekintettel mered a macskára,
aki most megy arra lomhán ballagdálva,
s csak úgy oldalt sandít a rémült csirkékre...
Várja a tyúk, várja, míg elér elébe:
szárnyát szétfeszíti, nyakát összekapja,
s olyat csíp rá, hogy az felugrik a falra.

Kisévállok én is. A napsütött soron
végigmendegélek, végigjárdogálok.
Az út földje puha. Látom a nyomokon,
előttem mentek az apró iskolások.
Apró iskolások, apró mezítlábak.
Csak egy cipő-nyom van, az is ferde-furda:
a cigányfiúé. Mezítláb nem járhat:
madzaggal köti át, s mégis úr a Gyurka!

A beteg Könczölné, ez is idekint van:
kihozatta magát a napos udvarra.
A rossz szalma-díkon fekszik mozdulatlan,
behunyt szemmel tartván orcáját a napba.
Mit érez? Mit gondol? Bíz-e? Remél-e?
Fekszik. Ibolyát tart az egyik kezébe.

Óh nap, nézhetetlen orcáju istenség!
Világ világító, éltető melegség!
Nem csodálom, hogy a régiek imádtak,
hiszen édesanyja te vagy e világnak!
Mikor fölemeled tündöklő orcádat,
az élet fölserken, megpezsdül, megárad,
s a harmatos zöldben zeng a madárének.
Láttadra öröm és bizalom az élet.
Keltesz, növelsz, éltetsz, te, minden forrása,
ki egyként mosolyogsz emberre, rózsára,
porszemre és hegyre, harmatra, folyamra,
Óh ragyogj, ragyogj ránk, világ édesanyja!

S ahogy így megállva imádom a napot,
azokra gondolok, kik szintén imádták.
Micsoda más lelkek, micsoda más papok,
kik a nap keltét a ligetekben várták,

virágos ligetben, szent zádogfák alatt,
s amikor a hajnal bíbora felhasadt,
s a nagy aranydeszkák az égre villantak,
magyarul kiálták a szent szót a napnak.

Voltak. Nincsenek. Rég megtértek a porba.
Azóta más isten került uralomra.
Emberek, istenek, jönnek, meg elmúlnak.
Új éneke zendül az oltári húrnak.
S papok és bálványok átváltoznak röggé.
Csak a nap ugyanaz. Maradós örökké.

Im egy rögecskén, mely király szíve volt tán,
kis, vörös Ilona-bogárkák fekszenek,
lapos kis hátukat a nap felé tartván,
csendesen, boldogan ők is melegszenek.
A bogár is ember; az ember is bogár.
Ugyanaz a kezdet, ugyanaz a halál.
S minden más hazugság, gögös fejemelés.
A fő törvény a nap, meg a melegedés.

De mi lárma ez itt, a Kevi kertjében?
A vén Kevi zargat valami gyereket.
Ingujjban az öreg, s ásó a kezében.
Bizony még rázuhint, ha oda nem megyek.
- Mi bajt tett a Pista?

- Hát disznózom adtát
majdnem elrontotta ezt a szép barackfát.
Ma ültettem ide a szőlő sarkába.
Hát disznózom adtát, betűt vágott rája.

Olyan már az öreg, mint a mosott kender.
Irdatlan nagy időt ért ez a vén ember!
Ha kőből lett volna, széjjel-mállott volna.
Ha acélból, régen megeszi a rozsda.
Így a manó tudja, mi tartja életben,
de mindig búcsúzás szavam az öreggel:
leejtheti őt már minden kis véletlen,
s ha előbb nem, ősszel, a falevelekkel.

- Kenje be viaszszal, - mondom tanácsképpen,
- megél az még szépen.
- Úgy teszek, - dünnyögi, - hej disznózom adtát,
ezek a gyerekek, hogy a fát nem hagyják!
Mind én ültettem ezt. Ezt a diófát is.
Ezt a körtefát is, ezt az almafát is.
Ezt a kis barackfát magjáról neveltem.
A városból hoztam, ezelőtt hat évvel.
Olyan ez, meglássa... Azóta sem ettem:
nagyobb, mint az öklöm, és tele van lével.

S végignézi a fát, az ásóra dőlve.
- No majd megkinálom magát is belőle.

ÉJJEL A MEZŐN.

Augusztusi csendes éjen
a boglári mezősségen
ballagok.
Lágy homály ül a határon.
Csendes árnyék, csendes álom.
Odafenn meg ragyognak a csillagok.

Éj van, éj van, szelid, enyhe.
Minden alszik elpihenve.
Alszik a bogár a fűben;
a madár az ákácfacon;
alszik a nyúl a bokorban,
pillangó a bogáncs-ágon;
alszik a por; alszik a kő;
alszik ember, alszik állat.
Csak a békák ümmögetnek
félig alva, félig ébren,
valahol a messzeségben,
álmosító bús danákat.

S mintha megszűnt volna minden
emberélet e világon,
s csak magam maradtam volna
egyedül,
egyedül ez éji tájon;
s mintha mindig éj volt volna,
s mintha mindig éj maradna:
sötét föld és fekete fák,
sötét ég és csillag rajta,
fénylő csillag-ezerek, -
s nékem semmi egyéb gondom,
semmi célom, semmi dolgom,
csak bámulni önfeledten,
egy megálló tekintetben
a ragyogó szép eget!

Milyen szép az ég! Milyen szép
végtelen nagy kék mező!
Valamikor a nagy Isten
járt-e rajt', mint magvető,
s teleszórta gyémántmaggal:
apró, fehér csillagokkal?

Vagy talán e sok szép csillag,
angyal-szem mind, ránk-leső,
embersorson olykor-olykor,
néma szívvel könnyező?
Hát a hulló-csillagok?
Lejebb szálló angyalok?

Nem tudom. Csak nézem-nézem
odafenn a magas égen
azt a sok szép, lehunyorgó
sziporkázó csillagot,
s lelkem mély, szent békességben
földi árnyban, égi fényben
elmerülve andalog.

Mozdulatlan hallgatással,
mozdulatlan álmodással
állnak a fák, állok én is;
az alvó rét lélekzetét,
kakukfűves lehelletét
szívják a fák, szívom én is.
Halk sóhaj száll most a réten,
aztán újra csend van, csend...

Finom, lenge, fehér felhők
szállnak lassan odafent.
Úgy nézem, a györki erdő
sötétjéből szállanak,
és mögöttük halaványan
fény dereng az éjszakában:
érkező holdsugarak.

Látom most a györki tornyot
fák közül mint hegyes ormot,
amint magas őrszellemként
felsötétlik, s néz merőn,
míg a Hold, leplét levetve,
ott áll bájosan remegve
fenn a távol hegytetőn.

Leheverek a szénára
egy száraz kis fűboglyára
s holdimádó lelkem mélyén
mint a kútnak sötét mélyén
a Hold képe fölragyog, -
s mindig föllebb-föllebb szállva
csillagos szép országába
a Holdvilág mosolyog.

Csend van. Reám ereszkedett
valami szent kábulat.
Szemem hunyva, mégis látom
fenn az égi magasságon
a Holdat, s a Had-utat.
Hadak-útján Holdkirálylány
sétál méltóságosan;
fátyolát magával vonva,
mosolyogva bájosan.

Itt is, ott is meg-megáll és
megszólít egy csillagot:
- Kaszás-csillag, jó munkásom
van-e máma sok dolog?
Sánta-Katát látom amott
hozza már az ebédet,
Bojtár csillag, Három-király
lesz reá a vendéged.

Mit beszélnek még odafenn?
azt én nem is sejthetem.
A királylány ime most a
Göncöl-szekérhez megyen.
Fátyolába burkolózva
szemérmesen beleül.
Beleül.
És a felhők havas útján
lassan lengve elrepül.

PAIZS ANNA.

Öreganyám öreganyja:
a neve volt Paizs Anna.
Az ura volt gazdag juhász,
nyáron szűrös, télen subás.
Mikor jött az első fia,
szólt: „Legyen az Isten fia,
első bárány, édes párom!”
„Hát legyen pap, én nem bánom.”

Jött a másik: vézna, gyenge.
Szentelt vízzel nevelgette.
„Istenem csak ezt meghagyjad,
inkább ezt is adom papnak!”

A harmadik: jó tanuló,
labda helyett könyvet bujó.
„No, parasztnak nem született!”
Mikor felnőtt, ez is pap lett.

Negyedik: jött szőke hajjal.
Ájtatos volt, mint az angyal.
Mikor játszott, misét játszott.
Hogy pap lesz, előre látszott.

S jött a módos juhász-házba
még három kis rokon-árva.
Mit szólna a falu nyelve,
ha ezekből paraszt lenne!

Mikor meghalt Paizs Anna,
hét fiatal pap siratta,
s heten mondtak misét érte.
Fel is jutott a mennyégbe.

FALUSI NÓTÁK.

I.

Térdig ér a sályi patak.
Fodor Anna sej gyöngyalak!
Egyedül áll a patakba:
fehér ingét mosogatja.

Patak partján cseresnyefa.
Odahajlik a patakra.
Cseresnyefán fülemile:
Danolgat az ág hegyibe.

Hallod-e te Fodor Anna,
Fodor Anna, piros alma:
ha én cseresnyefa volnék,
sej, még jobban lehajolnék.

S ha én kismadár lehetnék,
a válladra lerepülnék.
Azt se bánnám ha megfognál,
azt se hogyha megcsókolnál!

II.

Megtiltották, hogy a galambomhoz járjak:
nem nekem nevelték, gazdagabbra várnak.
Gazdagabbra várnak, kinek sok az ökre.
Hej, beborult nékem az egem örökre!

Csak egy kis házam van, az is az anyámé,
meg egy vén szilvafám, - az meg az apámé,
Istenem, változtasd át a szilvafánkat
pengőt, bankót termő mesebeli fának!

Hej, ha a bankónak megkapnám a fáját,
kalapomhoz tűzném a legszebbik ágát;
gyöngygyel hinteném be az utat odáig:
hatlovas hintóval mennék ablakáig.

De mivelhogy nincsen a bankónak fája,
olyan vagyok mint az elátkozott árva:
csak messziről nézem azt a szép virágot,
mint az elfogyó hold a szép napvilágot.

III.

Este van már, csöndes este,
hadd legyen még csöndesebb,
hadd fesse még sötétebbre
az éjszaka az eget.
Csak egy csillag gyulladjon ki
a magas ég közepén:

az a csillag a lámpásom,
mikor hozzád megyek én.

Alszik-e már édesanyád,
te kékszemű liliom?
Hajolj ki hát szép virágom,
hajolj ki az ablakon!
Lám elaludt a csillagom,
le is esett a hamva:
borulj fehér liliomszál,
borulj az én nyakamba!

NOVEMBER.

A kertemben járok, és szomorú vagyok,
szomorú, mint a fák, s a hervadt virágok.
Az egész föld olyan árva, oly elhagyott,
mintha megunt a vón Isten e világot.
Megunta, itt hagyta. Elköltözött innen.
Feljebb egy más égben lakik már az Isten.

Megérzi az ember, mikor nem is látja,
hogyan valaki jött, és immár mögötte van,
pedig nincsen nesze, sem árnyékmozgása,
s megfordulunk rája.
Igy éreztem Istent mindig, hogy velünk van.

Éreztem, mikor a holt föld kebeléből
a zöldelő élet miriádja kelt föl:
almafám rózsaszín virágba öltözött,
s fehér üde szegfűm illatot lélegzett;
fiatal ákácfa két ablakom között
nőtt, nőtt, lombosodott, széjjelterjeszkedett;
kék pohárkát a hajnalka kitartha
s mézét a zümmögő méheknek kínálta;
szőlőm sátozt emelt a zöldelő dombon; -
virág volt a földön, gyümölcs volt a lombon.

S éreztem, hogy Isten itt van, itt e tájon,
mikor a nap fölkel az aranyos ágyon,
és felhőfátyolát arcáról levette,
meleget sugárzott minden elevenre.
A rigóm énekelt, galambom kacagott,
az egész mindenség életre támadott:
pillangók röpködtek, bogarak szállongtak,
bársonyos poszméhek éneket brummogtak;
érett a gabona, piroslott az alma.
A föld volt az Isten kedves birodalma.

Elment.
És nyomába rabló, dúló szelek
jöttek, s kifosztották a szép természetet.

Elvitték a fáknak zöldelő lombjait,
eltiporták kertem kedves virágait:
szagos szegfűimet a porba metélték,
kerítésemről a hajnalkát letépték,
összerongyolták a lugasom palástját,
koldussá csufíták a jó kis ákácát,
s elrabolták kertem szép drágaságait,
el napraforgóim arany-tányérait.
Fecskémet elűzték. Rigómat se látom.
Vajjon hol jár ez a sárga kis barátom?
Nyári reggeleken ablakomhoz állva,
de sokszor hallgattam vidám trillájára,
s láttam is a lomb közt, ahogy el-elbujva,
rám kandikált, s akkor versét nekem fujta.

S hol van virágaim sok apró vendége:
a bogarak tarka-barka nemzetsége,
kik zümmögve, dongva kerengtek, játszottak:
le-letelepedtek, mézport lakmároztak;
ízenetet hordtak virágtól virágnak,
kertből a mezőnek, hegyről a rónának.
Milyen úri nép volt, mindegyiken látszott:
némelyik zöldarany-páncélban pompázott,
másik királyveres bársonyban, posztóban,
s kinek öv, kinek gomb diszképp a derekán
ki meg gyöngé, finom fátyoltakaróban,
mint az oltár elé öltözködött leány.

Hol vannak? Meghaltak. Elvesztek szegények.
Megölték az egész bogárnemzetséget.
Itt-ott, hogy az ember az avarban járda,
látni őket fekve, széjjjelesett szárnyal.

Pusztulás és halál. Ez most a föld képe.
A nap is búsan jön reggel föl az égre,
s hogy kibontakozik szürke köpenyéből,
ablakomra csordul a könny a szeméből.

S mégis ő az, kinek maradt még reménye,
hogy csak meleg kell és az ő áldott fénye,
és minden föltámad,
mit Isten lezúzott a „Ne legyen!” szókkal, -
mint az anya, aki nem hisz a halálnak,
s holtra vált gyermekét melengeti csókkal.

Még legkedvesebb tán az a csöndes óra,
mikor a nap korán elszáll nyugovóra,
s aláereszkedik fátyola az éjnek,
s elhalkul az élet.

Ilyenkor magam is kályhám mellé ülök,
és gondolattalan gondokba merülök;
egybeolvadok az árnyékkal, meleggel,
a kályhából ömlő langyos lehelettel,

s úgy érzem, más élő nincs is a szobába,
csak ez a sarokban guggoló vaskályha,
meg az égő lámpa.

El-elnézem olykor időtlen hosszasan
a vágató csikóst a kályhám oldalán,
ahogy a mély árkon szilajon átrohan,
és sohasem ér túl a rámakarikán.
Valami boszorkány, - hátul vagy előtte, -
belebűvölte itt őt a levegőbe.

És én egyre várom, álmodozva várom,
hogy egyszercsak mozdul és elvágat tovább
hajtja a vascsikós vasból való lovát,
és csak üres helye marad a kályhámon.

De im nemcsak magam húzódtam e zugba:
két légy is ül itten előttem a falon.
Csendesen megülnek egymás mellé bujva
nem tartanak attól, hogy őket zavarom.
Két kis légy. Honnan jött? Itt rejtőztek nálam,
s fázlódtak a szoba valamely zugában;
aztán megéreztek a föléledt kályhát,
s tartja most mindegyik melegnek a hátát.

Máskor tán kedvetlen szemmel nézném őket,
de most, hogy elűzzem, nem volna rá lelkem.
Nézem, hogy nyujtóznak és melengetőznek,
s ők is néznek talán nagyálmosan engem.
Néznek, és magukban áldják a jó kályhát.
Összedörzsöli egy a hátulsó lábát.
Majd csendesen ülnek, s nem mozdulnak többet:
átadják magukat a langyos melegnek.
Künn a falevél hull, hulldogál az ágról.
Gondolkoznak ők is a mulandóságról...

A FALU REGGEL.

Kukorít a kakas. Szürkül az ég alja.
Hajnalra gingallóz a falu harangja.

Fölébred a madár a harmatos lombon.
Iszik a virágból, s a magasba röppen.
Riog a kanász a tülökkel a dombon.
A koca az ólban felfülel és röffen.

Az eb is elhagyja a boglyának alját;
ásít, nyujtózkodik, lerázza a szalmát,
s megnézi a kútnál: van-e a csurgásban?

Kapuk, ajtók nyílnak az útca sorában:
a felső szoknyát a fejére takarva
kergeti a kocát itt Örzse, ott Panna.

Indul a tehén is. A kapufélfába
megdörzsöli kissé borzas homlokát.
A kisborju bölgve iramlík utána.
Visszanéz a tehén, s rányal a fiára.

A nap felvillantja első sugarát.

A leány a kútnál mosdódzik szaporán:
rózsa piroslik fel arcának bársonyán,
s mosolyogva pillant egyet az utcára...
Megismerte: kinek ostopattogása
kíséri a kocsit mezei munkára?

Móric is kitárja a fűszeres boltot,
amelynél vegyesebb nincs Európában!
árulván ő szappant, szöget, pityke-gombot,
heringet és selymet, naptárt és dorombot,
tajtékipipát, ánizst, és borjúkötelet,
téntát, ókulárét s ibolya-gyökeret.

Csendül a boltajtó, megkezdik Vargáék:
- Aggyék öt tojásért egy porció kávé.

(Kávéra kapott már az asszony nép régen.
A betegek kezdték, csak orvosságképpen, -
noha ezt a kávé sohse látta Kuba!
Dehát jó ez így is. Mit nekik Hekuba!)

A gazda is kihajt a lóval szántani:
kukorica alá kell földet bontani.
A kutya is kimegy, mintha nála nélkül
nem eshetnék szántás: kíséri a lovat.
A ló feszült innal megyen egyik végtől
a másik földvéig. És a munka halad.

Végre is a kutya únja meg a szántást:
leheveredik a szántóföld végére.
S álmos szemmel kaffant egyet olykor-olykor
az orra környékén döngicsélő légyre.

Ezalatt a falu élete megárad:
a ludak gágogva a rétre kiszállnak;
szurok-illat terjeng kovács műhelyéből;
a cigány kilép a község tömlöcéből;
réce megy a vízre; gyermek iskolába;
öreg édesanyó az istenházába.

A FALU ESTE.

Isten szép napja már nyugvóra száll.
A falu végén kolompol a nyáj.

Ballagva jön meg a szelid tehén;
hatéves gyermek nyit neki kaput: -
s amíg az állat vigyázva bemén,
a lába között a koca befut.

- Apám is jön! - kiáltja a gyerek,
s a kapu másik szárnyát is kitárja.
Az árkon vígan szökken át az eb,
s felugrál a kis-gazdája nyakába.

Fáradtan vonja be a ló az ekét,
lógatván vénségtől elaszott fejét.
A gazda is fáradt, de ahogy beállnak,
első gondja: vizet adni a lovának.

Tűz ég a konyhában: rotyog a bableves.
A gazdát ilyenkor meleg étel várja.
A kutya a konyha előtt ül, és be-les,
s komor pillantást vet közben a macskára.

Megszólal a harang: Üdvözlégy Mária!...
Tavaszi csillagos éj száll a falura.
A veréb is elült, csűrbe és faágra,
eldugván a fejét puha kis szárnyába.

Jancsi is elejti madzagostorkáját.
„Csináld meg anyjukom, csináld meg az ágát.”
S a suba bekerül búbos szögletébe,
Jancsi meg a suba puha belsejébe.

„Atyának, Fiunak, Szentlélek-istennek”
mondja anyja után, ásítva a gyermek.
De mikorra anyja az áment diktálja,
hallgatással felel rá a kuckó tája.

Künn az utcán már csak egy ablak világos,
Barcza Esvány van ott, no meg a kocsmáros.
De aztán a kocsma-ajtó is nyikordul...
Danol Esvány, míg csak árokba nem fordul.

Aztán elcsöndesül a falusi világ.
...Itt-ott a kert alján megroppan a garád, -
itt-ott a kert alján, ahol leány lakik...
s csöndes susogás és halk cuppanás hallik.

...Éjfélkor a bakter végigmegy az utcán.
Verset kiált. Szűrét leteríti aztán;
leteríti szűrét templom ajtajába.
S rábízza a falut az Egek Urára.

VILMA.

Mikor erre a névre gondolok,
a szívem feldobog;
tavaszt érzek, orgonaillatot,
arcomba sütő májusi napot.
S ahogy a szemem erre lehunyom,
magam a multba visszaálmodom.

KARÁCSON ÉJJELÉN.

Karácson éjjelén, karácson éjjelén...
A templom kórusán leghátul ültem én.
Elöttem egy lány ült.

Lány? Ez a szó semmi.
Millió leány van; kedves valamennyi.
De ez az egy... Én nem tudom, mi lelt engem:
a tekintetemet rajta felejtettem.

Honnan jött ez elő, hogy eddig nem láttam?
Maga a tavasz ez hattyu-toll bundában;
lányynya vált gyöngyvirág; májusnak leánya.
Hogy kerül ez ide a télnek havába?
Kicsi, fehér, szőke. Álmodtam már róla?
Vagy talán a madár énekelt őrá,
mikor nyári éjen az erdőn mélázva,
figyeltem rejtelmes értelmű dalára.

Elmerengve nézem. Körültem komolyan
urak és asszonyok ülnek két csoportban!
a jegyző, a doktor, meg a felesége,
aki vacsorára hítt holnap estére;
és más úri népek, prémezett kabátban,
az erdész az ő zöld makkos gallérjában.
Az orgona mormol és zúgja száz torok:
„Csordapásztorok...”

Feledhetetlen szent karácson éjjele!
Varázsszal, vallásos titokkal vagy tele!
A gyertyák lobognak. Remegnek az árnyak.
Az égi angyalok velünk glóriáznak.
Az a szőke lányka kis könyvét kinyitja.
(Kezecskejét hamvas svédkeztű borítja.)
Mikor képre fordít, ajkához emeli;
égre merengenek kék-bársony szemei.
Arcát most a gyertyák aranyfényével hintik.
Bár kővé válnánk itt, hogy nézhetném mindig!
Még egyszer glória, még egypár orémusz,
aztán új ének zeng: „Áldj meg minket Jézus!”
A doktorné elment. (Fázott már a lába.)
A szép leány mellett hely maradt utána.
Igy történt, hogy mikor a pap áldást adott,
én a lányka mellett vártam már a papot,
s mellette térdelve - bár ő meg se látott -
éreztem, az áldás csak kettőnkre szállott.

Megmozdul a tömeg. Kihullámszik árja.
A lányka fölpillant. Kis könyvét bezárja.
Egy öreg nő kendőt igazít a nyakán,
s így szól neki: Vilma. Ő meg felel: Anyám.
S mikor leérkeznek, ki a fehér éjbe,
utánok lappangok dideregve, félve:

mint az árnyék, megyek a hó lágy szőnyegén.
A világ végéig elmentem volna én!
De közelebb laktak: egy kis kertes házban.
Óh, hogy ezt a házat eddig meg se láttam!
Pedig ez a ház, ha nincsen is márványból,
jácint mosolyog két havas ablakából,
s bár ócska a zsindely, s keskeny a tornáca,
mégis ez a ház a falu legszebb háza!

Eltűntek. Vártam ott, tudom is én mire!
Néztem az ablakra, néztem a semmire.
S gondoltam szépeket, de olyan szépeket,
hogy a hó s jég alatt aluvó kikelet
fölmosolyoghatott virágos álmában.
Azután csöndesen haza ballagdáltam.
Fenn az égen a hold tűnődve megállott:
bámult, hogy ily későn még az utcán járok.
Nem törődtem vele: az út havát néztem
boldog figyelemmel, s magamban beszéltem,
lassan-lassan lépve, olykor meg-megállva:
„Ez az anyja lába... ez a Vilma lába...”

LEGSZEBB VERSEM.

Az első versem rossz és hosszú volt,
s tőlem egy holdas éjet elrabolt.
De benne állt, hogy arca gyöngé rózsza,
haja arany, s a szeme kék írisz.
Nem akadt lap, mely kinyomtatta volna,
de nekem tetszett, s tetszett néki is.

Hogy elolvastam ott a kis-szobában,
ő piros volt, s én meghatott.
A kanári is fenn a kalitkában
kidugta orrát, s hallgatott.

- Köszönöm, - így szólt Vilma végül,
- gyönyörűszép e költemény:
hadd tegyem el örök emlékül!
- Elteheti, - feleltem én.

És ő az írást összehajtva
keblébe rejté gondosan,
aztán a karját nyakamba fonta,
s megcsókolt forrón, hosszasan.

Azóta írtam sok jobb verset,
- közölte néha tíz lap is,
de én azt tartom, s mondja Vilma is,
hogy az az első, bár senkinek se tetszett,
az volt a legszebb!

MIT HOZOTT?

Mit hozott az öreg póstás?
rózsaszínű levelet!
rózsaszínű kis levélben
a te fehér lelkedet!

Csak egy kis sor az írásod,
az is apró, violám,
hej de ebből az egy sorból
ezer angyal nevet rám!

Azt mondja a kisgalambom
rózsaszínű levele:

„Vasárnap a csepeli rét
ibolyával van tele!”

Én Istenem, tedd közelebb,
tedd szombatra e napot,
hadd köszöntsem a te legszebb
földre leszállt angyalod!

A HARMONIKA.

Óh, talán ez igaz sem volt,
ezt csupán csak álmodtam:
nyári estén, csöndes estén,
ablakánál állottam.

Fenn az égen csillagezrek,
lenn a földön lágymohány;
valahol a faluvégen
harmonika muzsikál.

Valamelyik parasztlánynak
tiszteleg a Gál fia.

Együgyű kis hangszer biz ez:
csizmadia-muzsika.

S mégis ime álmodozva
hallgatjuk a muzsikát.

Van abban, van, valami bús,
édes-kedves mélaság,
amihez csak nyári éj kell,
csönd, homály és csillagok,
s egy könnyöklő szőke leány,
kinek szeme ránk ragyog.

Egyre messzebb, egyre halkabb,
már a mélabús zene;
belévegyül lassankint az
ákcáclombok halk nesze.

Aztán újra méla csönd van...

Kél a hold a fák mögött...

Vilma súgja: - Holnap este.

És én súgom: - Eljövök.

MIKOR ITT VAGY.

Mikor itt vagy a szobában
mintha teles-tele volna
rózsával és liliommal,
s körülöttünk zene szólna.

S mikor kimégy a szobából
olyan üres ez egyszerre,
olyan üres, olyan néma,
mintha én se volnék benne.

MIKOR FELJÖTT A FIASTYÚK.

Mikor feljött a Fiastyuk
az éj kéklő mezejére
csókot leheltem kezére,
puha, fehér kis kezére.
És azt mondtam: „Szép virágom,
tűnjék el most, mint az álom:
zárja be az ablakát.
Pá szép álmom, jójszakát!”

S ő felelte mosolyogva,
az arcomhoz lehajolva:
mint ahogy a virágzó lomb
a bokorról szól susogva,
- Szép álmokat, jójszakát!

Álmodó csend ül a falun,
Álmodó fák közt ballagok.
Csak a fénylő hold van ébren,
meg a ragyogó csillagok.

És én mindhazáig hallom,
hallgatom a kedves szavát,
mint valami éji zenét:
- Szép álmokat, jójszakát!

Hallom, hallom és hallgatom,
mint valami éji zenét,
mely a csöndes messzeségből
zengi bűvös lány énekét.
Hárfák, hegedűk hangzata,
miket szellő elkapogat, -
az ő boldog zengő hangja:
- Jóéjszakát, szép álmokat.

Kisér, jön velem e zene
félig földön, félig égben,
holdfényben fehérülő házak,
holdfényben sötétlő fák közt
az éjjeli csöndességben;
kisér úton, kísér házban.
S én hallgatom édes lázban.

S hogy lehúnyom a szememet,
akkor is még egyre zeng,
mikor már a lelkem fenn az
álmok szép egébe leng:
az ő szelíd, meleg hangja
egyre súgja és susogja:
- Jóéjszakát, szép álmokat!

SZEMEMET LEHÚNYOM.

Szememet lehúnyom. Nem mintha aludnám,
csak hogy láthassalak édes kicsi Vilmám.
Ilyenkor a csöndben úgy jelensz meg nékem,
miként a holdvilág a tó tükörében.
Látom fehér arcod, szelíd holdvilágom...
Oly kedves az álom, ha te vagy az álom!

AMINT ITT ÜLÖK.

Amint itt ülök, s nézem arcodat,
árnyék gyanánt száll rám egy gondolat:
hogy egykor édes Vilmám, angyalom
eljön a tél, te gyöngé liliom,
s mindenre, ami tavasszal virul,
bimbózik, nyílik, s bájában pirul,
amit remekbe alkot a természet,
havas lepellel száll rá az enyészet.

Merengve nézem szelíd arcodat,
s napfény nékem egy másik gondolat:
hogy a fehér haj illik majd neked,
s kéken mosolyg rám akkor is szemed,
„Kis Vilmám” - mondom akkor is neked
kezemben elfér akkor is kezéd;
a multról olykor elbeszélgetünk,
egymáshoz símul fáradt, ősz fejünk.

BALOG FÁNI.

A falu végén van a temető.
Bokrok kerítik, s benne vadfű nő.
Nem jár itt senki; legfeljebb a madár,
ha útközben egy fakaresztre leszáll.
Az is a csenden, amely ott honol,
elbámul. S halkan, szomorún dalol.

Vadrózsát szedtünk a szőlőhegyen.
Az utak mentén ott bőven terem.
S hogy egy-csokor legyen még ma belőle,
betértünk az elhagyott temetőbe.

Itt egy behorpadt sírdomb oldalán
leült a kedves fehérarcú lány,
s a rózsát vegyítve füvel, gyöngyvirággal,
egybekötözte fehér cérnaszállal.

A kert csöndes volt. Mink is hallgatánk.
E hely álmából szállt valami ránk.
A kezecskéjét ajkamhoz emeltem:
„Én Csipkerózsám! Gyöngyvirágom! Lelkem!”

És ő felelt mélyén, szelíden:
„Vajjon ki az, ki alattunk pihen?”

A sír keresztje fakó, régi volt.
Írásával a fű fölé hajolt.
Fölemeltem. S olvastuk betűzgetve:

ITT NYUGSZIK
BALOG FÁNI
GYENGE TESTE
ÉLT 17 ÉVET

Semmi több,
csak egy évszám, amely már letörlött.

„Tizenhét év”, - szólt Vilma elmélázva.
S megnedvesült szemének kék virága.

„Tizenhét év, - mondtam eltűnődve, -
egy tavasz szállt övele a földbe.”

Ültünk ismét a síron csendesen.
Koszorút font az én kis kedvesem.
A kakukfű ránk illatot lehelt.
A távolban egy madár énekelt.

FEJÉT A SZÉK KARJÁRA HAJTVA.

Fejét a székhöz hajtva
dúdolt az én kis kedvesem,
dúdolt egy nótát álmodozva,
s elringatózva csendesen.

Körültünk az alkony homálya
szétbontá barna fátyolát,
és betakarta észrevétlen
a kedves ódon kis szobát.

S ő mint az álmodó madárka
csicsereg halkán az ág hegyén,
dúdolta: „Árva vagyok, árva.”
Elmélázva hallgattam én.

S a homályba már mit se láttam,
csak fehérszőke szép fejét,
s kezét, amely meghajlott lágyan.
S félig behunyt két szép szemét.

A FASORBAN.

Árnyas, csendes fasor a temető mellett.
Nekünk éppen ilyen csendes fasor kellett.
Se szembe nem jönnek, se pedig utánunk.
Kezembe a keze: sétálunk, sétálunk.

Lám, mégis valaki... ül az árokpartján
egy vén sánta koldus, a kalapját tartván.
Mit keres ez itt, hol csak a rigók járnak?
Vilma szól: „Óh adjon az istenadtának!”

„Hát persze hogy adunk: ihol az erszényem.”
S Vilma két pénzt adott: egyiket énértem.
Köszönte a koldus, rezgő öreg hangon:
„Áldja meg magukat az Isten, kisasszony!”

Némán megyünk tovább. Az öreg áldása
kísér mint a harang elbúgó dongása.
Az akác-sort szellő borzolja meg végig,
Vilma mosolyog. A szemén könnycsepp fénylik.

A FÉNYKÉP.

Fényképész úr, e kép nem jó,
bár az arca ugyanaz:
így is bájos angyalfej ez,
de hideg, mint a viasz.

Fényképész úr, ha látná őt
úgy magunk közt... kedvesen...
depersze az ön gépére
hogyan nézzen szerelmesen!?

ESTE.

A nap feküdni készült a szőlőhegy mögött:
égő-vörös fátyol-ingébe öltözött.
Május volt. Kéklett az orgonafák lombja.
Sárga cserebogár keringőzött dongva.
És mi a kispadon, az eperfa alatt
virágot kötöttünk, holmi pitypangokat.

A nap lassan beledőlt szép selyemágyába;
violaszín-szárnyon jött az est nyomába.
Homlokán egy gyémánt ragyogott remegve; -
fényes réz-sarlóját magasra emelte;
s lenn és fenn árnyékot terített árnyékra,
mígnem övé lett a föld minden tájéka.

Vilma a szép esti csillagon merengett.
És szólt: Mondja, mi az? Laknak-e ott lelkek?
Az éjjel erről a csillagról álmodtam...
Ha egyszer meghalunk, megállunk-e ottan?
És látom-e magát, ha én megyek elébb?

Ezt mondva, vállamra hajtotta a fejét.

Harangoztak. Aztán csönd lett a világon.
Álomszellő lengett át minden fűszálon.
Nem hallatszott más, csak a fák susogása:
s egy-egy cserebogár édes-bús dongása.

ÜLTÜNK EGYÜTT.

Ültünk együtt a kertben csendesen,
s egymásra néztünk szerelmesen.
Ő hallgatott és én is hallgattam.
Kezemben a kezét simogattam.

- Én szép virágom, Rózsakoszorúm!
mért néz reám ily édes-szomorún?

Nem felelt, csak elmosolyodott.
Az Isten-tudja min gondolkodott.

TIZ ÉV MULTÁN.

Régen nem láttam ezt a nagy falut,
ez ablakot és a kis zöld kaput,
amelyben méla szép virágfejed
előbukkanva, várt-várt engemet.
S ahol egy holdas nyári éjjelen
mondottuk: „Isten áldjon, édesem”.
És egymást hosszan át- meg átölelve,
jaj, sírva néztem, szép, síró szemedbe.

A ház épp olyan csendes és fehér,
miként tíz éve. A vén fa is él.
Alatta állva, búsan kérdezem:
„Hol vagy, kis Vilmám, hol vagy, édesem?”
És nézem-nézem az udvar porát:
s nem látom benne kis lábad nyomát;
és nézem-nézem a két ablakot:
a sok muskátli nincsen, nincsen ott.

A kertpalánkon átalhajlanak
a rózsák, a vén eperfa alatt;
De nem lebben sehonnan lányalak,
nem súgja senki többé: Vártalak!
A keretből egy szép kép kiesett.
A szívemből egy álom elveszett.

Egy vén paraszt az ereszet alul
rámbámul és szól:

- Kit keres az úr?

A KARÁDI FASORBAN.

Mikor ezt a fasort látom,
eszembe jut ifjuságom.

Fenn az égen a hold sétált,
a fasorban meg mi ketten.
A hold nézte csillagait,
én Vilmában gyönyörködtem.

Csend volt, csend az árnyas tájon.
És én mondtam: „Szép virágom”.
Csend volt, csend a fényes égen.
És én mondtam: „Üdvösségem!”

Hozzám símult, mint a virág,
s én megcsókoltam homlokát.

A ZUGLIGETBEN.

Pünkösd napján a ligetben
víg emberek sokadoznak:
zöldelő fák árnyékában
heverésznek, játszadoznak.
És az úton pár a párral
feltűnik, meg elvegyül.
Pünkösd napján a ligetben
csak én járok egyedül.

Lombok közt a vadgalamb is
párja mellől néz reám.
Lenn a völgyben virágot szed
a legény meg a leány.

Lépést jön egy uri hintó
benne ifju házások.
A nő, - fehér rózsabimbó, -
a férjére mosolyog.

Este van már. Fenn az égen
ragyognak a csillagok.
Egy elkésett szerelmes pár

a fasorban andalog.
Erdőn, mezőn a bogár mind
boldogságról hegedül.
Pünkösdi napján csak én megyek
hazafelé egyedül.

(1894)

VILLAMOS KOCSIN.

A Fasortól a Körútig
útazott egy nő velem:
egy szomorú szőke asszony.
Ezt az arcot ismerem.

Ismerem e kedves arcot,
- így tűnődtem az uton, -
ismerem e kedves arcot,
de hogy honnan? - nem tudom.

Igy hervad a fehér szegfű,
mikor elmúlt ideje:
sápad, sárgul, összefonnyad
virága és levele.

S így akadunk néha könyvben
gonddal eltett rózsaszálra.
Nem tudjuk már hogy ki adta?
csak tűnődve nézünk rája.

TOLSZTOJNAK.

Azt mondd-e, hogy versnél szebb a próza?

A próza fű. A vers közötté rózsa.
A próza billegdélő házi kácsa:
csak úszni tud, bár oldalán a szárnya.
A vers csapongó énekes-madár:
a földről mindig a magasba száll.

A próza csupa bővizű patak,
rajt hanykolódva megy a gondolat.
A vers aranyló tiszta napsugár.
A gondolat benn ölelkezve száll.

A próza morgó malom kelepe.
A vers a szívnek hárfa-éneke.
A próza mállik, szertehull ha régi.
A vers örök, mint minden ami égi!

A SZIV.

Olyan a szív, mint a labda:
a játszó sors dobja-kapja.
Mennél inkább ütik-verik,
annál feljebb emelkedik.

HARANGSZÓ AZ ÉJBEN.

Fehér kis kápolna erdő sűrűjében.
Valami remete lakja réges-régen.
Valami kis remete, kit senkise ismer.
Azt se lehet tudni angyal-e vagy ember?

Mikor az erdőre éj homálya száll,
s a benne tévelygő aggódva megáll,
s remegve, habozva kérdi: Jobbra? balra?
Megszólal a kicsi kápolna harangja.

Embertársam! vészes, sötét uton járó,
sötét uton járó, habozva megálló,
hallgass a titkosan megcsendülő hangra:
a szivedben hangzó angyali harangra!

BOTANIKA.

- Kisasszony tudja-e, mi ez a szép virág?
- Minálunk „Mécsvirág.”
- Hát ez a kis sárga?
- „Mezei boglárka.”
- És ez a szép piros?
- Ezt nem ismerem.
- Kár. Ennek a neve: „Égő szerelem.”

SZŐKE KISLÁNY

Szőke kislány, szívem álma,
miért remeg a kezed?
Nincs itt senki aki látna:
simulj hozzám közelebb!

S míg a csillag áll az égen,
míg a világ alszik mélyen,
rózsaképű szőke lányka,
taníts meg a boldogságra!

LEVÉL SZABOLCSKA MIHÁLYNAK.

Kedves jó poétám, élsz-e vagy meghóttál?
Vagy magaduntából tán megházasodtál?

Én bezzeg, pajtikám meg nem házasodtam,
 sőt kicsi hija mult, hogy el nem patkoltam.
 A tél a hóhérom, ez gyötör pogányul:
 minden tagom jajgat kegyetlen fogátul.
 De szeretnék hozzád beállni medvének:
 meleg kályhád mellett nevetni a télnek!
 Itt a fővárosban nincsen tél barátom;
 a hó, ha esik is, fordul a lapáton.
 Szemét lesz belőle. Mert itt minden szemét,
 amit a természet szent keze hord eléd.
 Szemét az ember is: kőben lakó féreg.
 Elsöprik, ha kifagy belőle a lélek.
 Hát mondom, nincs itt tél, csak hószemét s hideg,
 melytől csavarodik emberben az ideg.
 A köszénkályha is oly barátságtalan:
 komor, mikor üres; bög, mikor rakva van.
 Hej, falun a tél is milyen más, barátom:
 Szűztiszta fehérség az egész világon!
 A háztetőkön is ünnepi takaró;
 kristály-jégrojtokat lógat körül a hó!
 S benn pattog az ölfa; piroslik a lángja;
 meleget lehel a kandallónak szája;
 s melegen dobog a szív is az emberben,
 kiváltha nincsenek többen, mint csak ketten.
 Hej Miska, ha most ott ülhetnék melletted,
 de kivirágoznék néked is a kedved!
 Áldanánk a jó bort, s az egész világot:
 a néppel nem érző monoklis néppártot;
 dicsérgetnének bőven az Akadémiát,
 amely mindent, ami nem magyar mű kiád;
 s eltűnődnénk azon, hogy a magyar kormány
 mért tartja a lovat a kultúra ormán?
 Hiszen nem lólábon halad a kultúra!
 Gondolatnak is ez rámnézve tortúra!

 Hálistennek megy a kultúra magától.
 Hát ne is beszéljünk államról, kormányról.
 Oltárunk, oltárunk, más isten oltára:
 az ő városuk Wien, mienk Budavára;
 a mi ápolt tűzünk: a nemzeti érzés,
 s a mi létünk szent cél; az övéké: kérdés.
 A mi törekvésünk: független hatalom.
 Az ő törekvésük: az „Összbirodalom”.
 Mink: piros-fehér-zöld; ők fekete-sárga.
 Mink fölfelé megyünk, ők meg le a sárba!

 Mindezen keresztül búsulnánk magunkat,
 s néznénk a pohárban világbanatunkat,
 melyből mint a mese szellemóriása
 fölszáll a borongás feketélő gyászba’.
 S amihez már szavunk elég bús nem volna,

egy-két cigány mellett könnyeinkbe folyna.
Pesti ember látná, mondaná: „Jánápot,
ejnye de busulják iten á mágyárok!”
Pedig a búsulás, ha bor van hozzája,
a magyar embernek ősi mulatsága.

Nem mehetek hozzád búsulni barátom:
messze van Szász-Régen, messzebb még, mint nyáron.
Nyáron vörösre sül az ember odáig,
télen pedig megfagy tetőtől bokáig!
Olvastam: a hóban, mint a vakondokok
úgy furkálódnak az erdélyi vonatok.
Néha kivetődnek a hó tetejére;
Néha nem látszik más, csak a gép kéménye.
Igy hát csak vágyódó gondolatim szállnak
hótakart völgyébe szép Erdély-hazádnak.
Írj kedves poétám: élsz-e vagy meghóttál?
vagy nagy unalmadban tán megházasodtál?
S írd főképp dalokat hallgató szívünknek,
gyári zajban tikkadt, kiszáradt lelkünknek.
Hiszen akármilyen tél borúl a tájra,
mindig virágozik a te lelked fája,
s mikor dalod zendül, örömben, panaszban,
télen is tavasz van!

(1894)

LEVÉL A FIAMNAK.

*Küldöm e levelet Somogy vármegyébe.
Somogy vármegyének kellős közepébe:
Vigyék el Györökbe, de nem a kántornak,
hanem a fiamnak: Gárdonyi Sándornak.*

Szerbusz kis barátom, tejfeles jónapot!
Szeretném tudni, hogy levelem hol kapod:
réten-e? kerten-e? avagy a Horogban?
hol verébként fürdöl a sárga homokban?
avagy a szederfán, melyre létrán mászol,
s tenyered és orcád hamarosan gyászol...
Hát még a bugyogód? ezt kérdelem én félve!
Jól beszélsz: minek is járatnak fehérbe!?

No de lehet pajtás, nem is ott vagy éppen:
a tavacskát méred most a faluvégen, -
pompás kis sár az ott, az itató körül!
aki térdig jár benn, a lelke is örül.
Ott örültem pajtás, én is vagy húsz éve...
s megesett ám néha, hogy nem kaptam érte.

Még azt is gondolom: odalenn találunk,
vadregényes alján a patak partjának,
ahol egymás fején próbáljátok rendre:
a káka-buzogány erős-e vagy gyenge?
s hol vízi vadászat vagyon a békákra...
Ha tán el is csuszna előre vagy hátra,
megszárad a ruhád, attól ne is félj te,
kivált ha nincs rajtad fügefalevél se.
Node akárhol vagy, az az egy bizonyos:
nincsen közel hozzád se könyv, se papiros.
Az írásból talán azt se tudod már te:
tollad mellett melyik ujjad hegyét mártsd be.
És amint a vizsgán a 8-szor 6 titka
benned akadt meg és nem is lőn megnyitva,
gondolom azóta se járt szám lelkeden,
más egyéb mint a szép „Egyedem-begyedem”.

Pedig hát tudod-e mi ujság barátom:
ma dobolták Pesten, Cinkotán, Karádon,
hogy csak ötöt alszik minden apró magyar,
aztán az ötödik reggel: Ugorj hamar:
vége a labdának, versenyfuttatásnak,
s főképpen a boldog mezitlábjárásnak.
Az iskolaajtót immár kinyitották,
s tanítód fölvette a leghosszabb rokkját.

Azért hát kis pajtás még az egy-két napig
úgy mulass, hogy vízbe sohse essél nyakig,
s úgy mászszál, hogy némi lábad is maradjon
és minden bugyogód széjjel ne szakadjon.
A negyedik napon ints búcsut faludnak,
a jó-cimboráknak, kerteknek, kapuknak.
Várlak Budapesten sok okos tanácscsal,
s főképpen egy szörnyű nagy mézeskaláccsal.

(1895)

FIAMNAK

Mint a magasban lengő sasmadár,
úgy kóvályog fölöttünk a halál:
hol itt, hol ott egy lelket elragad.
Csupán a test marad.

Ha engem látsz majd némán, hidegen,
és szólítasz és nem nyitom szemem,
az égre nézz: én immár arra lengek.
Csupán a testem az, mit eltemettek.

Elhagylak. De ha sírva szólsz nekem,
leszálok hozzád édes gyermekem,
s mint éji szellő a virágokat,
megcsókolom harmatos arcodat.

S ha majd te is a testet vetkezed,
a végső órán melletted leszek,
s míg a harang kong gyászos fájdalommal,
én átölelve viszlek fel magammal!

(1895)

A BOGÁR.

(*Chrysomela fastuosa.*)

Az ablakomnak külső párkányára
leszállt egy fényes kék-aranybogárka.
Messziről jött, és itt most megpihen.
Szárnyát bevonja, s rám néz szeliden.
Rám néz s bámul.

Mit gondol magában
a kisbogár az ember ablakában?

Tán ezt gondolja: ime itten áll
egy óriásnagy fekete bogár;
egy nagy bogár, ki kőben éldegél,
s nincs szárnya se, csak mászik, mendegél.
S én gondolom: Mily boldog e kis élet:
csak véletlen, hogy a városba tévedt;
az erdőség az ő igaz hazája,
a lomb, a fű, a virág a tanyája;
bú nélkül él, békén, függetlenül;
minden övé, ahova települ;
pénz néki nem kell, se más földi kincs;
barátja sok van, ellensége nincs;
ház se kell néki: ha eljő az éj,
a sátra lomb, az ágya falevél;
reggel, ha ébred, inni, fürdeni
egy tiszta harmatcsepp elég neki;
ebédje nyiló virág mézpora,
divánja annak selyme, bársonya;
ott szundikálja délutáni álmát,
s hallgatja kedvel a madár-dalárdát.

Vajjon mi hozta ezt a kisbogárt,
mi gondolat, hogy éppen ideszállt?
Tán benne is van vágy és akarat:
próbálni, látni új világokat?
Vigyázz kis boldog: messze el ne szállj!

Az ember is, ez óriás-bogár
a zöldben élt valaha réges-régen,
függetlenül, csendben és békességben;
de vágya támadt látni új világot,
s ment-ment, elhagyva fát, fűvet, virágot,
míg végre kövek közé rekedett,
s küzdelmes élet örök rabja lett.

*

És üldögélünk csendes, szótlanul.
A nap kisüt a fellegek alul.
Megmozdul, fölneéz az aranybogár:
szárnyát kibontja, s dongva tovaszáll.

SZEPTEMBER.

Elnémult a rigó. Az esteli csöndben
az őszi bogár szomorú pri-pri dala szól már.
A távoli szőlőkben panaszolja szünetlen:
Elmúlt, odavan a nyár, a meleg nyár!

Igy változik búsra az én hegedűm is:
fejemre az ősz dere, az ősz dere száll.
Gazdagon érik a szőlőm, a csűröm se üres,
de pri-pri: odavan a nyár, - a nyár...

(1903)

EGY ESTE.

Egy este fáradtan, elbágyadottan
aludni tértem remete-lakomban,
s amíg reám ereszkedett az álom,
az volt egyetlen bús gondolatom,
hogy bár ne lenne többé hajnalom!

Mert csakegy az, ha egyszer elaludtam,
és alszom mélyen-mélyen, öntudatlan,
fejem akár nyugoszik egri párnán,
akár a sötét Halálnak a vállán, -
ha egyszer alszom, alszom: nem vagyok.

Aludtam. És fölébredtem pihenten.
Hogy este mit kívántam, - elfeledtem.
A májusi nap átsütött a fákon;
méhnép döngött a harmatos virágon;
a fenyő üde illatot lehelt;
a kert alatt a kakuk énekelt.

Isten-atyám, ha a napom lejárt,
s én újra búsán hívom a Halált,
s ő álomitált hozva megjelen,

- ha mondom is, hogy: *csakegy énnekem*,
óh költs fel, mint e tavasz-reggelen!

(1897)

KEZDŐ TANÍTÓNAK.

Mikor először lépsz az iskolába,
legyen arcodon Jézus nyájassága:
szólítsd köréd a kisgyermekeket,
és símogasd meg kezecskéjüket.

S ha látsz közöttük rútat, rongyosat,
gyermeki arccal búbanatosat,
ismerd meg benn a korán-szenvedőt, -
s öleld magadhoz, és csókold meg őt.

GYÁSZOLÓ ANYÁNAK.

Tudom, hiába mutatok az égre,
ön csak a földre néz:
a mélybe,
ahol szívének kincse van elásva.
Tudom, nem hallgat a vigasztalásra.

De ha majd szűnik lelke vihara,
mondja ki e szót térdén:
„Mi Atyánk!”
S nézzen az égre. Csillagok raja
ragyog örökös fénynyel mireánk.

S érezni fogja Isten szellemét,
érezni fején atyai kezét.

S hallani fog egy halk hangot az éjben
- Anyám ne búsulj értem!

ESTI HARANGSZÓ.

Szép májusvégi estén egyedül
ülök a kertben. S nézem, mint merül
az égi nap a földi kék homályba,
a hegyek ibolyaszín fátyolába.
A völgyben lenn, már feketül az árnyék.
Elcsöndesül az emberlakta tájék.
Csillag ragyog a Mátra tetején,
A távolból harangszó száll felém:
Üdvözlégy Mária!

Ha elgondolom, hogy e Föld színén
valóban élt e tiszta, égi lény!
Járt-kelt, mint mink: a lábának nyomát
a porban hátrahagyta merre ment;
hajába tűzött fehér violát, -
tán épp ilyet, mint kertemben terem...
S ő maga volt a legszebb viola:
Isten közöttünk járó angyala!
Üdvözlégy Mária!

Tán ilyen est volt, ilyen csillagos,
az ég ily kék, a föld ily harmatos,
s a kerti fák így álltak a homályban,
amikor ő szobája magányában
ott térdelt a kis gyékény-szőnyegen,
s imádkozott mélázón, csöndesen,
imádkozott magasba néző szemmel...
S a szoba megtelt égi fényözönnel:
Üdvözlégy Mária!

A Göncölszekér épp így állhata,
midőn az országút két vándora
a betlehemi völgyben haladott.
A férfi öszvér előtt ballagott.
A nő fennült halványan, szenvedőn.
Pásztorok ültek tűznél a mezőn,
és így szólt egy: - „A város telve néppel.”
A másik szólt: - „Itt hálhattok az éjjel.”
Üdvözlégy Mária!

Tán épp ily fű-illatos este volt,
tán épp így fénylett fenn az égi hold,
midőn egyszer a búzaföldön át
a gyalogúton haza lépkedett,
fehér-szeliden, mint a holdvilág, -
karján tartva az alvó kisedet,
ki vállra hajló fejjel aludott.
Kalász kalászra bókolt, susogott:
Üdvözlégy Mária!

Óh gyöngyvirágok, rózsák, liljomok!
Leheljete az égbe illatot!
Ő bizonyára ismert titeket,
mikor e Földön járt közöttetek,
s hozzátok hajolt és szólt édesen:
„Kedves virágom, rózsám! szegfüvem!”
Ma is szerető szemmel néz le rátok,
Virágajakkal ti is susogjátok:
Üdvözlégy Mária!

UTRA-KÉSZÜLÉS.

(1901. dec. 27.)

Beteg vagyok. Talán meg is halok.
Künn csöndes téli éj van. A kályha morog.
Jégfátyol fehérlik az ablakomon.
Imádkozom:

Miatyánk Isten, Mindeneknek Atyja,
kihez hajlunk, mint a fű a Nap felé,
az én szívem kétség nem szorongatja,
midőn indulok végóráim elé;
a halál nékem nem fekete börtön,
nem fájlaló, nem is rút semmiképpen:
egy ajtó bezárul itt-lenn a földön,
s egy ajtó kinyílik ott-fenn az égen, -
ez a halál.

Mért féljek mint az állat?
érezem, hogy fenn sok kedves orca vár.
És mégis ólomkézzel nyom a bánat,
mint búcsuzót, ki a tengerre száll:
nem előre nézek, de mindig hátra.
Óh, sirat engem két szegény kis árva!

Uram, engedd, ha új testem felöltöm,
új testem mely a ködnél finomabb,
hadd maradjak, míg könnyeik letörlöm!
hadd leheljek arcukra csókokat!
s mikor siromnál ereszkednek térdre,
hadd súgjam nékik: Nézzetek az égre!

Hiszen tudom, hogy kell szenvedniök,
kell sirniök, kell vezekelniök, -
ezért jöttek ők is a Föld színére.
A sárba tévedt kócsag is fehérre
mossa tollát mielőtt hazatérne,
s így száll az égbe hófehér ruhában...
Az ember mosdik könnye harmatában.

De nékem mégis nehéz őket nézmem.
Anyjok nem volt és már apjok se légyen
Igy áll mint ők a sötétben remegve
az elhagyott, mezőn felejtett bárány.
Ki néz jószívvel az én gyermekemre
ki gondoz mint én, két szegény kis árvám!

*

Ha felülről látom majd ezt a földet,
azt mondom rá: Ne éljek rajta többet!
Mindenkinek hull rája könnye, vére!
szülessen bár lágy hermelin haván,
vagy útszélre vont koldustalyigán,
csak jajkiáltás kezdete s a vége.

És mégis érzem, hogy e zöld pokolba
lekívánkozom hébekorba.

Hón érdekel, hogy földi útjokat
mint folytatják az én szeretteim?
virágos, mezőn járnak-e sokat?
vagy az élet zord köves térein?
Mint állják ki a zivatarokat?
a szíven sujtó vad villámokat?
s mint szárítják mikor a vész elült
könnyekben ázott bús orcájukat?

És érdekel, hogy egy-egy jóbarátom
mit dolgozik? és hogyan boldogul?
hogyan adnak túl a férjhez menő lányon?
nyomunkba milyen nemzedék tolul?
Szeretnék olykor hírlapot átfutni:
mi izgatja az új kornak fiát?
a találmányok fejlődését tudni,
no meg az új magyar politikát!

S kívánnám látni minden esztendőbe,
a tavaszt, a föld virágébredését;
heverészni az első verőfénybe;
hallgatni a méh szelid zümmögését;
látni a szántóföld nagy négyszögében
a magvetőt, a haladó ekét,
míg a pacsirta a sugaras égben
csicsergi boldog, kedves énekét.

S főképp szeretnék egyszer minden évben
erdőbe szállni május közepében,
mikor a fa már lombba öltözött,
s a gyöngyvirág nyílt a füvek között.
A gyöngyvirág, a fehér gyöngyvirág,
ez az üde, alázatos virág,
amelynek tiszta szűzies havát,
tündérialomba ejtő illatát
boldog mámorban úszva bámulom,
s szemem lehunyva hosszan csókolom
S ha jó az éj, s én újra visszatérek,
egynéhány szál gyöngyvirágot letépek,
és felviszem a csillagfényes égbe.
Megkeresem a Jézus anyját véle.
A Jézus anyját, kinek képei
oly búsak lenn és olyan szenvedők!
Hadd lássam egyszer mosolyogni őt!

(1901)

HA MEGHALOK.

Ne nézzetek rám borzalommal,
ha meghalok:
az a halott a koporsóban
nem én vagyok.
Csak hamu az, elomló televény.
A láng eltűnt. A láng, - az voltam *én*.

Sorsomnak gyászán se könnyezetek,
s ne mondja a pap: „Ime, porba hullt!”
Sirassátok az árva gyermeket,
s ne a rabot, aki megszabadult.

S mikor a szónok a sirnál beszél,
és végül kiált: „Hát Isten veled!”
ne le a sírba integessen nékem,
fölfelé nyujtson búcsuzó kezet!

KÖD ÉS FÉNY.

Ablakomon ma nincsen jégvirág.
Ahogy kinézek, szürke a világ:
köd lomhál a földön.
A szobám ma börtön.

Mi van a ködben? És mi van a ködön túl?
Elpusztulhat tőlem az egész világ;
ha a nap az égről, mint az alma lehúll,
és leomlik véle a csillagmiriád,
én nem fogom tudni, én semmit se látok,
csak az álló ködöt, meg a kertpalánkot.

Ablakom alatt a kiskert sárgul elém.
A nagy mindenségből csak ennyi az enyém:
kóró, letörött ág, elhervadt levélke,
száz kis halott virág szomorú emléke.

De nincs örökös köd szép Magyarországon,
s főképp nincs Egerben és itt is a SÁNCban:
átnyilalja a nap, elszáll mint a fátyol.
Feltárul a közel, feltárul a távol.

Vidám pikulaszó s bögőmoraj hallszik:
a SÁNC egy utcáján most kezdik a lakzit.
Kirajzik egy házból a SÁNC tarka népe;
piros szoknyás lányok ringatósan lépve;
legények legelől a táncot bokázva,
hátul meg a vének csendes ballagdálva.

Nyoszoló-lányok közt egy koszorús leány.
Orcája halavány s mégis boldog vidám.
Vissza-visszapillant az édesanyjára.
S akkor könny lopózik szeme csillagára.

NE FÉLJ!

Mintha látnám a fehér-ruhás Szentet,
amint Jairus házához közelget,
s hírül hozzák, hogy: Meghalt már a lányka!
Jézus ránéz az elsápadt apára:
„Ne félj, csak higgy!”

Ha ránk is így szakad a fájdalom,
szerettünket látva a gyásypadon,
s kiáltjuk: Nincs már, nincs, aki megmentsen!
törjön át Jézus szava a bús csenden:
„Ne félj, csak higgy!”

DECEMBER

ELŐSZÓ.

Mikor a tél első dere száll a kertre, összeszedjük a maradék virágokat, s bevisszük a szobánkba.

Az ősz poéta költeményei.

DECEMBER.

Már tegnap ősz volt, tiszta és napos;
a virágkóró dértől harmatos;
a fák kopaszak, de zöld a vár-halom.
S én sütkéreztem künn a szép napon.

Ma reggel, ahogy ablakomhoz állok,
fehér várost látok.

Fehér a hegy, völgy, az egész világ,
és hótól lombosak a kerti fák.

Ünnepi pompa s mégis szomorít.
Mintha az ősznek tarka színeit
megunták volna odafenn,
s így szólt volna az Úr az éjjelen:
- „Legyen a világ ezentul fehér!”
...És lett a világ tündöklő fehér.

Ilyen lesz egykor a kihalt világ:
így állnak a házak, paloták,
és sehol ember, sehol egy madár,
sehol egy fűszál, sehol egy bogár,
sehol egy út és sehol lábnyomok,
csak fehér erdők, fehér városok,
fehér pompában, fehér pusztaság, -
felhőtlen ég és örök némaság.

Beteg vagyok, sorvasztó láz emészt,
s hogy búsan nézem ezt a bús világot,
valami mondja: utoljára nézd,
mert meglehet, hogy utoljára látod!

Óh csak télen ne érjen a halál:
Olyan csúnya a téli temetés!
A nagy csizmák, a fagyott ronda sár,
a hóba ütött fáklya serceg és
lábát rázza a ministráns gyerek,
a pap szilvakék orral didereg,
a kántor meg a kezét zsebre tolva,
a zsoltár-verset könyv nélkül rikoltja.

Mert tudom én, ha halva fekszem is,
nem hal meg bennem minden gondolat.
Mint leégett ház omladéka közt
van még szikra a hült hamu alatt.
Igy marad bennem egy kis öntudat.

És hallom majd a sok jövést-menést,
a harangozást, a leszögelést,
az elhadart circumdederuntot,
a köhögést, a gyors miatyánkot,
s a kocsit hogy a havon nyikorog.
Míg végre csend van. Magam maradok.

*

Az élet oly bús, oly vigasztalan.
Alig volt reggel, máris este van.
Nyugat felől a fehér hegyeken
a nap egy piros felhőn lemegyen,
aztán sötét van, sötét lesz sokáig, -
csak a hó világít.

Égj öreg kályha, lehelj meleget!
Ottkünn a világ jéggé dermedett.
Minden élő a zugokba vonul.
Oh mennyi panasz száll a hó alul,
didergő, fázó bogárcák jaja.
Kő és fakéreg, mind, mind bús tanya.
Barlangban a medve; s mi is emberek
mi is csak rakott barlangban lakunk,
s miről a medve, arról álmodunk.

Oh csak még egyszer jöjj el szép tavasz,
te enyhe napfény, zöldelő fűszál!
Oh csak még egyszer lássak ibolyát,
s hulljon arcomba meleg napsugár.
Hadd haljak meg egy tavaszi napon,
s a szívemre tegyetek ibolyát.
Mindegy, ha én már azt nem is tudom,
csak tegyetek szívemre ibolyát.

(1897)

TÉL FARKA A PUSZTÁN.

- Gyermekkori emlék. -

Már napok óta borult az idő.
A földön hó. A havon szürke köd.
A fáknak éjjelenként préme nő,
s a nap fehér folt csak a köd fölött.
Az apám szótlan álldogál s pipál.
Mi gyermekek ásitunk nagyokat.
A kalitkában gubbaszt a madár.
És csöndes a föld, az egész határ.

De ím egy hétfőn a köd felszakad,
s a nap kitűzi aranyászlaját;
a végtelen sík fehér patyolat;
víg varjuhad száll a határon át.

Az apám fütyörészve kalapál.
Mi gyermekek napon vagyunk,
s a falnál ahol meleg a sugár
golyóval játszunk, ugrunk, futkosunk.
Az anyám ablakot nyit és porol.
A rigónk táncol, s bomlottul dalol,
s a napsütésbe ki-kikandikál.
Óh áldott napfény! áldott napsugár!

(1893.)

ÉNEK A HOLDHOZ.

- Kingyesi emlék. -

Köszöntlek, halvány szép fehér királynő,
Köszöntlek, szelid nyájas holdvilágom!
Tiéd a föld, a rét, a tó, az erdő,
Tiéd az árny, a csöndesség, az álom.

Mikor az égnek kéklő magasságán
Leomlik finom, ezüst fátyolod,
Tündöklő kedves isten-arcod látván,
A mindenségnek szíve földobog.
Új fényre lángol a csillag az égen.
A fák egymásnak súgják a neved.
S a vadgalamb az erdő kebelében
Hozzád a ringó lombról fölnevet.
A mezők, erdők milliárd virága
Feléd fordítja illatos fejét;
A gyönyörben, hogy lát, reszket a nyárfa,
S a nádak ezre meghajlong feléd.

A tó tenéked tükröt tart remegve,
S te leemelve aranykoronád,
Kibontod. - reá jóssággal nevetve, -
Sugárzó hajad lengő sátorát.

A fűz a parton rádmélázva áll.
A sás térdelve hajlik le eléd.
A fülemüle a hársfa-lombra száll,
S elkezd hozzád édes énekét.

Mi szép is vagy te! Mindenki szeret,
Mindenki csupán mosolyogni lát.
Békeangyalként jársz a föld felett,
Fehér királynő, kedves holdvilág!
Én is szeretlek! Mért? Nem tudom én!

Boldog félálom mámorával nézlek,
Az én szívem is tükröd Égi Fény!
Te kedves jóság! te tiszta ígézet!
...Mikor belépsz a felhő-palotádba,
Az éj beborul: minden bús, setét.
A mezők, erdők millió virága
A fűbe hajtja harmatos fejét.

ERDŐS TÁJON.

Erdős tájon megy a vonat.

A sötétlő erdő alatt
nádtetős ház áll magában.
Gyertyafény az ablakában.
Ház fölött a magas égen
esti csillag csillog kéken.
Köröskörül vad erdőség,
vad erdőség, mély csöndesség.
Hegyek mögül kél a hold.

Eltűnődve nézem, nézem
ki lakik ott, erdőszélen?
Ki lakik ott egymagában,
örök csendben, kicsi házban?
S vajjon aki ottan fészkel
s él békén, él tejjel mézzel,
mily szemmel néz a vonatra?
Lehet hogy ezt mondogatja:
- Mások milyen boldogok!

EGGYEZÉS.

Minden keréknek más a fordulása
s minden embernek más a kereke.
Ma is zúg még a babiloni lárma:
bomlott óra a világ élete!

De mink kettecskén ugye tulipánom:
nem disputálunk semmin a világon.
Amit te mondasz, szép lelked zenéje.
S az én lelkem, miként az erdő mélye
visszhangzik rá híven figyelmesen.
S amit én mondok, azt te kedvesem
mosolyogva, bólintva hallgatod.
Legfeljebb ha a szóban akadok,
szép selyemszálként fűzöd a beszédbe,
ami csak lánynak juthat az eszébe.

Mi néked kedves, kedves nékem is:
mi néked ízlik, ízlik nékem is;
ha te nevetsz, én is vidám vagyok;
ha te bús vagy, én is csak búsulok;
s ha én susogva szíved kérdezem,
csókkal felelsz rá én szép kedvesem.

(1894.)

A MARGIT-SZIGETEN.

Sétáltam árván, búsan egymagam
És néztem a rózsák hogy nyílnak.
Virág virághoz hajlik, hajladoz,
s érintkezik a sok virág ajak.
S amint susognak, leheletüket
Mindenfelé érzem a szigeten
Oh édes élet! boldog szerelem!

Egy kékruhás, kenderhaju leány
Jött a mamával a vén fák alatt,
Sárga cipő volt formás lábain,
S én sohse láttam karcsubb derekat;
Két csillag kékllett arcának havában,
A mama pulykásan jött s szigorun.
A kavics zörrent. Én csak álldogáltam.
A lány rámnézett mélán, szomorun.

ORGONAFÁ.

Orgonafa kék virága
kihajlik a kert aljára
Biró Panka bánatára
szívem szomorúságára.

Eltiltottak a virágtól,
orgonafa kispadjától,
kiskaputól, eperfától,
a mennyország ablakától.

Ne búsuljunk édes Pankám!
Várlak éjjel a kert alján:
orgonafa kispadjára,
édes együtt-álmodásra!

Csendes éjfél: boldog óra!
Csillag lesz a mutatója.
Szívem lesz a ketyegője.
Sarkantyum a pengetője.

HOGY CSÓKOT KÉRTEM.

Hogy csókot kértem, elpirult,
S komolylyá vált a kedvesem,
És kezét tiltón felemelte:
- Hova gondol... nem... sohasem!

S hogy mégis-mégis rabló lettem,
Haragudott? Egy percre sem.
Boldog-komoly volt az én arcom,
Ő meg mosolygott kedvesen.

AZ UTOLSÓ ÁLOM.

Az Isten művész-keze évről-évre
virágot sző a mezők szőnyegébe:
s minden fűszálnak szép virága nő.
Az ember: fűszál. A virág: a nő.

Oh csak én éltem hosszú bönnyaramban
virágtalanul árva-egymagamban.
Körülöttem boldog madárcák daloltak;
virágok, fűvek egymáshoz hajoltak.

S ím ősz jöttével mikor már a nap
nem küld virág-nyitó sugarakat,
mikor már a dér fehérlik a fákon,
megjelenik az én rég várt virágom!

Egy fehér szegfű: egy fehér leány.
És égi szemmel, némán néz reám.
És én is nézem mély szívdobogással,
álmot gyanító szent csodálkozással.

- Nekem nyitál-e?

Felelj: - Neked:
az Isten megszánt, - melléd ültetett.

(1912. december.)

ŐSZ VAN.

I.

Tíz éve mult, mikor először láttam:
fehér hattyú, fekete gyászruhában.
Csak megjelent és bámult énreám.
...Szép álom-émlék! Szép fehér leány!

S most újra látom. Szebb mint valaha.
Mint a fehér-virágú orgona.
Még mindig lány! És ő is olyan árva!
Vendégként szállt-e az égből e tájra?

Mért nem járunk mi együtt jó leány?
Csodákat vársz az élettől talán?
Őszszel nem nyit már a tavasz virága.
Fülemüle nem száll a deres faágra...

A legnagyobb jó mit az élet ad:
egy meleg kéz mely kezünkben marad
s nem is hagy el, velünk jó mind a végig,
ahol ágyunkat ásóval kimérik.

II.

Hámor van-e itt? vagy kallós malom?
Remeg a föld is.
Vagy csak én gondolom?
A szívem mozdult meg? Hát él még bennem?
Azt hittem, régen eltemettem.

Bolond szív mit akarsz? Mit álmodtál?
Tavaszt?
Rég elmúlt! Virág sincs már!
Az én országomban a boldogság-remény
határvöndör ülő bús vándorló-legény.

GÖRE NÓTÁK.

I.

Mikor még az balyszom csak egy csipet vót
mindön barna kis lány balyuszpödrő vót.
Nem néztem én senki tzifra tükrébe.
Tsak a szép leányok tsillag-szömébe
Tsillag-szömébe.
Áldom az Istent hogy jegyző nem vagyok
Téntás kalamárist nem nyalogatok.
Tsikóbürös kulacs van az vállamon.
Ez a kulats az én kalamárisom.
Ezt nyalogatom!

II.

Mikor én még legény vótam
a lányokér majd möghótam.
Válogattam a rúzsába
mint az galamb a búzába.
De mijóta embör vagyok,
mint az métsös úgy peslogok;
mire egy szót ki is mondok,
kettőt-hármat elhallgatok.

MEGBOTRÁNKOZÁS.

(Szávay Gyula meghí a Góliát-kútja avatására,
Csanak-hegyre 1910. VIII. 8.)

A régi szép virtus hova törpül!
Nem hegyről irsz te, hanem gödörbül!
Hordja be a szél a csanaki útat:
Góliát-pincét! ne Góliát-kutat!

Mit szólna rá V i t é z, ha élne, s betérne,
s kulacs helyett vödröt nyomnál a kezébe!
„Hát poéta vagy te, a teremburádat!”
Rózsát termelj költő, nepediglen nádat!

UTCÁN...

Utcán kóválygó éjjeli leány,
emberi anya szült-e tégedet?
Virrasztott-e a bölcsőcskéd felett
őrcsillagként anyai szeretet?

Néztél-e rá ártatlan angyalszemmel?
Nézett-e rád mélézó szent örömmel?
S mikor ajkad az első szót gagyogta,
hallgatták-e boldogan mosolyogva?

Tanitottak-e téged imádkozni?
S mikor először vittek el áldozni,
öltöztettek-e liliom-ruhába?
Rá mersz-e nézni a Szüz-Máriára?

Mikor még anyád szivekincse voltál,
s gyöngé virágként vállára hajoltál,
s ő két kezével szívére ölelt...
Ha tudta volna: benned mit nevelt!

Nem gondolsz-e soha a másvilágra?
Vagy azt hiszed: nincs Isten, s mennyhazája?
Bizonyos-e, hogy csak a sír örök?
Tudod? Jártál a csillagok fölött?

De hátha van?! Hogy állsz meg odafenn
a fehérek közt rondán, szennyesen?
S mikor az Isten színe elé löknek,
nem félsz-e attól, hogy a szemedbe.....?

BELGRÁD ALATT.

Belgrád alatt az ágyuk morajlása
földet renget a Halál orgonája
Magyar vitéz ott ezernyi ezer
A magyar kézzel az Isten keze ver!

Nem tűrheté az oroszlán tovább
Hogy a patkányok rágják oldalát.
Holtnak vélték pedig csak nyugodott.
Jaj annak kire rákomorodott!

(1914. aug. 4.)

HÁBORU ÁRVÁJA.

Fészekből kiesett madár - a nevem.
És én nem tudom: mi történt velem?
Annyit sirtam, a szám is belefáradt:
Jaj, nem találtam apámat, anyámat!

Az éjjel mégis láttam apukám.
Kard volt kezében, seb a homlokán.
Nézett. Szeméből a könny kiesett.
- Apukám édes, fáj-e a sebed?

- Nem fáj, fiam. Szégyelleném, ha fájna.
De búsít, hogy a hős gyermeke árva.
Ha kenyeret kérsz, van-e aki hallja?
A nyoszolyád tán tüskebokor alja?
Ha sirva fakadsz, ki ölel szívére?
Odaborulsz az országút kövére.

- Apukám, - mondtam, - hát már ez se fájjon:
láthatod, hogy hállok puha fehér ágyon,
Kenyér ha kell egy egész nemzet adja.
S ha sirok, mindig lesz aki meghallja:
bárki is az, ki karjait kitárja,
Krisztus szívére borul minden árva.

AZ ÖTÖDIK KARD.

- Horthy vitézeinek üdvözlése Egerben. -

Mohi puszta, Mohács, Majtény, Világos:
négyszer tört el a kardja magyarnak.
Négyszer kacagott rajta már a Sátán,
mellére topva diadalmasan:
- Voltál!

De Isten mindig fejét rázta rá:
új kardot nyújtott a szerencsétlennek.
S a magyar talpra pattant. Széttekintett.
- Vagyok!

Utoljára a Piáve vizébe
sodorta bele a harcos magyart
mind-kardostól az örök-írigy Sátán,
s föl kacagott a csillagos egekre:
- Isten! Hol a te kedves magyarod?

S nehogy e föld még uj magyart teremjen,
nehogy Isten uj kardot nyujthasson le,
emberi testbe öltözött a Sátán.
S jött messiás képében miközénk.
Jött a pokol vörös zászlajával.
S az uj messiás, a vad Ántikrisztus
elüvölté az uj hegyi-beszédet:
- Nincs többé szegény: csak ide tartsa markát
Nincs többé Isten! az ember az isten!
Gyülöld felebarátod! Húzd le köntösét!
De gombold össze jól a magadét!

.....
És szétküldötte apostolait.

*

Mint a sivatag alélt vándora,
kit letepertek forgó viharok,
arcára bukva, selyem zászlaján,
hevert a magyar gyászos kábulatban.
De jöttek az uj vörös-messiás
apostolai s tanítványai:
- Csak bennünk bizzál: mink főlemelünk!

S megfordították arccal fölfelé.
Megfordították. Vélte: sebeit
mossák majd meg és bé is kötözik.
De azok csak belső zsebéért tették,
s hogy kihuzhassák selyem zászlaját,
s letépjék a keresztjét, - a szivéről.
De mint a sakált farkas marja félre,
hogy a prédát ő körmölhesse el,
úgy jöttek uj barátok a magyarra;
- Bizzál szomszéd: mink rendezzük a szénád!
S lefosztották róla az inget is.

Szegény hazánk! Haldokló nemzetünk!
Szép életed volt: ezer hosszú év!
Temetésed is szép lesz, elegáns
Párisban szövök szemfödeledet...

*

Ám Isten ismét letekint az Égből.

.....
S im a bús circumdederunt helyett
kürtszó harsan meg, sziklát rengető,
amilyenre Árpád vitézei
serkentek fel és nyergeltek lovat.
Nyugat felől a Nap is visszatér:
a földből uj vitézek hada kél...

.....
Isten hozott ti sastollas vitézek!

Isten hozott visszatért lobogónk!
Isten hozott örök magyar-erő!
Magyar erő! Örök magyar-erő!
Te lobbantál fel Mohinak utána!
Te szántottál újra Mohács alatt!
Te fujtad meg a Majténynál elnémult
Rákóczi-kürtökön az ébredőt!
Te tépted el a világosi láncot!
Te keltél ki, a Piáve vizéből!
Te kelsz és kelten-kélsz itt minden rögből,
melyet valaha hős vér öntözött;
te kelsz némán és elszánt, szent haraggal.
Képed, miként szobrunknak képe itt
Eger közepén, zord kemény ércében.

.....
Isten hozott örök magyar-erő!
Isten hozott ti sastollas vitézek!
Isten hozott ötödik fényes kardunk!

Áll még a vár omlott bástyáival
s áll fölötte magas fenségében
a kereszt is, áll diadalmasan.

Tekintsetek reá bizodalommal.
S érintsetek e vár romköveihez
kardotokat Horthy vitézei.

Dobó lelke az, mely megrezgeti.

IRÁS A BIBLIÁBA.

- Az ujszövetség könyve elé. -

Ez a könyv a könyvek könyve.
Szegény ember drágagyöngye.
Égi harmat lankadtaknak.
Világosság földi vaknak.
Bölcsességnek arany útja:
boldog aki rátalál!
Szomjas lelkek forráskútja,
hol pohárral Krisztus áll.

Ez a könyv az örök törvény.
Királyon láncz. Rabon napfény.
Tévelygőnek hívó harang.
Roskadónak testvéri hang.
Elhagyottnak galamb-búgás
Viharvertnek ereszet.
Haldoklónak angyal-súgás:
„Ne félj: fogd a kezemet”...

Gyermeknek is: „Mily szép rege!”
Bölcsnek: „Rejtelmek tengere!”
Fal, - s túl rajta élőhangok.
Köd, - s benn zengő hárfák, lantok.
Templomok közt legszebb templom:
csak megnyitom s benn vagyok.
Ablakán a Paradicsom
rózsáira láthatok.

Minden fakul, minden romlik.
Márványvár is összeomlik.
Bíborleplek rongygyá mállnak.
Dicsőségek füstbe szállnak.
Csak ez a könyv nem tér porba.
Mintha volna élő lelke!...
Ez a könyv a Mózes bokra:
Isten szive dobog benne.

EGY KATEKÉTÁNAK.

Mondd: minek teremtetted volna
Ő, kiből az ész fakadt,
szent-olvasós dicsérőket,
miatyánkös könyörgőket,
fölhízelgő ajkakát?

Mért rendelné, hogy szeressük,
s ezt szóval is emlegessük?
A szeretet ősforrása
kiárad és szétömöl,
s vissza nem tér önmagába:
meleg tűz az éjszakába, -
önfényében tündököl.

S mért volna, hogy kezdet óta
ez a lét csak izompróba,
s évmilliók földtábláin
azért kélnek, mulnak népek,
hogy fölülről kaján szemmel
leshessék: ki mennyit vétett?
s mikor lelke fölkerül,
elverjék ott emberül!?

ZSOLTÁROK.

I.

Boldog ember ki az Isten útját járja.
Láthatatlan angyal az utazó társa.
Kő között se botlik, homályba se téved.
Az ilyen embernek a halál is élet.

Boldogtalan ember, ki nem néz az Égre
Széltől fujt ballangó az élete képe:
virágos mezőn is akadékos talál.
Az ilyen embernek az élet is halál.

(1904. V. 1.)

II. A HÉT FŐKINC SRŐL.

Boldog ember, kinek az inge tiszta, -
mind reggelén, mind estjén életének.
Színek között az ő színe: fehér.
Csak a fehér szólhat a Magassággal:
a bérce orma, a tömjénfüst, a felhő,
a lilium, s az agg ember feje.
A hattyu mikor a tóból kilép,
a sáros víz a tolláról leperdül.

A farkasok világát messze-hagyta:
galamboknak szánt-vet és boronál.
Azokkal él, akiknek szeme édes.
S gondolkodásuk: elandalodás
egy-egy boldog szón, egy-egy dal során.
Mindenki szép, ahol mindenki jó.
A fáradt szárnyú angyal messziről
az ő házára mutat: - Ott pihenünk.

Csinálhatod a kalitkát aranyból,
nem mondja rá a madár: Óh be szép!
Mit ér a bársony, ha térdre poros?
Osztrigáért nem ülök gályapadra.
Óráim: az ég, és éjjel a kakas.
Naptáram: fű, fa és ezer virág.
Parancs-szókat nem ismer a fülem.
Sajnálom olykor a királyokat.

Nem aszfaltból gyúrta az Úr az embert,
s a mellébe nem skorpió-tüdőt tett.
A kőhöz láncolt szívnek nincs dala.
Kunyhóm fölött rigó szól, nem klavír,
Lábig látom a szivárványt az égen.
Enyém a tavasz fülehelete,
a nyár árnyéka, tél fehér pompája.
Síromon is mezők virága nyílnak.

Kincses pincéi a dús Indiának...
Keréknyi aranytálnál többel ér
egy tenyérszerű kis festett gondolat,
vagy Karcarának kővé vált havából
fenyőfák közt egy mészázó Apolló.
„Sugárzó gyémánt...” Sugárzóbb a könyv,
amelyben költők s bölcssek lelke él.
Furulya szól. - Pattints leány és táncolj!

Ásitva néz a lajhár a hangyára,
s a napja hosszu, étele izetlen.
Siess az iskolába gyermekem!
Asszony terítsd a napra vásznadat,
s öleléssel várj majd a küszöbön.
Legszebb látvány a hazatért munkásnak
a párolgó tányér az asztalon.
És üdvösség a szimpla szalma-ágy is.

Bölcsonél állsz, és mondod: - Itt az *A*.
Sír szélén állsz és mondod: - Itt az *O*.
Én is jártam a damaszkusi úton,
rám is nyilalt az Ég világossága
a végtelenség kitárt kapuján.
Megismertem a fényben kerengő port:
a csillagok kerengő sokaságát, -
s a szívet a kis pacsirta mellében.

Föld-e az ember? Föld: nemes opál.
De élő láng ég ebben az opálban.
Ha majd a szent est rámkövetkezik,
két szárnynak árnyéka kerül fölem,
s egy láthatatlan könnyű kéz megérint,
Földdé fakul akkor a vén opál.
S mint nyári éjen a jánosbogárka,
kioldott lángja a Magasba száll.

(1910.)

FELJEBB!

Csillagos nyári est, - s harmatos, homályos.
Odalent a völgyben alszik már a város.
Fekete posztóval az est betakarta.
Csak egy marok sárga csillag ragyog rajta!
útcai lámpások.

Hallgató nyugalom,
sötétség és álom ül lent a házakon.
Talán csak a beteg virraszt a bajával?
Talán csak az árva könnyes sóhajával?
Talán csak a rab áll ablakánál ébren?
Talán csak a vak néz az éj sötétében:
- Mintha látnék, - mondja tünődve magában, -
úgytetszik az imént valami színt láttam...

Kertemre is leszállt az éji nyugalom:
álom-csöndesség ül fűn, fán, virágokon.
Fölöttem eldöndül egy vándor bogárka,
aztán még mélyebb csend marad a nyomába.

Szeretek fönn-lenni csillagos estéken.
Ilyenkor az eget eltűnődve nézem:
Mi az a sok csillag? az a sok néma fény?
S ha a Föld is csillag, rá hogy jutottam én?
Hogy kerültem ide a világ-mélységbe?
a fényes Mindenség sötét fenekére?

Ha a végtelen ég fekete-tábláján
csak egy csillag égne magányosan, árván,
az az eggy csillag is elég lenne nékem,
hogy egy felső világ lámpásának nézzem.
De millió csillag! milliányi lámpás!
Kinek, minek az a kivilágítása?
Ország van-e fenn is? s benn falvak, városok?
s utak a világló fényes csillag-sorok?
Vagy minden egy csillag, mint a Föld golyója:
épp ilyen kétágú férgek hordozója?

Ki alkotta ezt a sok külön-világot?
Ki tett rá népeket? búzát és virágot?
S ki gurította be a nagy világ-térbe
a koromszín *Semmi* végtelenségébe?
„*Járj! De körben! El és vissza-visszatérve!*”
Hol az a cirkalom, mely útjok kimérte?
És hol az az óra, melyen a mutató
milliomos számok körlapján ballagó?

Éshát mi van feljebb? a csillagok felett?
hol már a legfelső csillag is elveszett,
s csak lefelé látjuk? (Rezgő szikrácskája,
mint a bányamélybe hullott fénybogárka.)
Mi van megint feljebb? Más világemelet?
Más nap? Más illat? Más levegő-lehelet?
Tetőtlen magasság új világossága?
Vagy holt sötétségnek Csendes-oceánja?
Feljebb?

Hogy lehetne feljebb jutni, feljebb?
A *Marconi* gépe fel meddig lövellhet?
A villám, mely immár engedelmes rabunk,
hogy vele festetünk, főzetünk, iratunk,
kocsit, hadi sárkányt sebesen vitetünk,
miért nem lehetne táltosunk is nekünk?
Feljebb!

A sötétség fekete kárpitján
alulról átszappant egy megnyergelt villám,
melyen a képzelet bár szédül, de megül,
s végre is a tető tetejébe kerül.
Szállj Villám! Hasítsd át a Végtelenséget!
Ott tégy le, hova még gondolat se lépett.

Szálllok, szálllok... Siket, irdatlan vak égben,
hol csak sötétség ül. Sötét a sötétben.
Semmi hátán, semmi. Holdatlan örök éj.
S benne egy feltévedt szúnyog se döngicsél.
Mert ha döngicsélne, bármily vékony szálon,
átszólna a hangja minden távolságon.

Feljebb!

Ha valaki a sivatag éjben,
egymásra ásító semmik kebelében,
valahol nagymesze pípára gyujtana...
Millió mérföldre elvilágítana.

Feljebb!

Ha valaki puskával itt állva
beledurrantana a Semmi-világba...
Szállna a golyó a Végtelenségben
dörgésével együtt örök csodaképpen.

Kietlen éjtenger! Feketélő semmi!

De mintha kezdene világosabb lenni...
Mint télen, mikor az ablak jégvirágos,
s áttetszik szeliden, hogy az ég világos.
Mi ez a fehér táj? Hó? Felhők teteje?
Vagy a világ fehér-csipkés szemfedele?

Nő a világosság.

Mint Szent Vince-éjen
mikor sápadt hold van felkelőfélben.
S köröskörül merre a szem elláthat
fehér fenyvest látok: zuzmarás nagy fákat.

Hol vagyok? Valami holt planéta ölén,
mely kívül vetődött e csillagok körén?
Mi világít ottfenn, át a fehér égen
S mért zöldes itt az ég? Sehogy meg nem értem.

Feljebb!

Szálljunk feljebb! feljebb egy világgal!

Mi ez? Mező, tele nyíló hóvirággal!
Embernyi virágok tenger sokasága!
Oh ez már a Menny itt, ez a Menny pompája!
Mily üde levegő! Szinte testet könnyít!
De csodás, hogy az ég nem kék, hanem zöld itt!
Zöld, mint mikor zöldszín folyosó-ablakon
szűr át a nap fénye. S közte olvatagon
kék felhők kerülnek hosszan, kék csodának,
mintha olvadt zafír tavai volnának.

De már innen mégse megyek el annélkül,
hogy egy hóvirágot ne vigyek emlékül.
S nyúlok: szakítanám... Ámulat, bámulat!
Mint mikor a gyermek árnyékképpel mulat,
S fogdossa falon a nyuszt, a libát.
Délibáb-kép ez mind, álló szép délibáb!

Most már értem, miért nem látom a végét?
miért kék a felhő? miért zöld az ég itt?
S csakugyan eljutok ibolyavilágba,
zöld mohamezőnek tündéri tájára.

Feljebb!

Nárcisz.

Feljebb!

Orgona, tulipán...

Egyik virágég a más virágég után.
S mind embernyi virág, gazdag színnel ékes.
A levegő más-más illatokkal édes.
Oh a szegfü-égtől el alig válhatok!

Feljebb! Embertestben ameddig szállhatok!

S behúnyom a szemem: ne lássak már semmit.
Csak fel! fel! ha lehet fel a magas Mennyig!

És szállok sokáig a Végtelenségben.

Csak a levegőnek puha selymét érzem,
amint emelkedünk sebes suhanással
váltakozó bájos illatokon által.
Szállunk, szállunk. Szállunk egekbe.
Míg végre lassúdunk. Megállunk remegve.

Megnyitom a szemem. S legott be is zárom.
Színek orgiája! Káprázatos álom!
Képzeld sziklán sziklát pávatoll-színében,
aranyban tündöklő kékséget kékben,
s magas ormáról le zuhatag omlással
gyémánt-özönt, amint hull szép csillogással.
Szivárvány színeknek millió szikrája
húll, húll, omlik, tánczol szikláról sziklára.
Húll, húll... némán. Nincs hang e világban.

De mégis... Mintha egy hárfa volna lágyan...
Nem, nem hárfa mégse: csak olykor pengedező...
Tán üvegharangra gyöngyvirág pergedez?
Érzem is illatát már a gyöngyvirágnak,
dehát itt szellőnek melódia árad?
Nem: ez hangszer mégis! S vonótól hullámszó!
Bűbajos hangokkal sóhajtásként játszó.
Ereszkedik a hang, s olyan finoman száll,
mintha a vonója volna tündérhajsza,

és a hangszere tán méhek rezgő szárnya...

Nem: ezüstfuvolák bűgő orgonája...

Nem: valami zengő csigalépcsőt hallok.

Lágy bársonypapucsban futnak rajt a hangok,

fel és le, fel és le. Olykor meg-megállnak,

fülemüle-nyelven bűvösen trilláznak.

Édes buggyanással lebuknak a mélybe.

Fel újra illannak magas semmiségbe,
elképzelhetetlen hosszú vékony szálon.

Már szinte nem is hang, csak sejtelem, álom.

Ismét csend. Bíbor ég. Sima gyöngyház-tenger.

S ím a szélén áll egy fehér-frakkos ember.

Áll. Néz maga elé. Kezében hegedü.

- Ki vagy? Mit mivelsz a csendben itt egyedül?

- Tanulok. S ha valamire fogom vinni,
a bandába lépek.

- Mi neved?

- Paganini.

S tűnik mint az árnyék, fölfelé libbenve,
mintha az utolsó hangok után menne.

Feljebb!

Uj ég: rengő arany szín levegő.

Fehérszárnyú nagy sas, fölfelé lebegő.

Szállton száll... Hova? Föl, föl, egyre feljebb,
mint mikor szél ragad könnyű virág-pelyhet.

- Hová szállsz?

- Az egek kellő közepén.

- Hát még feljebb is van?

- Ez itt csak a széle.

- Messze még?

- Csak száz év. Mit vársz?

- Ember hangját.

Csak egy szót...

- A visszhang tán leejti hozzád.

S ím mintha mámoros kiáltást hallanék:

- Szép!

S rá nyomban egy női hang, mely szinte reszket:

- Szeretlek!

Álomképrázatok. Lenn ülök a mélyben

A csillagok alatt, a földi sötétben.

A földi sötétben! Majdnem könnyem csordul!

Mért is ocsudtam fel szépséges álmombul:

Dehát kell hogy legyen odafenn *valami*!

Nem égnek hiába az Ég csillagai!

Minden víznek van egy átellenes partja.
Mindennek ami függ, van is ami tartja.
Ki az égi napot meggyújtá s fentartja
testem érző lángját elveszni nem hagyja.
Lettem, hát újra és százszor is lehetek,
mint ahogy mindennap elalszom s ébredek.
A halál e Földön csak utolsó álom.
Az ébredés fenn van, fenn, - a másvilágon.
Ideleenn akkoron öltözködnék gyászba.
Odafenn öltöznek virágos pompába.
Ideleenn búcsuznak. Ottfenn üdvözlnek.
Ittlenn sírnak-rínak. Odafenn nevetnek.
Aki élt, él mindig. Aki jött visszatér.
Nem veszhet sárba, mint ősszel a falevél.
Ottfenn van az ember nagy Amerikája.
Ittlenn: csak száműzött bűnösök tanyája.
Mik is volnának a széjjel-szórt csillagok,
ha nem börtönrajok?

Ott az ember: angyal, Tiszta, boldog szabad.
Itt az angyal: ember. Testbe bilincselte rab.
S nehogy csupa sírás legyen a rabsága,
égi multját Isten pecsét alá zárta.
Igy csak sejtegetjük lelkünk származását,
magasságos hazánk boldog fényvilágát.
S csak olykor fordítjuk szemünket mélézva
a végtelen egek ránk kéklő tájára,
s nézzük-nézzük hosszan, ábrándozva róla,
mint télen a szárnyametszett árva gólya.

Csendes az éj. Alszik minden a világon.
A madár az ágon, bogár a fűszálon.
És az emberzsombék a völgyi homályba...
Hány ember? Sok. Mind elfedi az éj szárnya.
Fölötte csupán egy csoport sárga csillag,
utcai lámpások néhány száza csillog.
Mintha volna az ég csillag-söpredéke,
mely alávettetett ide a mélységbe.

Homály, homály!... Csend...
És... megkondul egy harang...
Messze mérföldekre zengő méla a hang.

Ki halt meg? Kinek telt le itt az ideje?

Ha beteg volt, - nem kell többé szenvednie.
Ha gazdag volt, - itthagytá a házát, kincsét.
Ha rab volt, - a halál leoldja bilincseit.
Ha vak volt, - visszatért a szeme világa.
Ha árva volt, - ottfenn ölelő kar várja.

Gingalang-gingalang... a völgyi sötétbe...
Valaki utazik: a Földről, - az Égbe.

RÓZSA, EGY SÍRRA.

(május 5-én)²

Van egy ország, ahol nem tudja senki
mi a halál? Csak azt, hogy mi az élet?
Az óra ott tizenhárom betűt jár,
e szó betűit: Ö.R.Ö.K.K.É.V.A.L.Ó.S.Á.G.
Ez ország persze nem itt van e Földön:
fenn! fenn! Mi csak a porszemeit látjuk
amelyek olykor aláhullanak
a Végtelenség sötét tengerébe.
E porszemek a fényes csillagok.

A lelkek, akik itt éltek e Földön,
ott nyugosznak a ős-világosságban,
a szivárvány-szin lágy felhők ölén.
És mint az ember néz a hangya-népre,
úgy néznek ők reánk a magasságból.

Egyszer, hogy onnan lefelé méláznak,
megszólal egy, mély elbusulás hangján:
- Álomkórságban dermed nemzetünk!
Leszállok én, és felköltöm szavammal!

És szól a másik: - Te felköltöd őket;
én is leszállok, és viszek magammal
lángot az égből a földi oltárra,
amelyre ez van írva: SZABADSÁG.

Jogot e népnek! Ha kell, kardnak élén!
S függetlenséget! Ha kell, vérnek árán!
Legyen vihar, ha másképp nem lehet!
de majd a vihar villámcsattogását
termékenyítő zápor követi,
s a borulás után kisüt a nap.
Leszállok hát én, s leviszem nekik
Rákóczi összegöngyölt zászlaját!
S ha a nemzet kibontja ezt a zászlót,
leborulok a nagysága előtt!

Megrázkódik a harmadik lélek, s mond:
- Hej, én leszek a vihar mennydörgése!
Hej, én viszek zászlódra koszorút!
Leszállok én is lantommal közéjük,
s fölemelem a szívüket a porból!
S ahogy az Isten az eget teleszórta
a csillagoknak gyémántjaival,
úgy szórom én odalenn szerteszét
lelkem virágait a magyar földre!
S ha jó a napok legpirosabb napja,
s első kondul az ország vészharangja,

² Jókai halálának napja.

én kiáltsam a zászlót fölragadva:
Talpra magyar! Fegyverrel ide, mellém!
S ott essek el én a harc mezején!

És szóltak mások aggódón merengve:
- A harc után mint törött szárnyu sas
ül majd a nemzet fészke romjain.
A földi ember csak a jelent látja,
s az elcsüggedt csupán a veszteséget.
A halál fölszánt egy egész országot,
s magnak belé a hősök vére hull.
Érzik-e majd, hogy ez a mag kikél?
Érzik-e majd, hogy a távol jövőben
kivirágzik a mártírok szent fája?
A nemzet soká csak a romlást látja,
a gyászköntöst, a kormos falakat,
a láncokat, a börtönt, a bitófát,
s a nők és árvák harmatos szemét.
Bús-felleges lesz minden férfi-homlok.
Kinek keze simítja el a gondot?
Ki susog reményt a lankadt lelkeknek?
Ki hinti be a temetőt virággal?

S megszólal mélán egy negyedik lélek:
- Alászálllok, és testet öltök én is.
Az én kezem simítsa el a gondot;
szivem legyen a rózsaszínű tükör,
amelyben lássák a jelent, s jövőndőt.
Én csókolom meg a tépett zászlókat,
én hintem be a sírokat virággal,
én hordok napfényt lelkök borujába,
én festek tavaszt a holt, téli tájra.
Az leszek én, ami a délibáb
a puszták fáradt, bágyadt vándorának:
festek nekik tündér-ligeteket,
kék tavakat és fehér várakat,
s a könnyes szemü aluvók arcára
én festek majd mosolygó álmokat.
Kiemelem a romon ülő búsnek
az elsülyedt világrész képeit,
más népeknek nagy élet-halál-harcát,
hogy lásson nagyobb bút a magáénál.
S kiemelem az elsülyedt századok
magyar múltját, dicső győzelmeit;
s a képzeletnek görögtűz-fényében
föltámasztom elporlott hőseit.
Hősöket festek, mindig hősöket!
minden rendű és minden rangu hőst!
akinek mindig minden sikerül!
s a fájdalmas szív balzsamcseppet érez,
és könnye közé mosoly is vegyül.

Festek reményt a reménytelennek!
Szabadságot a rabságba vetettnek!
Győzelmeket a láncolt kezűeknek!
Aranytermést a kifosztott nemzetnek!
S ha tőlük egykor én is távozom,
varázstükrömet e földön hagyom;
e földön hagyom lelkem álmait,
fantáziám színes lámpásait;
a tündérkincset, mely csupán azé,
akinek ragyog, akinek öröm.
És ezt a kincset el nem veheti
a magyartól az idegen köröm.

S a négy lélek egyenkint Földre szálla.
Az első fölrázta a nemzetet.
A második kardot adott kezébe.
A harmadik volt a vihar dörgése,
ki vissza is szállt a fergeteg szárnyán.
Te negyedik, te álmokat fakasztó
vigasztalónk, te édes-szavu lélek!
velünk maradtál boldogító hosszan,
s ültettél nekünk, letarolt kertünkbe
messze-tündöklő arany-almafát...

Uj nap került egünkre, éltetőbb.
A vérmezőkön már zöld a vetés.
De még az éghatáron ott sötétlik
nyugat felől a bús kor fellege.
...Lassan fordul a század kereke!...
Te mégis láttad, mint engedte a fagy,
miként kelt fel az alélt óriás,
mint építé fel omlott falait,
s miként nő, nődögél a nemzedéke...
Hisz te tanítád félszázadon át
három öltőjét szép magyar beszédre!
S jártál közöttünk álmodozó arccal,
jártál közöttünk szelíd égi ember,
s viselted fényes - töviskoszorúd.

Egy rózsát hoztam, egy szál sárga rózsát,
a sírodra, elköltözésed napján.

Te álom-ember! Míg közöttünk éltél,
te magad is a rózsaszín tükörben
láttál mindent, mint nekünk mutatád.
Azért volt néked a rög is arany.
A békó is hősöknek ékszere.
Az iszapos Tisza - áldott Nilus;
a kétfejű sas - kétfejű galamb;
a hárpia - megéltedett angyal;
a vámpír - kebledre szállt pillangócska.

Szemed nem látta a rongyot, sarat,
ha látott benn egy selyem-fonalat
S tudom, ha e nap ránk-émlékezéssel
a magasból a sírodra lenézel,
itt sem a ráhányt vad köveket látod,
csupán a virágot.

AZ AGG NORVÉG.

Isten, ki meggyújtod csillag-mécseidet,
s az emberi testben az emberi szívet,
hogy fenn a szép csillag, lenn a költő lángja
világosságodat hordja a homályba,
ha én is, - útfélen égő fénybogárka, -
be vagyok írva a lámpásid sorába,
elborult lélekkel, felsóhajtva kérlek:
- Uram, ne bocsáss rám nagyhosszú vénséget!

Nem mintha rogyásig fáradt volnék máris,
- élete szekerét csak elhúzza más is;
- az elaggás képe, az se rémkép nekem,
- némely vár romjait tetszéssel is nézem; -
úgy se járhatok, mint Amerika dúsa,
hogy lidércként nyom majd a vagyonnak súlya,
csak a példa rémit: mint lesz vénségére
az agg norvég hamis kártyások cégére!

A költő magvető. Két kézzel hinteget.
Egyfelé: békesség! - másfelé: szeretet!
A költő kertész is: öntözi virágát,
szívének vérével a szabadság fáját.
A költő a nemzet vezérlő felhője:
próféta-szemmel néz a ködös jövőbe.
Kezében a multak szent zászlója lobog.
Mellében mindig a nemzet szive dobog.

S íme a rút példa: mily gyöngye az aggság!
Vén sas szemét is hogy szállja meg vakság!
Kezében most már nem norvég zászló lobog!
Mellében most már a tótok szive dobog!
Fejszét ragad: - Hol a magyarság szent fája?!
...Elhülve néz a nagy Európa rája.
Mink nyugodt sajnálva, nemzete pirulva.
Csak a tót kontatók vihognak markukba.

Istenem, ki ura vagy minden elmének,
s atyja a magyarnak, tótnak és norvégnek,
világíts be neki a józanságába!
Vagy hozd el őt közénk, hozd Magyar-országra!
Hadd lássa, hogy fordult a mese visszára:
mi bőrt ruháztak rá az agg oroszlánra?

Hadd lássa, milyen a tulipános kertünk?
s hol a tót csak egy is, kit magyarrá vertünk?

(1907. okt. 27.)

PRO REGE...

A multban.

Iksz királyt megsérté az Ipszilon császár,
T. i. azt mondta róla: számár
S Iksz király fellobban: „Harcra, harcra népem!
Küzdjetek, és ha kell, haljatok meg értem!”

S két ország meggyulladt, s vágtak, lövöldöztek,
vérben fürdöttek, és gyászszal törülköztek.

A jövőben:

Iksz királyt megsérté az Ipszilon császár,
T. i. azt mondta róla: számár.
S Iksz király fellobban: „Harcra, harcra népem!”
Küzdjetek, és ha kell, haljatok meg értem!

A nép vállat von rá: „Békében maradunk,
mert ha te számár vagy, mink bizony nem vagyunk!”

(1893)

A NAGY VILÁG

I.

A nagy világ nagy kéz műve
Ezt vitatni nem lehet.
Csodák vannak lenn a földön
és a föllegek felett
Higyje bárki, hogy hitetlen:
az ég fénye a vizekben
és e fényben
fenn s a mélyben
láthatatlan titokképen
ott az erős Ismeretlen.

*

Juniusi csöndes éjen
megállok az alvó réten,
s elremegve nézem - nézem
azt a sok szép csillagot:
Fenn a sötét messzeségben
széletlen nagy szélességben
az mind van, jár és ragyog.
Milliónyi millió föld!
Végzetlen tágas ég!

A *valami* szülőanya
lehet-e a *semmiség*?

Ki alkotta a világot?
Mért alkotta és hogyan?
Benne ez a sok világgömb
mért indul? hová rohan?
Miért van a Földön élet,
s oly tömérdek alakban:
légben, vízben, porban, sárban,
egymás mellett és egymásban,
s mind szivtelen haragban,
gondban, éber félelemben,
támadásban, védelemben
meg-meggyújtott fájdalomban, -
aztán újra por a porban.
S miért van a Földön ember?
És minek születtem én,
ha lenni és nem kívántam,
és nem-lenni félek én.
Mért kezdetünk oly isteni:
mosoly, játék, virulás?
Mért a végünk oly állati:
komor, jajos hervadás?
Mért ragyogás ifjan minden,
s vénenten mért elborult?
kezdetében: istenerős,
a vég útján: nyomorult.

Mért jut egynek minden rózsza?
Mért jut másnak minden túske?
Mért az egyik ember varangy,
másik meg délceg, büszke?
Mért kinlódik a csecsemő
fogzások hóhérágyán?
Mért nő egyik csókok között,
másik meg könnyben, árván?
S az életnek sok martirja
miért hogy hiába sirja:
Én Istenem, Istenem!
S nem felel rá senkisé.

*

Örültség ez: lenni, lenni!
Nem tudni mért? s menni, menni!
Menni, menni mindodáig:
egy gödörnek ajtajáig.
Menni, menni lelkendezve,
egyik arra, másik erre:
száz cél felé, száz irányba;
Szülni, ölni, szülni, ölni,
mindig szülni, mindig ölni:

évszázadok évezredek
testéből való porrétegek.
S a por újra új életet vet,
életet hordoz, életet temet.
Egyik sem kért, amíg nem volt.
Mind könyörög, mikor megvan.
Az ég siket. A sors vak is.
Levés, halás szakadatlan.

Őrületség ez: lenni, lenni!
Az életet kincsnek venni,
tartásban úgy remegni,
zománcait úgy epedni;
öltözködni reményekbe
bizakodni jó szelekbe,
rabja lenni minden árnyak:
egymást nemző szomjas vágynak
örvendezni buslakodva
gyülölködni mosolyogva
fészket rakni ábránd között,
csókolózni könnyek között
s bizonyosat mást nem tudni
csak azt: mindnek el kell hullni.

A hajó csak megy előre:
sohasem jut kikötőbe:
Hátul sötét. Elöl sötét.
Honnan jöttél. Hova is mégy?
Honnan jöttem? Nem tudom.
Hová megyek? Nem tudom.
Csak azt tudom, hogy vagyok;
s élelemért taposok.

Aki az ég bámulatos
palotáját építette,
ki az első férfit és nőt
s a virágot teremtetten,
aki ebbe illatot tett
és szívet az emberekbe,
nem ezt nem így akarhatta!
Amit kezdett félbenhagyta.

Hiszen tőle jutott belénk
az erő s a gyöngeség.
Igy az erő bennünk volna,
s őbenne a gyöngeség.
Mért tenné azt, hogy előbb itt
létre keltsen s meggyötörjön?
Igazsága országában
a bűn előtt volna börtön?
Oh kegyetlenül mesés:
Bűn előtt a büntetés.

Tehet-e kárt a bölcs Isten
csak azért hogy megfizesse?
Vághat-e mély fájó sebet,
csak azért hogy beköthesse?
S van-e annyi üdvössége
fenn az elburkolt egébe,
mint amennyi gyötrellem egy
anyasziven átnyomul
mikor meghalt gyermekének
tetemére ráborul.

Mért fojtana gyermekeket?
Mért gázolna embereket
Mért intézne életirtó
háborukat, kolerákat?
Mért nevelne fejsze alá
érző embert, mint a fákat?
Csak azért, hogy próbálgasson:
dicsérsz-e még? szeretsz-e még?
Vérhullató gyöngye szived
jószágomban bizik-e még?
Hiszen a kis kedves madár
nem ember, nincs itt próbára,
mégis a tél hidegében
hóba hull a szegény pára.
Nem ember a sok millió
minden állat, minden féreg
de mint ember: búban, bajban,
fájdalomban forgó élet.
Fagyban fáznak. Sebük van: fáj.
Nincs ki őket meg-megvédje.
Éhség hajtja a madarat
tőlünk ősszel más vidékre
s éhség hajszol jobbra balra
farkast, nyulat, pókot, férget;
éhes les az éhezőre
szenved, szenved minden élet.
Ezt a földet ők is, mint mi
érző testtel, szívvel lakják,
fészkeiket ha széjjelrontják
gyermeküket hogy siratják!
Még amelyik velünk van is:
a sok szegény állatszolga:
gyötrellem és nélkülözés
ostor és bot mindnek sorsa.
Szenvedésében az állat
emberarczczal néz reám.
Szenvedésében az ember
állat a baj kinpadján.
A fájdalom örvényében
nincsen rang, faj bűn és érdem

csak kiáltás ideleln,
és siket csend odafenn.

Isten itt e földön nincsen.
Hol van hát te fényes ég?
Mért vagyunk ily elhagyottak?
Meghalt-e? vagy él-e még?
Hogy megindult a világgép
belé-bénult-e keze?
vagy magával ragadta őt
valamelyik kereke,
s a nagy Gépész elpusztult,
mint az erőben az erő,
s a mindenség éjjelében
ő is hulló tűz esső?
Amikor még a föld indult,
e virágos földteke,
érzem, hogy fölötte lengett
jóságos nagy szelleme.

(Töredék)
(1894.)

BORDALOK

I.

Hidd el pajtás nem érdemes búsulni
Sötét éjjel temetőbe indulni,
Holnap is nap, virágok még teremnek,
Igyál pajtás! Vess ágyat a kedvednek!
Nekem is volt szép szeretőm vagy három!
Hál'istennek nem lett egy sem a párom,
Nem is adtam nyakamat a kötélnek,
Inkább mentem mindegyikhez vőfélynék!
Hidd el pajtás nem érdemes szeretni,
Boldogságot leányszívben keresni.
A szerelem bánattenger hajója
Pokol partján köti ki a hajtója.

II.

Azért teremtett az Isten venyigét,
Hogy könnyebben megérthessük az igét.
Lám a pap még az oltárnál is iszik,
Mert különben az ördögök elviszik.
Aki iszik azt az Isten szereti,
Menyországi szőlőjébe vezeti,
Csakhogy ezt a feleségem nem hiszi,
Ha berugok, a szűrömet kiteszi!

APRÓ VERSEK

EMLÉKKÖNYVBE.

Másnak a boldogság:
virágos valóság.
Az én boldogságom:
le-leszálló madár,
tovatűnő álom.

(1897.)

JUNIUS.

A hold az égen fehér fényben áll.
Falomb nem mozdul. Alszik a madár.
Nincs nyitott szem e csöndes éjszakában
csak az enyém, s az örök Istené.
Én innen nézek a csillagos égre.
Ő onnan néz az égből lefelé.

SORS.

Év év után nagy tengerbe hullt
amelynek neve Fekete mult,
Az élet útja egyre rövidül
Járok rajt búsan, egyedül.
Ma még a sors kísér virágos ággal
holnap talán már halotti fáklyával.

(1922.)

NAPNYUGVÁSKOR.

Ha egyszer a nap egy nagy éjszakán
elveszne a Föld tulsó oldalán,
s mi várnánk, várnánk hogy reggel legyen,
s nem lenne reggel többé sohasem...

E FÖLD.

E Föld, - ez nem a gyönyörök tanyája
a lelkünk itt csak iskoláját járja:
ha szenvedni és tűrni megtanul,
szárnyát felölti, s mennybe szabadul.

SIRNÁL.

„Add vissza Föld! hisz benned van eltemetve!”
A Föld nem felel. Sötét van idelelni!

„Add vissza Ég! ha benned ég a lelke!”
Az Ég is hallgat. De fény van odafenn!

GYÖNGY VOLNA.

- Gyöngy volna, de inkább gyémántnak vélhető.
Nem gyémánt mégse: fénylőbb drágakő.
Fénylőbb és tisztább, s gyémántnál keményebb.
Mázsás pörölylyel sujts rá: belemélyed.
Méreg nem fogja. Tűzben meg nem ég.
Örök? valami ez a kicsiség.

- Örök? Mi örök a nagy ég alatt?

- A gondolat.

YGAZSÁG A FÖLDÖN

Legenda.

MEGJEGYZÉS.

A Budapesti Hírlap 1896. december 4-iki számának újdonság rovatában olvastam:

- *Kevés a szükségglakás.* A fővárosban a hajléktalan szegények évről-évre szaporodnak. A szükség-lakások, amelyeket a főváros azért épített, hogy azokban az ilyen szegények éjszakára szállást kapjanak, már most is szűkek. A Ferenc-városban pl. este 6 és 7 óra között valósággal ostromolják ezeket az épületeket s minden este lovasrendőröknek kell azokat a szerencsétleneket szétkergetniök, akik a menedékházból kiszorultak.

A hideg ezeken a napokon 6-12 fok zérus alatt.

*

Ez a legenda a Szegedi Napló azon évi karácsonyának mellékletéül jelent meg.

G. G.

I.

Az Úr a trónon ült. Nagy, fényes agg fejét
az egyik kezére támasztva hallgatott.

Egy arkangyal jön, és sebtén eléje lép.
Szétröppennek legott az apró angyalok.

- Uram! - szólt s a fejét mélyen lehajtotta, -
bocsáss engem alá a zöld csillagodra.

- A Földre?

- A Földre. Hivnak oda jajjal.
Ma is álom nélkül lepott meg a hajnal.

- Hivnak. Sz' nem ismernek. Meg aztán minek is:
éretlen nép az: ott gyerek az öreg is.

- Hacsak egy könnyet is törülhetnék... engedd!

Az Úr intett.

 És a főangyal lelengett.
Szárnyával egyenest le a földnek vágott:
villámként elhagyta a felső világot.

II.

Szép téli reggel volt, hogy leért a földre.
A mező, a dombok mind hóval befödve;
fehérrel prémezve lábíg a gyümölcsfák,
a szőlőkarók is kis hósípkát tartva.
A csendet a varjak olykor átkárogták,
amint ott temettek egy fekete rajba'.

Egy hegyi lakónál gunyát vett magára.
Adott az a jámbor, adott térden állva:
jó kék vasárnapit, csizmát, meg kalapot.
Csak annyit kérdezett:

 - Mi neved óh angyal?

Felelt az:

 - Én az Úr Ygazsága vagyok,³
akit ti hivatok kiáltással, jajjal.

Hivatok: lejttem. Hol kezdjem a munkát?

- Akárhon jó uram, pogányon leginkább,
akinek vas-szekrény a kincses oltára,
s aki a szívet is abban tartja zárva.

S még többet is beszélt az egyszerű ember.
Hallgatta az angyal komor figyelemmel.

Azután a szárnyát leoldta, s otthagya.

Egy toll kihullt abból, amikor átadta.

- Tartsd meg - szólt - emlékül.

 (Azóta ez a toll
hol itt van, hol ott van, mindegyre vándorol.
Csodálatos eszköz, s nehéz vele bánni.
Kemény. Néha-néha szikrát is szok hányni.
De aki ír vele, akármilyen kézzel,
megtelik a szíve égi melegséggel.)

Azonban, hogy tovább folyjon ez az ének:
Indul az Ygazság s az meg néz utána.
Igy felöltözködve nem volt más formája:
mint egy szálas vállas szép gazdalegénynek.

Ment. Lesietett a havas országutra.

³ Mért van Y-nal? - oldódik magától,
mert ő elől nemes, nem pediglen hátul.

Hát jön ám egy hintó le a dombról futva.
Huszár ül a bakján, pap a belsejében;
négy táncos paripa röpíti bokázva,
csak papiros száll tán könnyebben a szélben.
Sas-szemmel a kocsis az irányt vigyázza.

De im az Ygazság az útközépre áll,
és akkorát kiált, hogy a ló megtorpan.
Vagdalthat a kocsis, rikolthat a huszár:
tartja a zabolát vaserős marokban.

- Mi az? - szólal meg a bennülő kinézve.

És repül a huszár a hó tetejére;
kocsistól az ostort elveszi nagybátran.

- Kik vagytok? - azt kérdi haragos halványan.

- Püspök méltósága - hebegi a kocsis.

- Az Isten szolgája - felel rá benn az is;

Kell pénz? Itt a tárcám. Kell kincs? Itt a láncom.

Csak az életemet hagyd meg jó barátom.

Rebegésre vált ajkain a beszéd,
s könyörgőre tette kövér, keztyűs kezét.

- Az Isten szolgája? Micsoda Istené?

Felel az hajlongva:

- A Jézus Krisztusé.

- A Jézus Krisztusé? Nem gondoltam volna,
hogy neki ily kincses, dús szolgája volna.

Ő bizony sohse járt négy lovas batáron.

Egyszer lovagolt csak, akkor is számaron.

Ha neki ily drága hintója lett volna,

azt a szegény aggot belévette volna,

ki amott dermedez a havas útfélen,

a havas útfélen, a halál ölében;

s akit úgy elhagyott a te drága hintód,

mint valami tuskót.

Rá az ablakon át ki is pillantottál,

s láttad mint emeli szivedhez a kezét...

Krisztus papja vagy te? Csunya hazug beszéd!

te se nem intettél, se meg nem állottál,

mint a csigabiga házadba huzodtál!

Megfordul a hintó: visszamegy léptetve;

ballag a püspök is, még mindig remegve.

Az árok oldalán sárgultan, kékülten,

ül egy öreg koldus fagyba merevülten.

Sipkáját mint szentet a mennyei sugár

körüllengedezi egypár hajaszála;

kék öreg szeme im bágyadtan körüljár,

s hogy szól, meghullámszik kenderszin szakála.

- Hagyjanak, - így mondja, - jobb nékem nem élnem:
rongy kolduséletem jobb, ha itt bevégezem.
Rossz falábon jártam; épp itt hasadt széjjel...
Megfáznak. Menjenek az Isten hírével.

- De nem addig van az, - az Ygazság mondja, -
kendnek mától fogva nincs szomorú gondja.
Úgy van-e püspök úr?

- Úgy, - szól az fanyaran.
S a koldus csakhamar a szép hintóba' van.

- Hol hagyta a lábát?

- A moóri csatába.

A legelső ágyu térdemnél elvágta.
Félévig feküdtem. De nem ezt sajnálom:
a hazáért veszett hát nem veszett kárba,
hanem volt egy fiam, meg egy jó hű párom,
azokat az Isten mért hogy elkivánta!

A püspök ezalatt fel-alá toppogott.
Kerek szemüvege mérgesen villogott.
Az Ygazság csak a koldust bagyulálta.
- Ilyen állapotba hogy eshetett bátya?
Nincs menedékháza az ilyen szegénynek?
- Van; de nem elég ám oda a szegénység,
se faláb, se rongyok, sem éktelen vénség,
ott csak az ajánló írására néznek.

Az Ygazság erre fejét megcsóválta,
és egybevonaglott a két szemöldöke.
Az Isten tudja, mit gondolt magába.
A püspökre villant boszus tekintete.
- Ne busuljon apó, az idő megfordul.
Hallotta tán hírét kend az Ygazságnak,
nohát az mondja most jó ember magának,
hogy eztán a földön nem lesz aki koldul.
De kigyelmed fázik... Ihol a kabátom.
Nadrágot meg adjon ez úri barátom.

A püspök mint pulyka duzzad már mérgében.

Ám az Ygazság szól: Ember ez nem szégyen.
Hisz magad hirdeted a Jézus irgalmát:
Nadrágod ha nincs is, marad reverendád.
Az a lánc a szégyen, mert benne hordozod
száz nyomorgó család epedett kenyerét;
az a kereszt szégyen, mert rajta hordozod
résztvevő szivednek nemtitkolt hidegét.
A briliáns szégyen, míg a nyomor könnyez,
s téged a fölösleg gaz pompája környez.
Mit mondott nagygyermes parancsul mestered:
„Mindenkire úgy szeress, mint magad szereted!”
De látom csak fapénz az Úr szava nálad:
Nem a nyájnak élsz te, csupán a gyapjának.

Hebeg-habog a pap, s lesüti a szemét.
Vesszőként vagdalja ez a kemény beszéd.
Az Ygazság végig nézi megvetően,
és szól: Takarodjál, takarodjál tőlem!

Orra hegyét a pap erre megvakarta,
s hátat fordítván a dörgő Ygazságnak,
elindult a havas szőlők közt baktatva
általegyenest egy barnálló kis háznak,
mely alig száz lépés az ország útjától,
s kapuján szent Vendel áll havas süveggel,
(Süveget csinált a hó a kalapjából.)

A huszár, a kocsis? - mukkani se mertek.
Hál' Istennek, csakhogya egyszer már mehetnek.
Elrepült a hintó. Vitte az öreget.
Útján az Ygazság már tovább sietett.

III.

Beért a városba.

Dob pergett egy házban.
Az utcán egy asszony ült fekete gyászban.
Ült a kapu-kövön. De tán nem is gyászban,
csak a nyomoruság sötét ruhájában.
Egy nagyszemű sápadt fitosorrú virág,
ki talán még tegnap öröm volt a szemnek,
s holnap ismét, mint a vizben a gyöngyvirág
megüdül és virul, mihelyest nem szenved,
- ilyen volt e kicsi ifju asszony ottan,
egy kis vállkendőben, sötétké katonban.
Ölében két gyermek, két kis halvány árnyék;
meztelen kis lábuk, hogy fagyra ne fázzék,
hulló hóból a szél harisnyát von rájuk.
- Menjünk be, - így sírnak, - édes anyám fázok.
Pereg a dob ottbenn: ki ad többet érte?
Reszket a két gyermek az anyja ölébe.

Jönnék ott, mennek ott. Akik vettek, hoznak.
A kapu aljában handlék cvancigoznak.
Egyik egy képrámát most bontogat szerte,
s hervadt koszorut dob le a kövezetre.
Egy kecskefejü meg a zubbonyt kínálja,
fordítván egy lyukat ügyes kézzel hátra.
Elején van a lyuk, s nagy vérfolt mellette.
Harminc fillért kapott a kecske érette.

A nő rájuk se néz.

- Aludjatok Imre,
hajtsátok fejetek meleg kebelemre.
Aki szépen alszik, angyalokkal játszik!
„Fekete városban fehér torony látszik”...

Dalolt, dúdolt nekik, mint mikor a kályha
száraz fát langallva dúdol a szobába'.
Olyan szép a mese! És hát melyik ének
szebb, mint az anyáé, szólván gyermekének.
A két bolond kicsi dideregve, fázva,
figyelni kezdett az anyjának dalára,
figyelni lehúnyó, fáradt szempillákkal.
Igy hallgatják: a szél mint susog a fákkal,
a fázó verebek a zuzmarás ágon.
Félig már halál ez, de félig még álom.

Elborul egy percre az Ygazság képe,
mint a nap, mikoron felhő száll eléje,
áll és hallgatta ottan, szótalan, sötétén.
Bele-belebotlik, aki arra mégyen.

Az anya nem látja: még ha rá is nézne,
nem látná, a bú oly fátyolt von szemére.
Mint szomorufüzfa a sirok virágára,
úgy hajlik két kicsiny alvó magzatára.

Az Ygazság ekkor megérinti vállát:
- Kit vársz?

Fölemeli az könnyes orcáját:
- Nem tudom. - Így felel. S visszahull csüggedten.
- Nincsen hova menned?
- Hacsak férjemhez nem...
- Hol van hát a férjed?
- Künn a temetőben.

S elfulladott hangon teszi még hozzája:
Négy hete ragadta el a halál tőlem.

És ekkor felbuggyan keservének árja:
- Óh uram, - így beszél, könnyeiben ázva, -
Nincsen olyan ádáz, kegyetlen vadállat,
se tigris, se farkas, mint maga a halál,
mert sikoltására a szegény anyának,
a vérengző vad is visszahőköl, s megáll.
Hallottam mint szoptat emberi gyermeket
az örökön vérrel élő vad oroszlán;
ám a halálnak szived kiteheded:
nyomában csak gyász van: rom, cserép és foszlány.

Itt nagyfájdalmasan megringatta fejét
S lelkéből így szakadt a jajongó beszéd:
- Váratlanul sujtó villáma az égnek,
Oh én kedves eggyem, miért éppen téged!

S mintha feleletet várna e kérdésre,
lekonnyadt a feje, s kínmeredten néze.
Majd szemét törölvén pihegve folytatta:
- Huszonöt éves volt s ma a nevenapja.
Óh ha a jó Isten miránk levigyázna,

Nem borult volna a mi életünk gyászba!
Büntetés volt? Akkor verjen az Ég minket,
de mért éhezteni szegény gyermekinket?
Mit vétett, mi bűnt tett ez a két ártatlan?...
Az este is őket megimádkoztattam:
Lesz kenyér, lesz mondám, csak kérjetelek szépen
A csillag az Isten szeme ott az égen!
...És ők feltérdeltek az ágyban, szegénykéik,
s kezök összetéve, a csillagot nézték.
Az ablakon által fénylett az mireánk.
S hozzá imádkozva rebegték: Miatyánk...

Az igazság végig hallgatta nyugodtan.
Tudta: enyhületet hord a panasz árja.
Mint ahogy virág ring a futó habokban,
s tisztán kéklík az ég a felhő nyomába'.
Aztán, hogy az asszony bánata elzajlott,
az Ygazság a két gyermek fölé hajlott,
s egyiket fölvéve, szólott:

- Gyere velem.

A nő nem kérdezte: Ki ön? hova megyen?
Letörölte könnyét, és bús-hallgatagon
követte a férfit a tiszta, lágy havon.
Jó is, hogy nem kérdett, - gondolta magába
az égi jövevény, - mit feleltem volna?
nincs az Ygazságnak e földön lakása!
Szinte belesápadt az aggodalomba.

De im egyszer megáll, s fölveti fejét:
aranybetűkkel egy palota homlokán
ott látja ragyogni fenn a saját nevét.
Álmodom-e - ugymond - hogy jöttem vón korán,
mikor már házat is építettek nekem! -
De mért hogy latinul irták rá a nevem?
Gondolata ezen kissé fennakadott:
A latin nyelv, ugymond, réges-régen halott;
S holt nyelvnek holt szava élőt jelenthet-e?
Ki az igazságot keresi bajában,
Tudja-e mindenki, mi a latin neve?

S e név másodszor is egy szobor aljában.

- Ez itten év volnék, mint a név mutatja; -
Igy szól az Ygazság, magában tűnődve;
jobb kezembe pallós, mérő van a balba'
De vajjon mért van a szemem bekötve?
Világtalan vagyok? hóhér s boszuálló?
Szépet gondolhat rám a bajában járó!

Megfordult. Az asszony ott állott a havon.
Az Ygazság szólott:

- Azt hiszem itt lakom.

IV.

Nagy és meleg terem, ahova a napot
vak-üvegen által szűrik az ablakok;
félelmes komor csend itt a tágasságban;
fenn az emelvényen néhány zordon ember,
s előttük egy ifju rongyosan, halványan;
Őrzi mozdulatát törrel hegyzett fegyver:
Ez volt, hova lépett ekkor az Ygazság.

- Lássuk, - szólt csendesen - házamat kik lakják?

- Makk András, - szólt ott fenn egy az emelvényen,
(egy széles szürke úr, kövér s méltóságos;
szólni szokott lágyan, és nézni keményen,
egy másik kettő csak olyan Csöndes János)
azzal vagy vádolva: bementél egy házba,
csakhogy nem az ajtón, hanem a kéményen;
S míg a háznép aludt, te ott nagyvigyázva
mindent összeszedtél. Igaz?

- Nem tagadom.

Már három éjjelt kinlódtam a fagyon,
s a negyedik éjjel velőkgig átfázva,
bementem a házba.
Bátor volt a fiu. Állott katonásan.
Pörge kis bajusza vágott kackiásan.
Szinte furcsa volt e rossz kék öltözetben:
fényes kard megfakult, rongyollott hüvelyben.

Tisztelt törvényszék, - szólt, - ha én lakom ottan,
és ez a panaszos künn a hideg éjben,
ténferegve mint a farkas félfagyottan,
s ha még hajlék volna, nem alhatva étlen, -
ő jött volna hozzám.

A szél havat sepert,
És sepert engem is: dobált ide-oda,
Olyan sötétség volt, aminő még soha:
egynek láttam benne cölöppel az embert.
Igy történt, hogy az ő házához vetődtem:
a falépcsőhöz, mely fölfelé vezetett.
Gondoltam: itt végre találok mentshelyet.
A padlás zárva volt, éshát én feltörtem.
Feltörtem, ha mingyárt lakása magának
lett volna az embergyilkoló halálnak.
Uraim én ott a sok molyos lim-lomban
aludtam, mint Ádám a paradicsomban.
Aludtam és ettem; ettem és aludtam.
Egy hét elmúltával annyira jutottam,
hogy már gondolkoztam.
Ki lakik odalenn: magyar-e vagy német?

Akárki, nem ilyen fába esett féreg.
Azaz nem is fába, hanem jó bundába,
melynek csak gallérján arattak a molyok;
ha világosság vón itt a magasságba,
azt gondolnám benne, hogy főispán vagyok.
De akárkinek is vagyok a vendége,
áldja meg az Isten annyi minden jóval,
hogy ami ittfenn van ne jusson eszébe:
éljen urilag a lenn-találhatóval.
De mi lesz, ha itt kapnak egy napon?
Fejem e kérdéstől zúgott, mint a malom,
s a félelem egész valómat átjárta...
Bár jutnék innen a temető árkába.

Az Ygazság mindezt hallgatta csendesen.

Az asszony szólt halkan:

- Ez embert ismerem,
ismerem, mondá, a gyermekét ringatva.

S beléptek, beültek mindketten egy padba.
A nő az Ygazság fülébe suttogva
mondta tovább: Nézze egyik keze csonka.
Kenyeres pajtása volt az én uramnak.
A gépbe nyomorlott, hát rajta kiadtak.
Vasesztergályos volt. Mért nem is jött hozzánk?
Nem birta el a mi sajnálkozó orcánk?
Maga siralmában elvadul az ilyen,
s hogysen kéregessen, inkább meghal éhen.

A két gyermek aludt. Az anyja ölében
feküdt a kisebbik, mint egy bús madárka;
a másik éhségtől szomorún, fehéren,
ráhajtva fejét az Ygazság vállára.

A vádlott folytatta:

- Egyik napon végre
elfogyott a bagoly-tüdő a padláson;
gondoltam: - No Bandi mehetsz már az égbe,
semmi kereseted többé a világon:
imádkozzál s halj meg.

Volt ott kötél bőven,
Kötél meg gerenda. De előbb csak ültem,
- Minek születtem én? s minek nevelődtem? -
gondoltam, - hogy ilyen csúf végre kerültem!
Mielőtt nem voltam, lenni nem kívántam,
és most meg hogy vagyok, többé nem lehetek!
A természet óh mily mostoha irántam!
Dehát ha anyám lett, mérthogy elfeledett?
Az ő szülöttje az állat is, bogár is,
és hát ha megszülte, el is tartja mindet;
ész nélkül lám megél még a vad-szamar is,
éppen csak én legyek, kinek nem terített?

Én, az ember, akit remekben alkotott!?
Köszönöm az ilyen remek állapotot!

S a természet mintha meghallgatott volna,
és mintha ujjával rámutatott volna
a padláson általszögellő kéményre:
- Ime teritettem: Itt van, csak nyulj érte.

Kimásztam. Lenéztem a kormos kéményen...
Gyomrot remegtető panorámát láttam:
ott lógott tekergő kigyóként a mélyben
az illatos kolbász vagy husz karimában.
Óh uraim, ha már mennybe értem volna,
erre a látványra visszatértem volna!

Bűn-e avagy nem bűn nem is tépelődtem:
Éheztem és ime étel volt előttem.
Az éhező ember, nem ember, csak állat,
s az állat bizisten nem filozofálgat.
A gyomor nem ismer semmi törvénykönyvet;
Törvénykönyv! - jóllakott emberek csinálják,
kiknek arcát, lelkét nem forrózzák könnyek,
s a bűnt nem a nyomor kinpadján vizsgálják.
Túlbógi az éhség vak-siket haraggal
a törvényszót zúgják bár hóhérharanggal.
Oroszlán az éhség: vak dühében reszket, -
s felfalja magát a prédikáló szentet.
Persze ha tettemet e meleg szobában
én is nemkinzott elmével itélem
szinte elszörnyedek mennyire hibáztam,
s kérdek: - Én másztam be idegen kéményen!?
én, kit a becsület ringatott karjában,
s fehér inget hordtam teljes életemben,
ki vidám orcában éltem a munkában,
s mindig a tisztesség útján jártam-keltem!?
Én voltam, - s mégsem én: nem az, ki beszélék:
A test tán ugyanaz, de más volt a lélek.

De hogy folytassam: hát természet-anyának
e bőkezűsége rögtön megvigasztalt,
egy pillanatra se nyomott azért bánat,
hogy ily furcsa helyre rakott nekem asztalt:
csak egy gondolatom volt: nem halok éhen!
S aláereszkedtem egy vastag kötélén.

Csend volt lenn. A mécses pislogott álmosan.
Én egy kéményrudon ülve lakmároztam.
Hanem mert egy kézzel csak félemler vagyok,
egyszer csak azt veszem észre, hogy szakadok,
recsegett ropogott a világ alattam,
azt hittem, hogy a mély pokolba zuhantam...
Futni most már, futni! Ugrom az ajtóra:
Benne a kulcs? Benne! Ki a sötét éjbe!

Derékig süppedek az odafútt hóba,
s havat zudit rám a tél tomboló mérge.
Hamar a bundáért! Futottam, repültem...
Hát abban nyomtak el, mikor menekültem.

A hallgatók, - holmi munkások, diákok -
hol könnyeztek ezen, hol pedig nevettek,
csupán a bírának orcáján nem látszott
se fénye, sem árnya ennek az esetnek:
komoran hallgatták; rá-rápillantottak,
s a székekben megdőlvén olykor ásitottak.

- Most a vádlón a sor, - szólt egy munkás halkán
Az Ygazsághoz, ki figyelt és hallgatott, -
A védő, látom forr máris, mint a katlan,
No szegény Bandinak ez fene állapot!
E munkás egy kányaképű száraz ember.
Duzzadó szemében valami vad lángok
égtek, mikor a vád fekete ecsettel
festette, hogy András mi nagy bűnbe hágott.
- Kicsoda maga? - szólt az Ygazság halkán.
Felelt: - A munkások bibliája vagyok.
Nevem Vitéz Antal. Sohase tagadtam.
S e név egykor talán egy uj égen ragyog.
Varga-mester volnék különben manapság.
Hát maga?

Felelt az:

- A nevem Ygazság.

Unalmas beszéd volt a vádló beszéde:
sok paragrafust font a Bandi kezére.
Nevezte ezekkel rablónak, zshiványnak,
bár nevét nem mondta az akasztófának.

A védő ezalatt igaz, forni látszott,
de orcáin nem a lélek tüze játszott,
hanem az itálnak buta vörössége:
a kocszaból ment ő ma a törvényszékre.
Itt mintha telve vón igazságharaggal,
farkasszemét nézett az egyik sarokkal;
majd mintha leszállna mély gondolatokba,
fejét lassankint a mellére hajtotta.
Mikor dülőre ért a vádló a váddal,
föl kellett költetni a teremszolgával.
Akkor kapkolódik, és így hebeg végre:
- Valóban méltó a hóhér kötelére!
De mert még fiatal, s nem romlott egészen,
tisztelt törvényszék, én felmentését kérem.

Nevetés és zugás hangzott a teremben.
- Bolond ez! - mondja egy. - Disznó! - szól a másik.
De csönget a bíró, s elcsendesül minden:
a padokban csupa figyelő arc látszik.

- Van-e még, Makk András, mondani valója?

Vállat von a vádlott:

- Nem tudom mi volna.

Mit sem hallgattam el: feleltem mindenre.

Bizom magamat a jószágos Istenre.

Kivonul a három bíró mostan félre,
mint ahogy a pap megy a szent sekrestyébe.

Pusztá az emelvény; de mintha helyökre
rejtelmes orcáju sulyos kérdés ülne.

Mint mikor a köd a tájékon elterül,
a nézőkre is most gondolat nehezül.

Hogyne: ember sorsa van mérőre téve;
még ha ártatlan is, billenhet az félre.

S ebben az ünnepi gondolkozó csendben
a bíró szobából egy-két szó kilebben.

Furcsa hogy im egyszer ez a szó hallik ki:

- Kell még szilvórium? Van még az üvegben.

S az ajtón jószagú füst bodorodik ki.

Elég a bírának negyedóra éppen:

jönnek már rejtelmes, nagyságos orcával,
s állva hirdetik ki a *király nevében*:

Makk Andrást büntetik két évi fegyházzal.

El is mondják mingyárt minden okát-fokát,
mért ennyi s mért nem több az ő büntetése;

s eresztvén a bíró méltóságos tokát,
a sok paragrafust özönnel idézte.

Elsötétedik az Ygazságnak arca:

öklét haragosan a padra lecsapja,

s felkiált: - Birák! Ez nem igaz ítélet!

Ártatlan ő! rögtön el is eresszétek!

Szava mennydörgésként rázta meg a termet,
és mentő kézzel az elítéltnél termett:

- Jer, ha elítéltek a király nevében,
én szabaddá teszek az Isten nevében!

Mint mikor viharfelhős komor égen

villám lobbant által, s utána csend lett,

ily nyomasztó csendes volt ez a perc éppen,

míg fel nem ocsudott a tompa ámulat.

Fegyverét ekkor az őr megfordította,

s halálos végét lövésre emelte,

de akkor már vagy száz torok ordította:

Megállj! - S egy erős kéz a földre teperte.

Ember ember hátán dült ki a középbe,

s összegomolyodott az őr körül ottan;

egyik az ártatlant, más a törvényt védte,

ordítás és rivaj; ez feszül, az roggyan;

ököl a koponyán; vérbe mérgegt arcok;

felüvöltő szájak; szakadt ruhakorcok;

püfögés, pufogás; ez le, az fölébe;
bömbölés, tombolás egy nyüzsgő halomban.
Az Ygazság is meglökdösve, megtépve,
alig lelte meg az asszonyt a nagy porban.

- Gyerünk, - mondotta a gyermeket felkapva,
másikat a Bandi keze közé adva, -
- Gyerünk és keressünk hajlékot e nőnek.

S a háznak lépcsőjén levezette őket.

V.

Hogy odalent mentek az igazság-téren
Bandi a gyereket összezsókolgatta:
- Megismersz-e Sándor? Hol jársz ilyen télen?
Hol van édes apád? No lesz megint lapda!
Én kötöm, én varrom. Tudok ám félkézzel,
kivált ha egy gyerek segíti két kézzel.

Majd egypár lépéssel előbbre sietve,
szólt az Ygazságnak: Uram, én jó uram,
nem tudom, hogy ki ön, nem tudom mért tette,
csak azt látom, önnek emberi szive van, -
áldja meg az Isten, áldja meg érette!

Emberi szivem van! - mormol az Ygazság.
Ez tán dicséret, de hálisten hazugság.
Ember-sziv? Éretlen gyömolcs még a földön!
Ismernék csak a bűnt, nem kellene börtön.
De ők maguk vetik a fekete magot:
Az erőtlen kicsinyt elnyomják a nagyok.
Nem testvérek gyanánt élnek e földtekén.
Égbekiáltó bünszó: *a gazdag, a szegény!*
Embertelen ember a földön az ember;
a gazdag, a rabló, nem a szegény ember!
Amazok csendesen ballagtak utána.
Nyájasan sütött a téli nap sugára.
Igy megy mesékben is a jó elátkozott
ki-kisütő fényén a jámbor reménynek...
Isten tudja hova jutnak még szegények!

Bandi a gyerekekkel tovább barátkozott:

- Adsz-e nekem szállást?

- Adok, - szólt a gyermek.

- Hol?

- Hát háljon maga az én kis ágyamba'. -

Amire az asszony könnye megeredett:

- Hol a te kis ágyad? hol van te kis bamba?

Jó ember, tudja meg, hogy én özvegy vagyok,
és nem lakom sehol. -

Bandi bámult nagyot,

Majd elszomorodott. Fejét csóválgatta,
s az Ygazság után bandukolt hallgatva.

Ez csak ment-ment elől, mint egy sötét felhő,
felhő, melynek csupán a válla rózsállik,
de haragos keble villámokat rejtő.

Ment. S köpönyegébe burkolódzott állig.

Ment, vállán emelve az alvó gyermeket.

Álmában ez egyszer mosolygott, nevetett.

Itt egy templom előtt megáll a mi nagyunk.

- Ki háza?

- Istené.

- Akkor itthon vagyunk.

Éppen litánia végződött odabent.

A hivek kijöttek. A pap pedig bement,
be az öltözőbe.

- Itt telepedjünk le; -

szólott az Ygazság egy kis oltár előtt; -

az én jó Mártonom ez oltárnak szentje;

de most kitől kérjünk ágyat meg tüzelőt?

- Ágyat meg tüzelőt? - szól Bandi s néz nagyot,
nem adnak itt még tán szállást se a papok. -

Felel az Ygazság: - Ez az Isten háza,
s nemcsak a gazdagok büszke palotája.

Jézus neve s képe van itt mindenfelé,
az ő párnájára lehajthatjuk fejünk,
hiszen az ő szive mindene szegényeké:
ez egy éjszakán nyugodtan lehetünk.

Az alkonyodó nap utolsó sugára
rászállt a templomok festett ablakára.

Megelevenedtek a képen a színek,
s lent Márián égtek a kis ezüst szívek,
miket a buzgóság aggatott fel oda.

Szólott az Ygazság:

- Mily kincses palota!

Ezt mind bizonyára azért hordták ide,
hogy innen tegyék a nyomorgók ölibe.

Csak azt a drága szép ablakot nem értem.

Ára kettőtöknek elég lenne éppen.

És mi manót keres itt e sok „oremus”

kint is diákul: „Venite adoremus...”

Mért hívják Istenhez diákul a népet?

Avagy magyar szóval tán nem értené meg?

„Gyertek imádkozzunk!” Ez a szó kell ide.

Az idegen szónak idegen a szive.

Vagy azt hiszik más nyelv az égben nem jára?

Az Isten is magyar, mikor magyar áldja.

Mig az Ygazság így hullámozott lelkében,
amazok az oltár szőnyegére ültek.

Árnyék árnyékra szállt a templom mélyében.
Az eloltott gyertyák illatot füstöltek.
A sekrestyés ekkor a szó hallatára
odatotyogott és mintha füllel nézne
a szemüveg mellől pislogott. Megállta.
Szól: - No mi lesz itt? A vecsernyének vége.

Fejét csóválta a rövid feleletre,
és betotyogott a paphoz a vén medve.

- Ki az? kérdi a pap.

- Ygazság a neve.

- Ygazság? Mit akar?

- Szállást.

- Itt nincs helye!

- Joga van e házhoz, még azt is állítja.

- Dobd ki, - felelte a plébános ásitva.

VI.

Az éjszaka immár aláereszkedett,
s hollószárnyával a földet betakarta,
ki az utcán ment is, sietve sietett;
elvonult az élet a meleg zugokba.
Istenem mily átkot vonzol az magával,
akinek ilyenkor minden ház idegen,
s bolyongván hóban, az utcákon által,
meg-megáll, megfordul, s ismét tovább megyen;
búsan néz ebre, mely vackából ugat,
s nem tudja, hogy hova keresi az utat.
Igy járt bódorogva a három jó szegény,
nem tudva mit keres, s merre van az útja.

Bágyadt fáklyát hordott előttük a remény,
s a fekete, kétség azt is el-elfujta.
Szegényház, Árvaház, - valamennyi zárva;
nehezebb bejutni, mint a mennyországba;
hideg tilalom ül mindenik kilincsen.
S pénz, egy garas nem sok, de annyijok sincsen.

Pénz! - így fakadt ki az Ygazság végtére
miféle gazember talált ki téged!
mig közös vagyon volt a föld nagy tekéje,
nem tehette egyik a másét zsebére,
pénzzé aprózták hát a testvériséget.

A hold mostan mintha Isten szeme volna,
a felhők közül az utcára lenézett,
és az Ygazságot megvilágította.
Ekkor az árnyékból egy ember kilépett.

- Hálistennek, - így szólt, - végre megtaláltam.
Mit mászkáltok itt ez elhagyott utcában!
Mért nem ültök veszteg valami kuckóba
nyomotokban jár a törvény száz kopója.

Vitéz Antal volt, a kányaképű varga,
egy vörös kendőbe állig becsavarva.
Kopott, bő kabátja bár alig ért térdig
ugyugy áll mint a harang, s ő benn, mint verő,
hideg ellen jobban őt a könyvek védik,
amik a zsebéből meredeznek elő.

- Nincs hajlék, nincs kenyér? hát akad énnálam.
A semminél csak jobb. Van egy rozzant ágyam.
Az asszony lefekszik, mink meg majd vigyázunk, -
egy üveg bor mellett elpolitizálunk.

Mintha égből szálló angyali hang volna,
új erő áramlik a fáradt tagokba,
s még a szél is, mintha megkönyörült volna,
macska-körmeit lágy szellőcskébe vonja.
- Kicsiny a szobám, - szólt Vitéz előlmenve,
csak ilyen agglegény lakhatik meg benne.

Nekem éppen elég; s tán ott is maradnék,
ha a házigazdám sváb ember nem volna,
s még ha sváb is hagyján, csak ne ragaszkodnék
minden eszével úgy a pénzes zacskóba.
Fertálykor miatta nyom boszorkányálom.
Vén hombáros hörcsök! Soká ki nem állom.

A hó ropogott a lépéseik alatt.
Mig a varga némán, lógó fejjel haladt,
a hold előjött, és felhőszélre állva
barna lepedőket vont az út hosszába.

Bandi az asszonynyal leghátul lépkedve
halkan beszélgetett:

- Mily áldott jó lélek!
mióta kezemről a láncot levette,
mint a bányából jött, úgy lehelek, élek.
Kár hogy olyan szegény. Mondja csak: rokona?

Feleli az asszony:

- Nem tudom kicsoda.
Ég áldásaként jött legbusabb órámban,
mikor e földön már csak a halált vártam.
S azóta nem hagy el.

- Szegény nő, mint szánom
milyen fiatal és mennyi csapás érte!
Kettőnkénél nincs is tán árvaabb a világon.
Ne busuljon: tavasz jön mindig a télre.
Ha látjuk, hogy a jó Antalnál lakhatunk,
meglássa már holnap felsüt a mi napunk:

A fogságban csöndes magam-unalmában
egy papírszeletről erszénykét formáltam.
Egyszerű s nagyszerű. Magam találmánya.
Ha bőrből vághatom, tiszta aranybánya.
S egy nap kétszázat könnyedén kivágok.
Maga csak széthordja. Kapkodnak utánok!
Még az ujságban is írnak tán felőle!
Egy hónap se mulik, boltunk lesz belőle.
Bolt! mögötte szoba; puha bársonyszékek!
Jó?

Mosolygott a nő, és Bandira nézett.

VII.

A varga most megállt, s az asszonyt megvárva,
szólt: - Ne haragudjék, ha nem lesz jó ágya.
Nem készültem urnak az Isten kezében,
csak gyékényen alszom, mikor van gyékényem.
Holnap elhelyezem egy öreg asszonynál,
aki mint a templom olyan egyedül áll.
A szőlők közt lakik télen úgy, mint nyáron.
Neki a szegények neve: fiam, lányom.
Valamikor ő is mind a két szemével
többet sírt, mint nézett.
Hajlékát az oláh dulta szerteszéjjel,
a férje pedig a csatában elvérzett.
Őt érte az első golyó térden
a moóri csatában.
Megírták a gyászhirot másnap egy levélben
s benn volt az ujságban.
Szegény özvegyasszony nem maradt egyebe,
mikor a lángoló faluból kifutott,
mint a karján ülő egy éves gyermeke,
meg egy félkenyere, amit még felkapott.
Két dolgos kezével ezt a kis gyereket
itt a nagyvárosban pappá fölnevelte.
Mit gondol, abból a kis gyerekből mi lett?
Püspök! szörnyű nagy úr, kutyateremtette!
Ő vette neki a házat, majd meglátja,
ott él az öreg nő boldogan magába.
Kapuján szent Vendel, áll havas süveggel...
Elvezetem szivem, mingyárt holnap reggel.
Majd fejet csóvált, és búsan felsóhajtván,
egyet fordított a gondolata sarkán,
és szólt:

- Szegény férje, sokszor volt ám nálam,
Isten nyugosztalja a haló porában.
Éntőlem tudta meg, hogy csal minden gyáros:
Nem azt a bért adják, ami igazságos.

Dus palotáiknak minden egy téglája,
a munkás bérének elvont garaskája.
Ej-ej szegény János! Vezér volt előttök...
Hogy éppen őt lőtték agyon a csendőrök!

Megállott egy régi fazsindelyes háznál.
Zörget. A ház őre kidugja fejét,
és szól: - Vitéz úr, ma aludhatik másnál:
a házi ur bérbe adta az ön helyét.
Már be is költöztek. Amig pénzt nem látok,
a holmija marad. Jóccakát kívánok!

Ezt mondva a lyukon behuzta a fejét,
és visszacsoszogott.

- Tyü, a sváb mindenét!

- üvöltött a varga, színéből kikelve, -
kihuzom az ágyból! megtiprom! megölöm!
még ma a pokolra szottyantik a lelke!

- Csitt, - szól az Ygazság, - ember ne légy állat!
(De maga is a dühtől sápadottan állott).
Aki görbének nőtt nem lehet egyenes.
Nincs bűn, de van gazság, s ez itt rettenetes!
Mint mikor az ember váratlan ütéstől
az elkábulásnak fenekére szédül,
s nem lát, csak néz, mintha álomvéget várna, -
így álltak szegények a ház kapujába'.
Végre az Ygazság megszólamlott:

- Gyerünk,

emberek közt embert elvégre is lelünk.

Megindult. Amazok ballagtak utána; -
mozgó árnyékok az utca árnyékába.
Óh de hosszú út a céltalanság utja!
A perc is a körét tán órákig futja!
Nem elég teher a fáradtság magába,
aggodalom is ül szegények nyakába.
Hallgatva ballagtak. Mit is beszélnének!
Ha nincs mit kérdezni, nincsen mit felelni.
S a reménytelenség, mint halotti ének,
szomorúságot bűg mindenki szívének.

A szél, mint valami láthatatlan sárkány,
ujra felsuhog a fehér éjszakában.
Sikong a vaskokas a paloták vállán;
sohajtoznak a fák a főút hosszában.
Kisértethangokkal telik meg a tájék...
Szegény vándoraink, reátok mi vár még.

Egy nagy épületből zene áramlott ki.
Zene meg fehér fény: üvegbe zárt napok.
Hóval fedett hintók állongtak ideki,
s a rengő vigasság hangja ki-kicsapott.
- Mi van itt? - kérdi az Ygazság megállva.

- Orfeum.

- Mi az?

- Hát vigalom tanyája, -

felelte a varga: - itt azok mulatnak,
akik nem dolgoznak, hanem dolgoztatnak.

Bajsza jégtől csapzott. Alig bír beszélni,
ajkait a hideg úgy elvásította,
de fekete szemén vad láng vetődik ki,
keserüségét a düh úgy felszította.
Kiált:

- Dinamitot vessünk közibéjük!
Pusztuljon ki e faj! Tisztuljon a világ!
Legyen az éjszaka az utolsó éjük!
Irtsuk ki e gaznép minden iját-fiját!

- Megálljunk, - mondja az Ygazság nyugodtan, -
Nem dinamit az új idők termőmagja;
a jézusi szívek kellenének jobban,
s hogy az állam legyen a szegények atyja.
De lépünk be ide. Tán ahol nevetnek,
könnyebben szeretnek.

Elhárította az utból a szolgákat,
s ime a mulatók vig népe közt álltak.
Éppen függöny hullt le, s kacagott a népség.
Zugott a taps. S előjött egy festett szépség,
akinek szívesen írnék ruhájáról,
de ha nem volt rajta, csak egy zöldes fátyol.

Micsoda beszédet mondott az Ygazság,
nem lehet könyvbe nyomtatni manapság.
Akik hallották is megrendülve álltak,
s egy álló döbbenet volt az egész terem.
Nem is földi eszmék, amik átcikáztak
a gyermeket tartó, szép férfiemberen.

De mindenkire más beszéd volt e beszéd.
Volt akinek szeme könnybe lábadt tőle.
Volt, kinek siketté tette jobb esztét,
s felbőgött: - Ki vele! A Lipótmezőre!

Csakhamar zűrzavar támadt a teremben:
némelyek pénzt nyomtak ugyan a zsebébe,
de mások, - megfordul a vér az eremben, -
ököllel és bottal csaptak a fejére.

A szolgák, mind vadra csimpeszkedő ebek,
vonszolták, lökdösték: - Kifelé! Kifelé!
Alig tudta védeni a szegény gyermeket,
magát ennyi ellen meg úgyse védheté.
És rá ezer torok üvöltöz, kiáltoz...

Fölsír az Ygazság:

- Gyerünk a királyhoz!

VIII.

Mi történt ezalatt odafenn az égben?

Az Úr ahogy ott ült a királyi széken,
s mélázva hallgatta a reggeli zenét,
a székben megdőlvén lehunyta a szemét.
Tán először történt hosszú életében:
elszenderült, s aludt, édesen és mélyen.

Mit álmodott vajjon a világ királya?
Mi képek lebegtek óriás agyába?
Magát talán újra kisgyermeknek élve,
lángoló napokkal lapdázott az égbe.
Vagy tán szivárványból font egy új világot,
s belé acsaszárnyu emberfajt bocsátott.
Vagy tán összeunva mindent, mit teremtett,
igy szólt:

- Bolondság ez, minek is van, minek?

S belefujta mind; a földeket, egeket
ujra a semmibe, fekete semminek.
Vagy tán...

találgassa, kinek kedve tartja,
én, hogy a mesémnek legyen immár farka,
csak annyit mondok, hogy nem aludt egy napot,
holott alhatott vón akár egy hónapot.

Valami furcsa zaj röppenté el álmát.
Föl is nyitotta rá a szemepilláját.
Mit hallott, mit látott? - Szemét dörzsölgette,
s elbámulva szólott:

- Ejnye teremtette!

IX.

Hát ahogy az Ygazság elhagyta az eget,
uccu felficánkolt a kisangyal-sereg!
Szabad a nemszabad, széltében hosszában!
Ott terem egy csapat a kert garádjában.
S az Úr szöllejében mind Noéra esnek:
adna egy veder bort a belső pincébül.
Az csak legyezkezik:

- Maradjatok veszteg,

erős az, attól még Szent György is megszédül.
Adok egy kis mászlást, ha épp kívánjátok,
de azt is harmattal keverve igyátok.

Addig cirógatták, levették lábáról.

- No jó, adok, ha senki el nem árul;
de csak nyelveteket mártsátok beléje,
huncut apró népe!

Azzal körülnézván látja-e valaki,
leakasztotta a falról a csillagot,
s míg a gyereknépség ujjongott odaki,
a nagy lopótökkel a mélybe ballagott.
No lepték is Noét, mint legyek a tejet!
Egymásra tolongva nyujták a serleget,
azaz a sok frissen tépett liliomot.
Ennek is, annak is föccsentett, csurrantott.

„Éljen Noé bácsi, akinél jobb nincsen!
Szeresse az Isten!”

Hogy aztán az illat szétáradt az égben,
Szent Iván is betért. Arra sétált éppen.
S ha már odabotlott, Noé megkinálta,
s maga is kocintván, a jó Istent áldta.

De még le se tették talán a poharat,
jött Szervác görnyedve egy bő suba alatt.
- Kilelt a hideg, - mond, - adjatok tanácsot,
vagy ha van, valami hasznos orvosságot.
Nincs ennél hasznosabb, - így felel Szent Iván
végig huzván markát nagy lógó bajuszán; -
nincsen a világnak ilyen patikája,
mint Noé apánknak ez a muskotály.

Éppen a maradék csordult a pohárba,
mikor Dávid király a holdról leszállván,
a szőlőn által ment haza vacsorára,
s jóestét billentett aranykoronáján.
- Jó hogy talállok, - szólt Noé apánknak, -
torkom, mint a kémény, annyira kiszáradt.
Hamar egy pohár bort, a teremburáját!

S félrecsapta fején aranykoronáját.
Leül a rózsére, palástját megoldja,
s az üveghegedüt háta mögé tolja.
Hajlong és mosolyog Noé a királynak;
fonnyadt arcára öröm fest rózsákat.

- Hozok olyan bort, - szólt ujját emelintve, -
amilyent nem sokat látott ez a pince.

S most már nemcsak hébert, de kancsót is viszen,
Az apró angyalok követik vagy tizen.
Egyik a csillagot hordozza előtte,
másik poharakat törül egy kendőbe;
harmadik egy tálcát kerít valahonnan,
de kancsót is visz mind titkon, alattomban.

Egyre több és több a vendég a szőlőben.
Dicsérik az asszut, meg Noét is bőven.
Ez immár melegszik s a fülét vakarja;
a nagy pincekulcsot zavartan forgatja.
Nem tudja hogy adjon túl a társaságon?

Pápa is jött vagy négy, próféta vagy három.
Letelepedtek a borház udvarára.
A hölgyek közt virít két királyi dáma.
- Nekünk Noé bá', csak egy gyüsziényt adjon,
s üljön ide közénk, maga ne fáradjon.
Ki itt a legifjabb? Menj ifju Tóbiás!

Félreinti Noé: - Vigyázz fiam, vigyázz!
Csak a tavalyiból! Jól elzárd a csapot!
Azután a kulcsot rögtön visszaadod.

Ülnek s iszogatnak. De im egyet köhint
Aranyszájú János. Feláll és szétekint.
- Halljuk, halljuk!
Csend van. Hangja im megdurran:
- Uram, uram, tisztelt Mathuzsálem uram...

Az öregén kezd, de mint a napsugár,
figyelme mindnyáján átragyog, s meg-megáll.
Végte ré mint a nap állt Gibeon fölött,
úgy áll ő meg Noén, ki szinte szédölög.

Voltak is, vannak is, - mond, - hatalmas elmék,
akiknek emlékét ünneppé szentelték;
kik egy-egy nemzetet magasra emeltek;
kik, egy-egy évezred számára vetettek.
Voltanak ezek bár koronás királyok,
istenszöv papok, vagy dalos cigányok,
bölcsek, kiknek feje millióknak feje,
vagy... szóval, nemzetek eleje-veleje,
akiknek a nevét hirdeti dal, márvány,
csillagnév, városnév, oltár avagy bálvány,
mind semmi ezeknek minden dicsősége,
ahhoz képest, aki a bort feltalálta,
nincsen nagyobb, dicsőbb, se földön, sem égbe',
emelem poharam jó Noé apánkra!

Nagy lelkes éljenzés. Noé könnye csordul.
Kiált Tóbiásnak: - A legrégibb borból!
Összeecsókolódzik Jáfettel, Sárával,
s barátságot iszik egy kövér pápával.
Piros bazsarózsák immáron az orcák.
Az Úr szöllejében az egész mennyország.
Hordók gurulnak ki a tágas pincéből.
Tóbiás csapol és iszik az iccéből.

Dávid királynak, hogy bodorodik kedve,
teszi a vonót a hegedün keresztbe.
A pápák egymásnak szemüket megeresztik...
de szent György felrikkant:
- Tyüh, egyem a szentyit!

És egy szökkenéssel ott terem előtte:
a kalapját félre, a kezét csipőre:
lejt daliásan, vidám komolysággal,

s veri cifráját a sarkantyujával.
A szüzek, apácák a szót abba hagyják.
Karcsu derekukat nótához ingatják;
egymás vállán által néznek mosolyogva,
mint a virágfüzér, egybefonakodva.

Egyszersak György lovag Magdolnát elkapja,
s a haja is repül, úgy meg-megforgatja.
Majd el-elbocsátva egyet fordul háttal,
majd ujjhegyen járja, majd meg a sarkával.
Érti ezt Magdolna, s mig amaz bokrozza,
ő is a magáét ahhoz alkalmazza;
és mikor a lovag forgatja nagy széllal,
szoknyáját tapasztja az egyik kezével.

De ime már Dávid a frisset cifrázza.
György káprázatosan ezt megaprókázza.
Van taps és éljenzés. „Hogy volt!” - kiabálják.
Tovább ezt a szüzek ki hogyan is állják!
A két Zebedeus csendes ostromára
táncra kél a mennynek két bájos virága.
S hogy Jubál cimbalma szintén neki pendül,
az egész mennyország táncolásnak lendül.
Pördülnek a szentek hol ide, hol oda;
libeg-lobog a sok asszonyi pántlika;
bocskorok csusszannak, csizmák meg ugratnak,
suhogó szent szoknyák röppenvén felcsapnak.
Szervác is táncol már pörére vetkezve,
majd lábujja hegyén, szépen rengedezve,
s fülére busulva egyik tenyerével,
majd ugratva lábát erős dökretéssel.
De még Ábrahám is előhuzta Sárát,
s vigan lötyögteti bugyogos nadrágját.
Habakuk is rakja, szép, szent Borbálával.
Vigan motolálva kezével, lábával.
Szent Márk és Szent Lukács s valamennyi szentek,
remeték, apácák a forgásba vesznek.
Döng a menny padlója, tenyerek csattognak.
„Sohse halunk meg!” - fel-felrikkantgatnak.
Agg Mathuzsálemnek már nem akad párja:
ő csak a sarokban magányosan járja;
módosan forgatja két öreg bokáját,
s meg-megcsattogatja a csizmája szárát.

X.

Hát ez volt, amitől elszállt az Úr álma,
s fölmozdult nyugovó szemének pillája.

Mint minden ébredő, egy percig tünődik:
ezt lássa-e, mit lát avagy az előbbi.
Mert im az ő kedves angyalkáit látja,

amint dülöngélnek előre meg hátra.
Ezek már akkoron persze elkészültek,
szanaszét bukdosnak, felhőkre szédülnek,
egyik másik nyög is, rázogatóván fejét
s vergődik a felhőn, mint a meglőtt veréb.
Ingadozó lábbal jár köztük szent Kristóf,
s kötényébe szedi a lenn heverőket;
lyukas a köténye s nem veszi észre,
hogy kipotyogtatja az alul levőket.

- Mi történt? - kérdi az Úr, de csak magátul.
S látva a nagy lakzit, arra is lebámul,
- Persze, persze, nincs itt aki rendet tartson,
magam pedig alszom.
Tekintete általnyilamlott az égen,
a tömérdék napos, holdas mindenségen.
Tekintete végre egy helyre keményült.
Szinte visszahőkölt, szinte elfehérült...
Szörnyűség is volt az, mit odalenn látott:
éppen akasztották szegény Ygazságot.

Vége.